

Шляхи розвитку української науки:

суспільний дискурс

У номері:

- *Актуальні конкурси Програми «Горизонт Європа» у 2026 році*
- *Кабінет Міністрів України погодив експеримент із проєктної аспірантури: підготовка PhD через спеціальні дослідницькі проєкти*
- *МОН України завершило конкурсний добір українських наукових видань для надання фінансової підтримки*
- *Чекліст для наукових журналів*
- *Британський досвід наукових парків: практичні рішення для України*
- *Перспективи вдосконалення управління інформаційними процесами сучасності*

№ 2 (217)

ЛЮТИЙ

Київ 2026

**Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів
державної влади**

Інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативної інформації
(Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»
Ідентифікатор медіа R30-01101)
Заснований у 2005 р. Видається щомісяця.

Головний редактор В. Горовий, д-р іст. наук, проф., заслуж. діяч науки і техніки України, керівник Служби інформаційно-аналітичного забезпечення (СІАЗ) НБУВ. Редакційна колегія: М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу; Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації (заст. головного редактора); О. Натаров (упорядник).

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, <http://nbuviap.gov.ua/>.

Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс

№ 2 (217) лютий 2026

© Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського, 2026

Київ 2026

ЗМІСТ

Аналітичний погляд	3
Наука – для обороноздатності країни	21
Оцінки ефективності та орієнтири розвитку вітчизняної науки й освіти	27
Наука і влада	30
Міжнародне наукове співробітництво	35
Наукові дослідження коронавірусу COVID-19	49
Новини наукового розвитку	51
Проблеми енергозбереження	60
Науково-організаційні заходи	69
Цифрова трансформація суспільства, упровадження інноваційної моделі економіки	73
Бібліотека в науковому процесі	75
Наукова комунікація	81
Зарубіжний досвід наукової діяльності	85
У критичному фокусі	93
ДОДАТКИ	96

Орфографія та стилістика матеріалів – авторські

Аналітичний погляд

В. Горвий,

доктор історичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Перспективи вдосконалення управління інформаційними процесами сучасності

Протягом значного періоду розвитку людської цивілізації пізнавальний процес був тісно узгоджений із прямим використанням доступних людині в її свідомості властивостей тих предметів і явищ навколишньої дійсності, які були корисними їй у практичній діяльності. Ці властивості давалися в чуттєвому пізнанні через відчуття, сприйняття, уявлення. У мозковій діяльності вони проявлялись у формі біоенергетичних змін, відображення інформації – впорядкованих даних (фактів, повідомлень), значущих для людини. Такі форми освоєння дійсності були характерними для прямої чуттєвої взаємодії людини з конкретними проявами характерних особливостей навколишнього середовища. Їх фіксація в мозковій діяльності ставала базою використання цього ресурсу. Цей процес відображається у створенні біоенергетичних елементів, що стають енергетичними потенціалами мозкових мікроканалців С. Хамероффа¹. Ці мікроканалці, на думку дослідника, є місцем зародження енергетичних елементів свідомості. На основі активізації таких енергопотенціалів базується процес формування психічних проявів, що стимулюють необхідні для життєздатності людини дії.

З ускладненням форм людської діяльності фактори чуттєвого пізнання в різний спосіб почали узагальнюватись у поняттях, думках, висновках. При цьому ускладнюється пам'ять, очевидно, відображаючи зростаючу складність біоенергетичних потенціалів у мікроканалцях. Вони об'єднуються, логічно умотивовуються з допомогою групування варіантів узгоджених ознак для узагальнення характерних особливостей однотипних груп інформації. Ці процеси фіксуються в раціональних теоріях використання масивів даних для існування й розвитку людської популяції в лінійному вимірі, від минулого до майбутнього. У біоенергетичних процесах вони відбиваються у все більш складних потенціалах. У пізнавальному процесі ці потенціали активізуються при вдосконаленні емоційних інструментів свідомої діяльності, при відборі даних для розвитку

¹ Крутов В. Особливості квантової моделі взаємовідносин свідомості і матерії в працях Р. Пенроуза і С. Хамероффа. *Соціальні комунікації: теорія і практика*. Т. 11. Київ : Інтерсервіс. 2020. С. 13.

пізнавального процесу. Вони стають формою прояву психічного спонукання до більш продуктивних дій у розвитку інформаційної сфери.

При цьому слід зауважити, що частотні характеристики біоенергетичних потенціалів в організмі людини фіксуються і зберігаються в широкому спектрі частот. Найбільш дієва частина цих частот сприймається та використовується як стимул у людській діяльності. Інша складова, уточнюючи зміст цього потенціалу, своєю енергомісткістю не стимулює окремих дій. Однак у сукупності таких самих уточнювальних найближчих енергій їх об'єднана енергетика здатна формувати впевненість у достовірності засвоєних потенціалів, мотивувати схильність до пошуку споріднених з наявними нових енергетичних потенціалів, нових інформаційних змістів.

Слід зазначити, що множина спонукальних аргументів для людського розвитку виникає із прояву природних властивостей безмежної у своїй складності матерії нашого світу. Як справедливо зауважувалось дослідниками, будь-який процес самоорганізації в нашій дійсності здатен реалізувати лише ті потенційні можливості, які є в розпорядженні природи. Питання про походження і сутність свідомості пов'язується з розглядом еволюції матерії, яка здатна саморухатись і саморозвиватись. Останнє зумовило можливість розуміти природу свідомості як властивість високоорганізованої матерії, використання вищої форми її атрибутивної властивості – відображення.

У психологічних патернах людської свідомості воно закріплюється в основних взаємопов'язаних компонентах. При цьому розвивається база знань допитливості, формування мотивів до навчання, навиків продукування і використання знання у різноманітності життєвих ситуацій. Ця база активно використовується для проникнення в дійсність та реагування на спроби дійсності проникати у вже сформований світогляд людини. Такий процес закріплюється в пам'яті, регулюється з допомогою психічних проявів.

Розвиток біоенергетичної сфери мозкової діяльності відображається у зміцненні біологічної та соціальної пам'яті індивіда. Еволюція пізнавального процесу обумовлюється вдосконаленням когнітивних здібностей (уваги, пам'яті, мислення, уяви, сприйняття) і їх активною участю в пізнанні світу, у розвитку дослідницької діяльності та навчання. Для вдосконалення цього процесу крім відчуття, сприйняття, уявлення все більше стає необхідним узагальнення акумульованого матеріалу в поняттях, думках, висновках. Дані узагальнення фіксуються в раціональних теоріях. З розвитком електронних інформаційних технологій і поширенням масової інформатизації в умовах стрімкого накопичення електронних інформаційних ресурсів перед людством вперше постала проблема управління дедалі зростаючими і недостатньо контрольованими масивами інформації.

Пізнавальні особливості здобуваються на особистісному рівні індивідуальними, а на загальному – суспільними проявами емоційних, вольових характеристик. Усякі психічні стани, обумовлені зовнішніми і

внутрішньосуспільними обставинами, відображаються в настрої, рівні стресового відображення, фрустрації (що виникає через неможливість задовольнити потреби або досягти мети і супроводжується розчаруванням, роздратуванням, тривогою та зниженням емоційного балансу). Всі ці психологічні стани залежать від індивідуальних психічних властивостей кожної особистості, її темпераменту, характеру, здібностей, відчуття потреб. Ускладнення організації нашого суспільства означає, по суті, все більш глибоке використання потенційних можливостей природи, її вищої форми відображення – розуму. У свою чергу розум потребує розвитку психологічних інструментів для управління процесом реалізації свого потенціалу на базі використання інформаційної сфери.

Еволюційні процеси у живій природі тісно пов'язані з наявними можливостями реалізації стимулів розвитку. У порівнянні з близькими видами тваринного світу саме людські об'єднання досягли швидкого прискорення у відображенні цих особливостей. При цьому відбувається не лише розвиток генетичних особливостей кожного індивіда. Цей процес проявляється у збереженні важливих складових суспільної пам'яті, фіксується у спілкуванні, письмі, у розвитку духовної організації, у технологіях і предметах праці, у суттєвому посиленні органів чуття². Все це робить людину набагато сильнішою від найбільш розвинутих представників тваринного світу, сприяє посиленню її проникаючих можливостей у навколишню дійсність.

У процесі активної життєдіяльності особи та суспільства на її інформаційно-психологічний розвиток із суто земних факторів найбільше впливають фактори, пов'язані з навчанням та заняттям наукою. Частотні особливості енергобіологічних характеристик пульсацій людей, які підвищують рівень своїх знань, зростають у процесі навчання, при включенні особистості в пошукову, наукову діяльність. У цьому процесі зростаючого значення набуває використання пам'яті, відображення її чинників в емоційній сфері людини. Пам'ять допомагає орієнтуватись у масивах інформації, а емоційна сфера сприяє відбору потрібних із наявних ресурсів і прискорює їх використання. «Нині вчені уже далеко просунулись в розумінні істинної природи емоцій. Емоції повідомляють, що для нас корисне, а що шкідливе. Переважна кількість речей в світі або шкідлива, або практично некорисна для людини. Якщо нам щось “подобається”, значить, це щось належить до тієї крихітної частини речей і явищ навколишнього середовища, що є для нас сприятливі. Відповідна емоція навчає нас пізнавати такі речі»³.

² Озброєні сучасними вимірювальними приладами спеціалізовані анатомічні структури людини (очі, вуха, ніс, язик, шкіра), сприймають і посилюють сигнали з навколишнього та внутрішнього середовища на рівнях, неспівзмірних у порівнянні з будь-якими органами чуття представників тваринного світу. Одержані з допомогою приладів, суттєво посилені нервові імпульси стають факторами енергобіологічних змін у мозковій структурі, у посиленні енергетичних пульсацій людини в навколишній простір (*Прим. авт.*)

³ Каку М. Физика будущего / пер. с англ. 5 изд. М. : Альпина нон-фикшн, 2017. С. 130.

Слід зауважити, що до стимулів розвитку сучасної людини входять також впливи космічних енергій, що резонують з енергетичними пульсаціями індивідів людської цивілізації, з її сукупним енергетичним потенціалом. Пульсації вищих космічних енергій у резонансі з об'єднаними пульсаціями людства формують в енергетичній системі людини стимули до подальшого розвитку на рівні змістів вищих частотних характеристик. Вони стають спонукальними чинниками пізнавальної діяльності, використання все більш високих енергій навколишнього середовища для подальшого розвитку суспільства і земної цивілізації в цілому. Перспективи цього розвитку пов'язані зі зростанням частотних характеристик випромінювання.

По-перше, розширення спектра цих частот під впливом космічних енергій допомагає ширшому охопленню, все більш глибокому проникненню людей у навколишнє середовище. І це проникнення забезпечує зростаючу енергетику людської життєдіяльності.

По-друге, у земній біосистемі саме людство створює найсильніші у земній біосфері енергобіологічні коливання, що в процесі своєї еволюції резонують із космічними енергопотоками зростаючої частоти і у зворотному зв'язку стимулюють тим самим людський розвиток. З іншого боку ці пульсації вбирають в себе енергетику всього живого світу планети. Таким чином, еволюціонує зростання резонансу базової частоти вібрацій на загальнопланетному рівні.

По-третє, коливальні процеси такої системи постійно розвивають взаємодію з енергіями Космосу. При цьому засвоєння енергій вищих частот, джерелами яких є матеріальні об'єкти вищого рівня розвитку, сприяє якісному розвитку частотних характеристик всієї планети, разом з усім наявним біосвітом. І цей розвиток своїм зворотним зв'язком зростаючих частот сприяє процесу еволюції.

Зі збільшенням кількості освоєної інформації людина для оперативних потреб змушена ділити загальні обсяги ресурсу на змістовно об'єднані, логічно умотивовані частини. Ці частини при використанні в умовах конкретних ситуацій заглиблення в дійсність набагато зручніші в оперуванні від великих масивів інформації.

Оглядаючи інформаційний ресурс сучасної цивілізації, ми доходимо висновку про надзвичайно розпорошену джерельну базу в сучасній інформаційній сфері. Значною мірою це обумовлюється тим, що на сьогодні ми маємо той етап розвитку інформаційного суспільства, що характеризується початковим процесом масової інформатизації. При поширенні електронних інформаційних технологій відбувається масове входження в процес інфотворення та використання ресурсів різних за рівнем освіченості та професійної майстерності в інформаційній сфері членів суспільства. При цьому і рівень виробництва інформації, і якість її використання на цьому, стартовому етапі інформатизації – дуже нерівні.

Низький рівень ведення сучасних інформаційних процесів поки що в недостатній мірі поліпшують діючі системи обробки інформації, від

бібліотечного структурування до формування інформаційних баз, інформаційно-аналітичного узагальнення ресурсів у спеціалізованих інформаційно-аналітичних центрах включно. Хоча в наш час вдосконалюється використання і традиційних фондів друкованої інформації бібліотек, і новітні бази електронної інформації, розвиваються технологічні утворення типу «фабрик думки», тематичних інформаційно-аналітичних центрів – у своїй сукупності вони ще не забезпечують належного інформаційного супроводу прогресивних перетворень.

Слід при цьому зазначити, що на нинішньому етапі розвитку цивілізації людина підійшла до ситуації, у якій вона вже не може досягти всі важливі для неї аспекти навколишнього світу при використанні множини даних, продукованих комп'ютерними системами. Обсяги цих даних вже не можуть бути повністю охоплені свідомістю і бути ефективним мотиваційним приводом для дій, поведінкових чинників. У швидкоплинному калейдоскопі подій, ситуацій, інформаційних потоків, навіть із нинішнім використанням оплавленого в багатовіковий пласт практичного досвіду емоційного світу, людина не в змозі на етапі неоіндустріалізації постійно тримати у всьому обсязі психічних уявлень множину важливих для її життєздатності ознак сучасного життя. У стані такої невизначеності вона зазнає постійної психічної напруженості від усвідомлення зростаючих можливостей прийняття хибних або ж просто малоефективних рішень.

На перших етапах розвитку електронних інформаційних технологій в управлінні інформаційним ресурсом помітну роль відігравав розвиток пошукових систем. На цьому, певною мірою перехідному до неоіндустріального⁴ етапі пізнання світу, все більше намагаючись освоювати і робити корисним для себе навколишнє середовище, людина досить відчутно «тоне» в інформації, у традиційних і новітніх технологіях управління інформацією. Зі стрімким розвитком обсягів продукованої людством інформації відбір ресурсу при використанні пошукових систем стає все більш трудомістким. Обсяги одержуваної в результаті пошуку інформації стають щораз більшими, їх зміст навіть при дотриманні умов відбору набуває все більшої неоднозначності. Трудомісткість в обробці відчутно тисне на психіку інформаційних працівників.

Важливим етапом у розвитку процесів управління множиною інформаційних ресурсів стало застосування штучного інтелекту (ШІ). Дуже позитивною його властивістю є практично необмежувані на сьогодні можливості обробки обсягів інформації. При цьому, однак, розроблені на сьогодні варіанти програм ШІ не мають можливості врахування у своїй діяльності людського інтуїтивного уявлення про потрібний людині пошук. У сучасних програмних розробках, що розвивають технології штучного інтелекту, у сучасній цифровій революції ще не знайшло свого місця «олюднення» пошукових технологічних процесів. Таке «олюднення» має

⁴ Задоя А. А. Нова індустріалізація в контексті стратегічних цілей України. *Бюл. Міжнародного Нобелівського економічного форуму*. 2012. Т. 1.

створювати можливість ефективно використовувати з уже об'ємного загального ресурсу інформації ту, яка є найбільш бажаною для людей.

До цього слід додати, що вже на нинішньому етапі його застосування штучний інтелект все більшою мірою проявляється як творець самостійного інформаційного середовища, що в певних рисах уже буває навіть шкідливим людині. Ця проблема набуває актуальності, оскільки вже зараз в інтернеті частішають повідомлення про успіхи творчих хакатонів – проєктів, які формують можливості для ведення телефонних розмов машинною мовою, незрозумілою людині⁵.

У процесі розвитку технологій управління сучасними інформаційними ресурсами все більшої чіткості набуває технологічна ієрархія, в основі якої знаходиться традиційне упорядкування інформаційних ресурсів. Найбільш успішно такі осучаснені технології використовуються комп'ютеризованими бібліотечними установами та інформаційно-аналітичними центрами різної спеціалізації. Наступним технологічним етапом у цій побудові є різноманітні за призначенням пошукові системи. Вищим рівнем у цій ієрархії, як уже зазначалось, став штучний інтелект. Однак необхідна вже на сьогодні швидкість відбору наявної інформації, обґрунтування на її основі мети і здійснення самого пошуку потребує включення в цю систему також людської інтуїції.

У всезростаючих масивах продукованої людьми інформації формування мети подальшого пошуку, відображеної в одному або кількох близьких за змістом поняттях стає, по суті, квантом інформації, що стає основою наступного пошуку. Спочатку такий квант⁶ інформації проявляється в лінійному вимірі відомих людині змістів. На початковому етапі досліджень навіть уявлення про квант як такий було пов'язане із цим світом і вимірюється кубітами. Визначення кванта як найменшої неподільної змістовної частини цілого не відривалось від комп'ютерних технологій. На відміну від класичного біта (0 або 1), одиниця виміру квантів – є кубітами. У дослідженнях зазначається, що «вони можуть перебувати у суперпозиції обох станів одночасно, що лежить в основі роботи квантових комп'ютерів»⁷.

З достатньою ймовірністю на базі останніх здобутків сучасної фізики енергетичні впливи матеріальних об'єктів паралельних світів можна уявити в якості інформаційного доповнення лінійного кванта інформації, який додатковими ознаками об'ємно доповнює уявлення про інформаційний квант, перетворює його в кубіт інформації. Ступінь енергетичного насичення цього кубіта залежить від рівня його квантової заплутаності, від інтенсивності енергетичних резонансів на квантовому рівні. На рівні

⁵ Бровінська М. Розробники навчили ШІ-агентів спілкуватися зрозумілою тільки їм мовою. «Мова» GGWave від GibberLink звучить для людського вуха як серія високочастотних звуків. Відео. 10 берез. 2025. URL: <https://dev.ua/news/rozrobnyky-1741587556>

⁶ URL: <https://slovnnyk.ua/index.php?swrd=%D0%BA%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1>

⁷ Адырхаева А., Кобляков В. Кубит: сердце квантового компьютера. 9 февр. 2021. URL: <https://postnauka.org/wtf/156211>

людської свідомості цей процес проявляється в інтуїтивній переконаності, правильності рішення.

Якщо розглядати інтуїцію як прояв енергетики паралельних матеріальних світів на свідомість людини⁸, ми перейдемо від сприйняття цього феномену як чогось незвіданого, випадкового до поглиблення процесу вивчення зовнішніх енергетичних впливів на людину, а потім – і переходу до управління цими процесами.

...Сьогодні перед людьми постає питання уточнення перспектив інформаційного розвитку суспільства. Воно пов'язане з розглядом новітніх технологій інформаційних процесів як таких, що мають розвиватись в інтересах людини і водночас відображати об'єктивність еволюції інформаційної сфери. Ці технології мають знижувати непродуктивний інформаційний тиск на людську психіку. Вони мають «олюднювати» програми штучного інтелекту, квантових підходів до управління інформацією, всіх інших напрямів розвитку інфосфери, зберігаючи і розвиваючи здоров'я, розумові здібності людини як вищої форми планетарного розуму.

Н. Тарасенко,

науковий співробітник,

Служба інформаційно-аналітичного забезпечення

органів державної влади,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

3I/ATLAS – міжзоряна комета чи корабель інопланетян?

Наукові теорії та альтернативні гіпотези

Міжзоряний об'єкт 3I/ATLAS став сенсацією 2025 р. Вчені, дослідники та спостерігачі за небом не один місяць сперечалися, чи це комета, чи штучний корабель, і чи чекає нас зустріч з інопланетянами. Об'єкт 3I/ATLAS був відкритий 1 липня 2025 р. у Чилі системою роботизованих телескопів ATLAS, фінансованих NASA. Це лише третій в історії міжзоряний об'єкт, що прибув з-поза меж Сонячної системи після 1I/Oumuamua (2017) та комети 2I/Borisov (2019). Тож через лічені дні після виявлення Minor Planet Center підтвердив статус комети C/2025 N1 (ATLAS), а Міжнародний астрономічний союз присвоїв номер 3I – третій міжзоряний. Назва ATLAS вшановує команду, яка полює на потенційні загрози з космосу [1].

⁸ URL: <https://techno.nv.ua> > ukr

3I/ATLAS. Фото: rbc.ua

За деякими повідомленнями, розмір цього космічного об'єкта можна порівняти з Мангеттенем у Нью-Йорку. Але вимірювання, зроблені космічним телескопом NASA Hubble у серпні 2025 р., свідчать, що його діаметр може становити від 5,6 км до всього лише 440 м. Американське космічне агентство каже, що на момент відкриття він мчав космосом зі швидкістю близько 61 км/с.

За рухом 3I/ATLAS стежили тисячі телескопів: Subaru, Gemini, Lowell. Космічні: Hubble (серпень, листопад 2025 р., січень 2026 р.), JWST, SPHEREx, Psyche, Lucy, PUNCH, MAVEN, SOHO. Mars Express та TGO з Марса дали близькі знімки. У 2026 р. TESS склав відео її руху, розкриваючи спін. Українські астрономи у Києві та Карпатах могли ловити її в сузір'ях Стрільця та Офіюса восени 2025 р.

3I/ATLAS пролетіла повз Марс 3 жовтня 2025 р. на відстані лише 0,019 а. о., даючи змогу орбітальним апаратам зазирнути ближче. Далі – Венера (0,65 а. о.). Найближче до Землі комета пролетіла 19 грудня 2025 р., на 1,8 а. о. (270 млн км), без жодної загрози. Перігелій припав на 29–30 жовтня 2025 р. на відстані 1,4 а. о. (210 млн км від Сонця). У березні 2026 р. 3I/ATLAS пройде за 0,36 а. о. від Юпітера, після чого вирушить далі у міжзоряний простір. Траєкторія комети розрахована з точністю до кілометрів завдяки даним з Hubble та JWST.

Більшість астрономів схиляються до того, що 3I/ATLAS – це комета. На відміну від безхвостого 1I/Оumuamua (2017, астероїдоподібний, 100–1000 м), 3I/ATLAS – класична комета з комою. 2I/Borisov (2019) теж комета, але менша (1 км) і з органічними молекулами. 3I яскравіша, активніша, з вищим CO₂. Вона більша за 2I/Borisov, старша (7–14 млрд років) і рухалася з південного напрямку. Ці відмінності натякають на різноманітність позасонячних систем.

Комета прилетіла з боку сузір'я Стрільця, де розташований центр Чумацького Шляху. Астрономи вважають, що 3I/Atlas утворилася під час народження далекої зоряної системи і мандрувала міжзоряним простором мільярди років. Це може бути найстаріша відома нам комета: її вік 7,6–14 млрд років, що означає, що вона старша за саму Сонячну систему, яка виникла 4,6 млрд років тому. «Це означає, що вона розповідає нам про те, що відбувалося на ранніх етапах історії галактики», – каже професор астрофізики Оксфордського університету у Великій Британії К. Лінтотт [2].

Виявлено унікальний хімічний склад 3I/ATLAS, зокрема високий вміст вуглекислого газу: CO₂ домінує (129 кг/с), H₂O – 6,6 кг/с, CO – 14 кг/с, OCS – 0,43 кг/с, CN – 17,6 г/с, навіть Ni – 4,6 г/с. Брак вуглецевих ланцюгів і червоний пил відрізняють її від сонячних комет. JWST у серпні 2025 р. підтвердив присутність льоду, а VLT – високий вміст CO₂ (8 % від води).

Ядро 3I/ATLAS – компактне, діаметром від 0,44 км до 5,6 км, маса близько $4,4 \times 10^{10}$ кг. Воно обертається з періодом 15–16 годин, створюючи асиметричну кому. Hubble у серпні 2025 р. розгледів сльозоподібний пиловий кокон, а JWST виявив лід та газ. Кома простягається на 700 тис. км і складається здебільшого з CO₂, що випаровується при нагріванні. Пиловий хвіст тягнеться проти Сонця, а іонний – перпендикулярно. Ця активність почалася ще на 6,4 а. о., роблячи комету яскравішою за попередників. До того ж об'єкт змінює колір, що пояснюється природними процесами випаровування та взаємодії з сонячним світлом [1].

Попри наукові аргументи, що дають підстави ідентифікувати 3I/ATLAS як комету, об'єкт має риси, які породили гіпотезу про те, що 3I/ATLAS – не просто комета, а штучно створений об'єкт з іншої зоряної системи. Зокрема, сумніви викликав той факт, що в міру нагрівання 3I/Atlas на шляху до Сонця, вона проявила негравітаційне прискорення, тобто рухалася швидше, ніж цього можна очікувати лише під дією гравітації. Крім того, 3I/ATLAS при наближенні до Сонця виявила неочікувано стрімке зростання яскравості.

Протягом місяця, коли комета перебувала майже безпосередньо за Сонцем і спостерігати її з Землі було неможливо, за нею стежили космічні обсерваторії, що дозволило астрономам продовжити дослідження. Науковці К. Чжан з обсерваторії Ловелла (Аризона) та К. Баттамс з Дослідницької лабораторії ВМС США (Вашингтон) встановили, що апарати, призначені для спостереження за сонячною короною, можуть ефективно відстежувати й комету під час її зближення з зіркою. Завдяки приладам місії STEREO-A, апарата SOHO та супутника GOES-19, дослідники зафіксували різкі зміни у зовнішньому вигляді 3I/ATLAS [3].

Від середини вересня до кінця жовтня, коли комета скоротила відстань від 2 а. о. до 1,36 а. о., її яскравість помітно зростає. Зазвичай комети світлішають поступово, коли лід на їх поверхні випаровується під дією сонячного тепла. Проте 3I/ATLAS збільшувала свою яскравість приблизно вдвічі швидше, ніж звичайний об'єкт цього типу, що може свідчити про незвичайні процеси на її поверхні.

Окрім того, спостереження показали, що комета виглядає значно синішою, ніж сонячне світло. Це вказує, що на її яскравість впливають не лише частинки пилу, а й газові викиди. Раніше астрономи встановили, що пил комети має червонуватий відтінок, тому синє сяйво виглядає особливо контрастно. На думку дослідників, таке забарвлення може бути пов'язане з випромінюванням молекул ціаногену або аміаку. Причини такого стрімкого зростання яскравості поки що залишаються невідомими. Астрономи припустили, що це може бути пов'язано з незвичайним складом комети, високою швидкістю її руху або змінами, набутими під час мандрівки крізь міжзоряний простір.

Ці особливості спонукали гарвардського астрофізика, професора А. Леба, а також безліч медіа та користувачів соцмереж розглядати можливість того, що 3I/Atlas може бути штучною. Професор А. Леб припустив, що її може «штовхати технологічний ракетний двигун» і цей космічний об'єкт може бути засобом пересування для міжзоряних подорожей. Тобто, позаземна цивілізація могла використати комету, щоб усередині неї заховати космічний апарат для дослідження інших частин Чумацького Шляху, пише Medium [4].

16 липня 2025 р. А. Леб разом із своїми колегами А. Гіббердом та А. Кроулом з Ініціативи міжзоряних досліджень у Лондоні опублікував статтю під назвою «Чи є міжзоряний об'єкт 3I/ATLAS інопланетною технологією?». При чому, як пояснює у колонці для видання Medium сам автор дослідження, припущення про прибульців не є науковою гіпотезою, а радше «педагогічною вправою» для пояснення складної астрофізичної теорії.

А. Леб і його колеги вказують на деякі «аномальні характеристики» комети, незвичну траєкторію та більшу швидкість, й пропонують альтернативні теорії для їх пояснення. Це своєрідний уявний експеримент, але в ньому не йдеться про чіткі докази участі інопланетян.

За словами А. Леба, космічний апарат SOHO зафіксував масивний викид водню з 3I/ATLAS, що вказує на викид 13,5 млн тонн води за місяць спостережень. Якщо позаземна цивілізація подорожує автостопом на багатому на воду об'єкті, як 3I/ATLAS, це дає змогу використовувати електроліз для розщеплення молекул води на її складові – водень і кисень, що слугують ефективним ракетним паливом. Система двигунів може використовувати це паливо для переміщення до бажаних пунктів призначення, таких як орбітальна площина планетних систем. Можливо SOHO виявив частину цього водневого палива.

Якщо міжзоряний об'єкт приховує всередині космічний апарат, то це може пояснити аномалії, як-от вирівнювання траєкторії 3I/ATLAS із площиною орбіт планет Сонячної системи на 5° , вирівнювання осі обертання з напрямком Сонця на великих відстанях, симетричну систему струменів 3I/ATLAS, а також аномально високе співвідношення нікелю до заліза в складі комети, каже А. Леб.

За словами науковця, вбудовування технологічного об'єкта всередину комети має перевагу в тому, що обладнання маскується під природний об'єкт, а значить будь-які спостерігачі не зможуть його виявити. Якщо відправити космічний апарат для дослідження комети 3I/ATLAS з близької відстані, то можна було б виявити джерело енергії, необхідне для перетворення води на водневе і кисневе паливо, а також для забезпечення роботи космічного апарату всередині комети, каже А. Леб. Виявлення міжзоряного апарату такого типу може спонукати людство використовувати природні міжзоряні об'єкти для тієї ж мети.

На думку А. Леба, якби ми вирішили автостопом дістатися до інших зірок, то спочатку потрібно виявити відповідний міжзоряний об'єкт. Потім потрібно доставити на нього корисне навантаження, що включає джерело енергії та технологічне обладнання, за траєкторією, що перетинає шлях міжзоряного об'єкта, з досить низькою швидкістю удару, щоб корисне навантаження не було пошкоджено. Також потрібно наділити обладнання штучним інтелектом, щоб апарат працював у повністю автономному режимі. А. Леб каже, що з урахуванням цієї перспективи, доцільно продовжувати спостереження за кометою 3I/ATLAS найближчими місяцями, зокрема після її проходження поблизу Юпітера 16 березня 2026 р.

Водночас інші дослідники назвали цю гіпотезу «нісенітницею» та наполягають на тому, що всі докази підтверджують повністю природне походження космічного об'єкту 3I/ATLAS, пише видання LifeScience. Автори статті також нагадують, що астрофізик А. Леб не вперше пов'язує позаземні об'єкти з інопланетним розумом. Він керує проектом «Галілео», який намагається виявити докази техносигнатур та НЛО. У 2023 р. А. Леб очолив суперечливу експедицію, яка стверджувала, що збрала фрагменти можливих інопланетних технологій на міжзоряному об'єкті, який впав у Тихий океан. Згодом ці твердження значною мірою спростували інші дослідники. А. Леб також стверджував, що незвичайна форма та негравітаційне прискорення астероїда 1I/Оумуамуа, який астрономи побачили у жовтні 2017 р., є ознаками того, що це був інопланетний зонд [5].

Більшість учених, які спеціалізуються на кометах, не поділяють точку зору гарвардського професора, наводячи натомість аргументи на її спростування. Зокрема, професор астрофізики Оксфордського університету К. Лінтотт каже, що значне прискорення 3I/Atlas, яке вона продемонструвала на шляху до Сонця, вкладається у рамки природного «випаровування». Як пояснює професор, ідеться про процес, коли частина речовини комети перетворюється з льоду на газ, утворюючи струмені пилу та пари, які діють як мікродвигуни. Водночас викинутий кометою пил активно відбивав світло, тому комета яскравішала і білішала в міру наближення до Сонця.

Причину зміни її кольору з червонуватого на синій, яка також стала аргументом для теорії про інопланетне енергоджерело, астрономи все ще намагаються з'ясувати, але вже пропонують деякі пояснення. Професор К. Лінтотт, наприклад, припускає, що «швидке яскравішання може свідчити

про те, що там багато свіжого льоду». Якщо ж зміна кольору була реальною, а не результатом способу вимірювання, вона може свідчити про зміну хімічного складу.

«Насправді ми хочемо з'ясувати, з чого складається внутрішня частина комети», – каже професор К. Лінтотт. Вивчення складу 3I/Atlas може розповісти нам про те, якою була зоряна система, в якій вона сформувалася мільярди років тому. Дотепер у кометі помітили велику кількість вуглекислого газу. Крім того, вона, схоже, багата на нікель, що підживило гіпотезу про інопланетну конструкцію, адже нікель є складовою багатьох людських космічних апаратів. Але нікель також виявляли в інших кометах, включно з міжзоряною кометою 2I/Borisov, відкритою у 2019 р. Велика кількість нікелю може свідчити про середовище, в якому сформувалася 3I/Atlas. Чи, можливо, комету протягом її довгої міжзоряної подорожі бомбардувало космічне випромінювання, що могло змінити хімічний склад поверхні, як припускають нещодавні дані космічного телескопа Дж. Вебба.

Аби роз'яснити ситуацію навколо 3I/ATLAS на тлі наукових дискусій та різноманітних припущень про те, що об'єкт може бути позаземною технологією, науковці NASA провели пресконференцію, на якій повідомили, що цей космічний об'єкт – це все ж таки комета. «Я думаю, що важливо, щоб ми поговорили про це. Цей об'єкт – комета. Він виглядає та поводить, як комета. І всі докази вказують на те, що це комета», – сказав заступник адміністратора NASA А. Кшатрія. Заступниця адміністратора Директорату наукових місій Н. Фокс заявила, що науковці не виявляли які-небудь техносигнатури чи інші ознаки того, 3I/ATLAS «може бути чимось іншим, ніж комета». Вона назвала об'єкт «нашим дружнім гостем у Сонячній системі». Н. Фокс повідомила, що NASA вивчало об'єкт завдяки понад десяти науковим платформам, зокрема космічним телескопам Габбл, Дж. Вебб, а також супутникам, що обертаються навколо Марса [6].

Спеціалісти NASA представили нові знімки 3I/ATLAS, на яких об'єкт виглядає розмитим, але має чітку, характерну для комет форму – туманну хмару газу та пилу навколо ядра. Також на фото можна побачити хвіст пилу. Провідний науковець NASA Т. Стетлер сказав, що розмір ядра комети визначити важко. Утім, він припускає, що в 3I/ATLAS воно становить від «кількох тисяч футів до кількох миль» [7].

Фотографія міжзоряної комети 3I/ATLAS, отримана астрофотографом С. Мурата за допомогою 0,2-метрового телескопа. Зображення складається з 24 експозицій по 60 секунд. Фото: rbc.ua

Точне походження комети у NASA визначити не змогли, але є припущення, що вона походить з системи планет, яка старша за Землю. І на думку вчених, ця комета могла утворитися близько 4,5 млрд років тому. У NASA також заявили, що склад 3I/ATLAS дещо відрізняється від комет нашої Сонячної системи, оскільки вона утворилася в іншій частині Всесвіту.

«Ідея про те, що 3I/ATLAS може бути інопланетним космічним кораблем – це просто нісенітниця. У ньому немає нічого, що натякало б на таке, і ви могли б так само добре стверджувати, що Місяць зроблений з сиру», – сказав астрофізик Оксфордського університету К. Лінтотт.

«Ми бачили лише три міжзоряні комети, тож нам ще багато чого належить дізнатися про цих давніх мандрівників. Ми вважаємо, що таких об'єктів у галактиці трильйони трильйонів, а побачили лише три», – каже професор К. Лінтотт. «Тож ще надто рано говорити, чи є ця комета особливою», – додає він. Астрофізик сподівається, що з появою потужних нових телескопів, як-от обсерваторія В. Рубін у Чилі, в найближче десятиліття ми знайдемо десятки інших. «Тоді ми зможемо сказати, які типи зірок формують планети, які хімічні склади поширені, і, можливо, краще зрозуміти, як наша Сонячна система вписується в загальну картину», – каже він [7].

А. Леб, зі свого боку, звинуватив колег у небажанні розглядати альтернативні гіпотези. Він наголосив, що фундаментом науки є «смирення та прагнення до навчання». На його думку, експерти часто виявляють «професійну зарозумілість», нав'язуючи власне бачення реальності замість того, щоб досліджувати нове [8].

Тим часом нове дослідження, опубліковане на сервері препринтів arXiv, про яке повідомляє Futurism, свідчить про те, що астрономи виявили у складі

міжзоряної комети 3I/ATLAS безпрецедентно велику кількість метанолу та ціаністого водню, які вважаються ключовими будівельними блоками життя (ДНК та РНК). Цей третій міжзоряний об'єкт, виявлений вченими, містить набагато більше цих речовин, ніж будь-яка комета Сонячної системи. Виявлення таких молекул може підтвердити теорію про те, що об'єкти, подібні до 3I/ATLAS, могли колись принести життя на Землю [9].

Дослідники зафіксували надзвичайно високу концентрацію метанолу – однієї з основних «будівельних цеглинок» органічної хімії, адже ця молекула бере участь у формуванні амінокислот і білків, з яких складаються ДНК та РНК. Водночас, 3I/ATLAS містить значно більше метанолу, ніж будь-яка відома комета Сонячної системи, а в інших міжзоряних об'єктах таку молекулу взагалі не знаходили.

Під час спостережень за допомогою радіотелескопа ALMA науковці зафіксували значні обсяги метанолу як у ядрі, так і в комі об'єкта. Також вони виявили ціаністий водень – ще одну важливу молекулу, що вплинула на появу життя. Метанол є попередником амінокислот, які формують структуру ДНК та РНК і відіграють фундаментальну роль в органічній хімії. Ціаністий водень у великих кількостях є токсичним, але в невеликих – необхідний для життєдіяльності рослин, тварин і мікроорганізмів, а також є вихідною сполукою для формування складних органічних речовин.

За словами дослідників, вони були вкрай здивовані, коли виявили такі високі концентрації метанолу і ціаністого водню в ядрі та комі 3I/ATLAS – рівнів, яких ніколи не спостерігали у комет Сонячної системи. Виявилось, що комета викидає приблизно 40 кг газоподібного метанолу щосекунди, що становить близько 8 % усіх її викидів – учетверо більше, ніж типовий показник для комет Сонячної системи. Окрім того, 3I/ATLAS продукує від 250 до 500 г газоподібного ціаністого водню за секунду. Науковці зазначають, що це одні з найвищих значень, які будь-коли фіксувалися для комет.

З огляду на роль метанолу у формуванні ключових молекул, необхідних для виникнення життя, це відкриття набуває особливої ваги. Астрофізик Гарвардського університету А. Леб, який раніше припускав, що 3I/ATLAS може бути космічним кораблем інопланетян, у цьому контексті заявив, що нові дані підтримують гіпотезу про те, що об'єкти такого типу могли доставити на Землю будівельні блоки життя мільярди років тому. На думку А. Леба, аномально високі концентрації метанолу і ціаністого водню свідчать, що об'єкт має «доброзичливу природу» і не становить загрози.

Ще одне дослідження, про яке пише IFL Science, припускає, що міжзоряна комета 3I/ATLAS може бути примітивним вуглецевим об'єктом, у якому спектри об'єкта порівнюються з незайманими зразками NASA з Антарктиди. Видання зазначає, що останні аналізи в основному зосереджувалися на ймовірності руйнування 3I/ATLAS під час її близького зближення з зіркою, міжнародну команду вчених також цікавила ідея 3I/ATLAS як «давнього космічного жителя» [10].

Згідно з попередніми дослідженнями, цей третій міжзоряний відвідувач, імовірно, подорожував міжзоряним середовищем та піддавався впливу космічних променів, можливо, протягом мільярдів років. «З космогонічної точки зору, тіло, яке так довго виживає в суворих умовах міжзоряного середовища, повинно мати значну механічну міцність. За спостереженнями, 3I також є великим: за оцінками, його діаметр становить від 0,3 до 5,6 км, а період обертання ~ 16 годин є достатнім для відносно рівномірного розподілу сонячного тепла по його поверхні», – вказує у статті команда науковців.

Дослідники додають, що висока швидкість входу міжзоряної комети свідчить про викид у результаті близького зіткнення. Хоча, як зазначається, в межах останніх 500 парсеків зіткнень із зірками виявлено не було, не можна виключати більш ранні близькі прольоти. На основі цих даних з'явилася гіпотеза, що 3I/ATLAS може бути вуглецевим тілом, що містить метали.

«Кожен елемент періодичної таблиці може з'являтися в газоподібній формі і утворювати серію яскравих ліній, унікальних для цього елемента. Водень не буде схожий на гелій, який не буде схожий на вуглець, який не буде схожий на залізо... і так далі. Таким чином, астрономи можуть визначити, які речовини містяться в зірках, за лініями, які вони знаходять у спектрі зірки. Цей тип дослідження називається спектроскопією», – пояснюють в NASA.

Комета 3I/ATLAS. Фото: [Focus.ua](https://focus.ua)

У даному дослідженні команда використовувала фотометричні спостереження 3I/ATLAS і порівняла їх з незайманими вуглецевими хондритами з колекції метеоритів NASA в Антарктиді. Примітно, що ці зразки метеоритів були виявлені в Антарктиді з 1976 р. у рамках програми NASA «Пошук метеоритів в Антарктиді» (ANSMET). У результаті порівняння спектрів 3I/ATLAS і незайманих зразків, команда дійшла висновку, що вони знайшли близьку відповідність з транснептуновими об'єктами (TNO) – об'єктами і малими планетами за орбітою Нептуна.

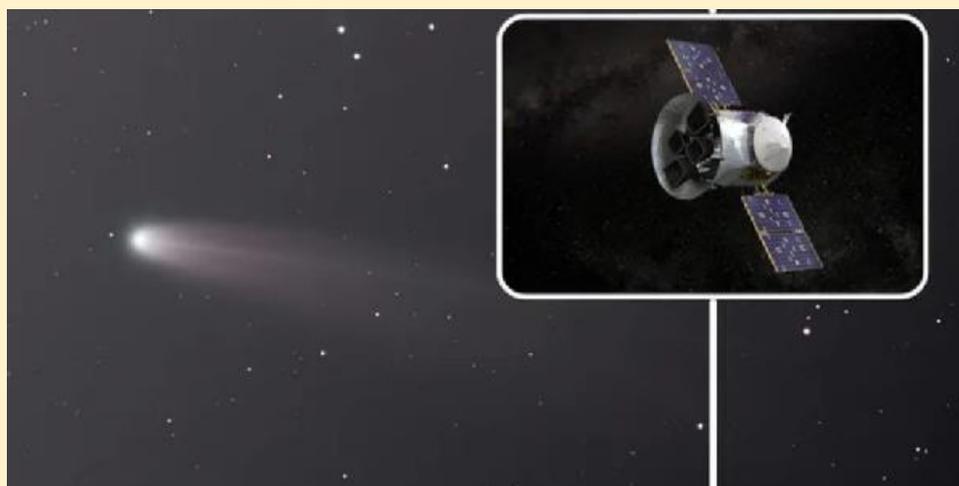
«Спектральні подібності вказують на те, що 3I/ATLAS може бути примітивним вуглецевим об'єктом, імовірно збагаченим природним металом і зазнаючим значних водних змін під час наближення до Сонця. Також він зазнає кріовулканізму, як і слід було очікувати від первинного транснептунового об'єкта», – вказує команда дослідників.

Зазначається, що хоча термін «кріовулканізм» може здаватися екзотичним, для TNO він не є чимось несподіваним. Фактично це явище, коли підземні матеріали вириваються з-під поверхні об'єкта, або, якщо висловити це трохи драматичніше, – льодові вулкани. У матеріалі додається, що більшість досліджень кріовулканів проводилися на супутниках газових гігантів Сонячної системи, а також на TNO, таких як Плутон.

«Відповідне збільшення яскравості на 2,5 маг при 2,5 а. о., за яким слідує швидке утворення дифузної коми, підтверджує активацію летких компонентів, що знаходяться близько до поверхні, навіть якщо сублімація водяного льоду, ймовірно, не була повністю завершена, за винятком, можливо, ділянок, що знаходяться близько до поверхні, внаслідок досягнення більш локалізованого тиску і температури», – вважають науковці.

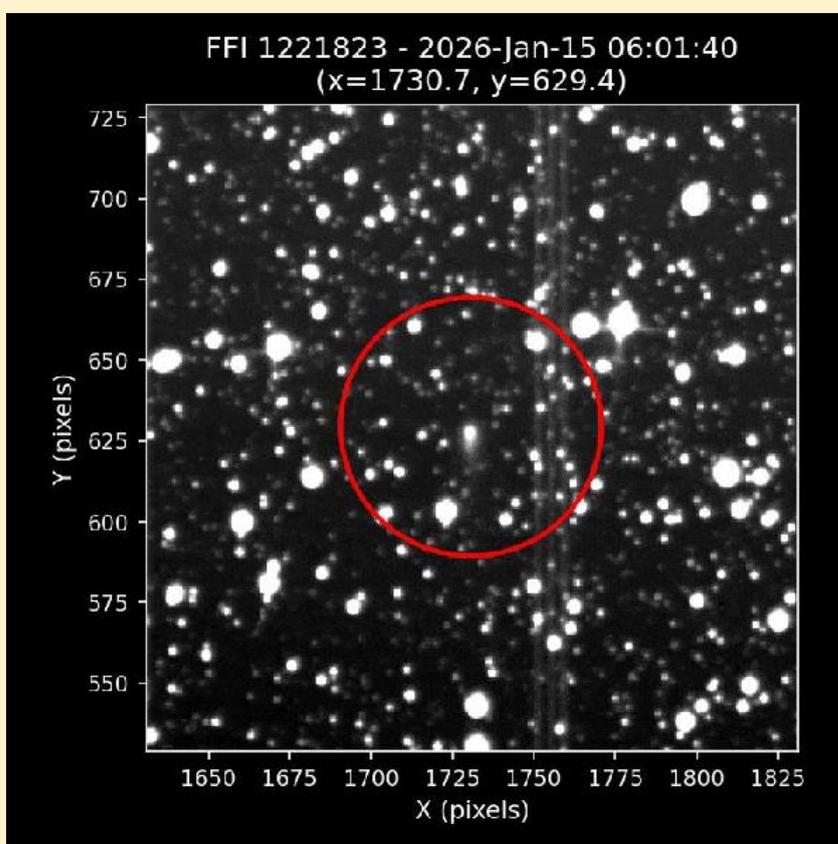
Нещодавно NASA повідомило про нові спостереження міжзоряної комети 3I/ATLAS, яку в січні 2026 р. повторно зафіксував космічний телескоп TESS (Transiting Exoplanet Survey Satellite). Апарат зібрав унікальні дані про обертання та активність небесного тіла, що залишає Сонячну систему. Це одна з останніх можливостей для науковців дослідити рідкісний об'єкт, ідеться в офіційному оновленні місії від 27 січня [11].

Космічний телескоп TESS займається пошуком планет, розташованих поза Сонячною системою за допомогою транзитного методу. Далека зірка втрачає свою яскравість на деякий час, коли на її тлі проходить планета. Таким чином TESS ідентифікує нові світи. Але широке поле зору TESS також робить його корисним для виявлення і відстеження об'єктів у Сонячній системі, включно з кометами та астероїдами [12].

Космічний телескоп TESS та ілюстрація комети. Фото: [Focus.ua](https://focus.ua)

З 15 по 22 січня 2026 р. TESS здійснив серію цілеспрямованих спостережень за кометою 3I/ATLAS, поки вона віддалялася від Землі. Спостереження на вихідній ділянці траєкторії є складними, адже зі зменшенням сонячного нагріву активність газу й пилу слабшає. Утім, завдяки ширококутному режиму роботи TESS вдалося отримати дані, які важко зібрати наземними телескопами. Отримані знімки демонструють яскраву точку, яка динамічно переміщується на тлі зірок, залишаючи ледь помітний слід. Цей слід, що складається з газу та пилу, утворюється в процесі сублімації крижаного ядра комети під впливом сонячного випромінювання і є ключовим показником її активності. Зібрані дані дозволили астрономам із високою точністю відтворити траєкторію руху об'єкта та отримати рідкісну можливість вивчити його поведінку [13].

Міжзоряна комета 3I/ATLAS виглядає як яскрава точка з хвостом на цій анімації із зображень TESS, що показує її рух протягом 28 годин.

Фото: [Portaltele.com](https://portaltele.com)

Учений з Массачусетського технологічного інституту на основі цих зображень змонтував 28-годинну відеопослідовність, яка демонструє рух комети. У ній наявний короткий часовий пропуск, що виник через активацію супутником захисного режиму. Втім, ця візуалізація виявилася цінною для вивчення таких характеристик комети, як викид пилу та газу з ядра, а також швидкість його обертання. Вимірювання показують, що видима зоряна величина об'єкта становить приблизно 11,5. Це означає, що комета

випромінює або відбиває світло, яке приблизно у сто разів тьмяніше за межу, доступну для неозброєного ока в умовах ідеальної темряви, що зумовлює необхідність використання телескопів для її виявлення та дослідження. Така низька яскравість пояснює труднощі з її виявленням у минулому.

Один із примітних фактів полягає у тому, що дані TESS зафіксували проходження комети за кілька місяців до її офіційного підтвердження астрономами. Аналіз архівних спостережень дозволив виявити цього міжзоряного гостя у вже наявних даних та реконструювати його ранню траєкторію. Хоча точне походження 3I/ATLAS залишається предметом подальших досліджень, отримана інформація вже надає цінні відомості про його склад і тривалу космічну подорож. Окрім того, результати спостереження дають уявлення про фізичні властивості міжзоряних тіл, які розглядають як природні «зразки» з інших частин галактики для дослідження процесів формування планетних систем.

Спостережні дані тепер доступні через Архіви космічних телескопів Мікульського (MAST), що надає дослідникам можливість для подальшого аналізу. Астрономи сподіваються виявити повторювані закономірності у змінах яскравості об'єкта, які можуть дати додаткову інформацію про його фізичні властивості.

Міжзоряні комети, подібні до 3I/ATLAS, не пов'язані гравітаційно з нашим Сонцем або будь-якою іншою зіркою. Вони рухаються Галактикою відкритими траєкторіями, досягаючи дуже високих швидкостей, і прилітають з інших зоряних систем, несучи із собою первозданні матеріали з далеких регіонів космосу. Їх виявлення – відносно нове явище, і кількість підтверджених прикладів залишається невеликою. Такі об'єкти надають унікальну можливість для аналізу складу та фізичних процесів тіл, що сформувалися поза межами нашої Сонячної системи, дозволяючи вченим досліджувати хімічні «відбитки» з інших зоряних колисок.

Список бібліографічних посилань

1. Кальник М. 3I/ATLAS: міжзоряна комета, яка мандрує галактикою. URL: <https://nfront.org.ua/3i-atlas-mizhzoryana-kometa-yaka-mandruye-galaktykoju/>
2. Цанг Е. Загадкова комета 3I/Atlas. Що про неї відомо та звідки взялися теорії про «інопланетний корабель». URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/czxxkjxgvwjvo>
3. Міжзоряна комета 3I/ATLAS різко збільшила яскравість і змінила колір. URL: <https://bukvy.org/mizhzoryana-kometa-3i-atlas-rizko-zbilshyla-yaskravist-i-zminyla-kolir/>
4. Кадук А. Міжзоряна комета 3I/ATLAS може приховувати всередині несподіваний об'єкт. URL: <https://focus.ua/uk/technologies/741040-mizhzoryana-kometa-3i-atlas-mozhe-prihovuvati-vseredini-nespodivaniy-ob-yekt-foto>

5. Приседська В. «Збір на збиття НЛО». Чому таємнича комета 3I/ATLAS змусила говорити про прибульців. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c1ej8j42ew7o>

6. Шиканова А. 3I/ATLAS: комета чи корабель прибульців? Вчені розкрили нові факти. URL: <https://www.rbc.ua/rus/entertainment/3i-atlas-kometa-chi-korabel-pribultsiv-vcheni-1764086045.html>

7. Коваленко А. Іншопланетний корабель чи комета? У NASA відповіли на чутки про таємничий об'єкт 3I/ATLAS. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/u-nasa-rozprovili-pro-prirodu-tayemnichogo-kosmichnogo-ob-yekta-311626/>

8. Міжзоряний об'єкт 3i/atlas максимально наблизився до землі: вчені знову сперечаються щодо інопланетян. URL: <https://zn.ua/ukr/TECHNOLOGIES/mizhzorjanij-objekt-3iatlas-maksimalno-nablizivsja-do-zemli-vcheni-znovu-sperechajutsja-shchodo-inoplanetjan.html>

9. Хмельницька В. Міжзоряна комета 3I/ATLAS містить «джерело життя»: унікальне відкриття (фото). URL: https://tsn.ua/nauka_it/mizzoriana-kometa-3iatlas-mistyt-dzerelo-zyttia-unikalne-vidkryttia-foto-2974319.html

10. Казакова К. На міжзоряній кометі 3I/ATLAS вчені помітили незвичне для неї явище. URL: <https://www.unian.ua/curiosities/kosmos-kometa-3i-atlas-demonstruye-oznaki-kriovulkanizmu-13217055.html>

11. Вчені NASA попередили, що рідкісна міжзоряна комета 3I/ATLAS більше ніколи не повернеться у Сонячну систему. URL: <https://noworries.news/vcheni-nasa-poperedyly-shho-ridkisna-mizhzorjana-kometa-3i-atlas-bilshe-nikoly-ne-povernetsya-u-sonyachnu-systemu/>

12. Кадук А. Міжзоряний об'єкт 3I/ATLAS: телескоп NASA побачив, як він залишає Сонячну систему (фото). URL: https://focus.ua/uk/technologies/741963-mizhzorjaniy-ob-yekt-3i-atlas-teleskop-nasa-pobachiv-yak-vin-zalishaye-sonyachnu-sistemu-foto#goog_rewarded

13. Отримано нові дані про міжзоряну комету 3I/ATLAS. URL: <https://portaltele.com.ua/news/kosmos/otrymano-novi-dani-pro-mizhzorjanu-kometu-3i-atlas.html>

Наука – для обороноздатності країни

12.02.2026

Захист від атак квантових комп'ютерів: Україна долучається до європейського проєкту QARC

Національний координаційний центр кібербезпеки при Раді національної безпеки і оборони України став учасником міжнародного проєкту Quantum-Resistant Cryptography in Practice QARC у рамках програми Horizon Europe (ukrinform.ua).

Як передає Укрінформ, про це РНБО повідомляє у [Фейсбучі](#).

Мета – зробити цифрові системи стійкими до майбутніх квантових атак, які можуть зламувати сучасні криптографічні алгоритми.

Проект передбачає розробку постквантових версій ключових протоколів безпеки (Kerberos, PKI, TLS); створення захищених платформ хмарного зберігання та передачі даних; впровадження рішень для електронного урядування та голосування, стійких до квантових загроз та формування практичних дорожніх карт для переходу на нові стандарти криптографії.

До QARC долучилися експерти з 11 країн [Європи](#), включно з університетами, державними органами кібербезпеки та приватними компаніями.

Це важливий крок для захисту критичних цифрових систем України, що підкреслює стратегічну важливість напрямку постквантової криптографії для держави, наголосили в РНБО.

16.02.2026

Українські технології перемоги: як стартап NIMERA підкорює оборонний сектор США

Українська компанія NIMERA, що розробляє тактичні системи зв'язку для бойових умов, продовжує закріплювати свої позиції на світовому оборонному ринку – зокрема в Сполучених Штатах Америки ([Світ](#)).

Як [повідомляється](#), у серпні 2025 року тактичні радіостанції NIMERA пройшли успішні випробування в США під час міжнародних навчань Operation Fuzzy Bunny – частини серії Future Flag.

[Докладніше див. додаток 1](#)

03.02.2026

Стартує студентський інженерний конкурс зі створення рішень для безпілотних систем

Кластер оборонних інновацій Brave1 оголосив студентський інженерний конкурс зі створення прикладних рішень у сфері defence tech, який реалізується за участю Міністерства освіти і науки України ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Конкурс «**Brave Students: Дрон з лапками**» спрямований на студентів і студенток закладів фахової передвищої та вищої освіти та передбачає розроблення інженерного рішення для FPV-дронів, так званих «вичікувальних» дронів, – зовнішньої механічної насадки, що забезпечує посадку та фіксацію безпілотника на природних і штучних поверхнях на висоті. Рішення має забезпечувати утримування дрона без споживання енергії та контрольоване відпускання для продовження польоту.

[Детальніше](#)

13.02.2026

Рабченюк М.

УКРАЇНСЬКА ЛАЗЕРНА СИСТЕМА ППО НА КІЛЬКА ПОРЯДКІВ ДЕШЕВША ЗА АМЕРИКАНСЬКУ

Українські інженери довели, що високі технології не обов'язково мають коштувати мільярди. Система [Sunray](#) – це фактично «Зоряні війни», адаптовані до реалій сучасної війни, але за ціною, доступною навіть для волонтерських зборів ([ukrinform.ua](#)).

Комплекс не стріляє снарядами і ракетами: невидимий і нечутний енергетичний промінь просто випалює електроніку або плавить корпус ворожого дрона. Візуально прилад нагадує компактний телескоп, встановлений на даху пікапу, що робить систему максимально мобільною.

Головна сенсація у цьому винаході – це економіка війни. Поки американські гіганти на кшталт Lockheed Martin витрачають на виробництво аналогів як-от Helios по \$150 млн (ціна в рамках контракту), українці вклалися в кілька мільйонів. Вартість української установки – як у хорошого позашляховика (близько \$100 тис.– ред), а вартість «пострілу» – взагалі центи, що робить Sunray ідеальним рішенням з протидії атакам дешевими безпілотниками. Назва компанії-розробника у матеріалі не розголошується з міркувань безпеки.

13.02.2026

Рабченюк М.

ВІТЧИЗНЯНИЙ ПЕРЕХОПЛЮВАЧ ДРОНІВ, ЯКИМ ЗАМІСТЬ ЛЮДИНИ КЕРУЄ ШІ

Тандем українських розробників SEE та NAUDI презентував систему [SEEDIS](#), яка обіцяє істотно змінити тактику захисту неба. Ідея давно відома й ефективна: замість дорогих ракет – дрони-перехоплювачі ([ukrinform.ua](#)).

Фото «Мілітарний»

Головна перевага саме цієї системи – повна автономність. SEEDIS не потребує віртуозних пілотів FPV. Штучний інтелект сам виявляє загрозу на відстані до кілометра, прораховує траєкторію і йде на перехоплення. Розганяючись до 320 км/год, цей «мисливець» легко наздоганяє розвідувальні БПЛА та дрони-камікадзе.

Йдеться про суто український продукт: від програмного коду до «заліза». Система дозволяє будувати ешелоновану оборону навколо важливих об'єктів, мінімізуючи людський фактор і ризики для операторів.

20.02.2026

Рабченюк М.

СНАРЯДИ З МОЗКОМ: ШІСТЬ КРАЇН ЄВРОПИ СТВОРЮЮТЬ РОЗУМНИЙ ДРОН НА 500 КМ

Європа консолідує свій оборонний потенціал у відповідь на виклики сучасної війни. Шість потужних гравців – Німеччина, Франція, Велика Британія, Італія, Польща та Швеція – офіційно започаткували [проєкт ELSA](#) (European Long-Range Strike Approach). Головна мета – створити «довгу руку» європейської безпеки: доступний, масовий і надзвичайно ефективний дрон-камікадзе під кодовою назвою One Way Effector 500 Plus (ukrinform.ua).

Фото: MBDA

Це не просто безпілотник, а стратегічний інструмент, здатний вражати цілі на відстані понад 500 кілометрів. Його головне завдання – нейтралізація систем ППО, логістичних вузлів та командних пунктів у глибокому тилу ворога. Технологія базується на принципі «баражування»: апарат може годинами кружляти над заданим районом, «вистежуючи» пріоритетну ціль, щоб у потрібний момент здійснити точне пікірування.

Цікавим інженерним рішенням є прагматизм розробки. Щоб здешевити виробництво та забезпечити його масовість, як боеголовку планують використовувати адаптовані 155-мм артилерійські снаряди вагою 50 кг. Але справжня міць криється в інтелектуальній системі керування: вона дозволяє одному оператору координувати цілий «рій» дронів, які атакують об'єкт одночасно з різних сторін, не залишаючи шансів навіть найсучаснішим системам захисту.

03.02.2026

Борисіхіна К.

Мисливець за шахедми. Австрійська компанія представила новий ударний безпілотник Camcopter S-301

На міжнародній виставці UMEX 2026 в Абу-Дабі австрійська компанія Schiebel представила свою нову розробку – безпілотний літальний апарат вертикального зльоту та посадки Camcopter S-301 ([nv.ua](https://www.nv.ua)).

Ця система привернула значну увагу експертів завдяки своєму потенціалу у боротьбі з дальнобійними ударними дронами, зокрема типу шахед, які активно застосовуються у війні проти України.

[Докладніше див. додаток 2](#)

20.02.2026

Рабченюк М.

100 ГРАМІВ ІНТЕЛЕКТУ: НАЙМЕНШИЙ У СВІТІ АВТОПЛОТ ДЛЯ БУДЬ-ЯКОГО БПЛА

В оборонному секторі стався прорив, який може радикально змінити тактику ведення бойових дій. Лондонські розробники представили [Raptor Pilot AI Pro](#) – мікроскопічний модуль автопілота вагою лише 100 грамів, який здатний перетворити звичайний аматорський безпілотник на автономну високоточну зброю (ukrinform.ua).

Фото: London Defence R&D / LinkedIn

Це «мозок» на базі штучного інтелекту, що використовує комп'ютерний зір для ідентифікації та супроводу цілей. На відміну від класичних FPV-дронів, де результат залежить від майстерності пілота та стабільності зв'язку, дрон із системою Raptor діє самостійно. Його потужний чотириядерний процесор обробляє відеопотік у форматі HD зі швидкістю 30 кадрів на секунду, дозволяючи апарату «бачити» і «розуміти» поле бою.

Найважливіша перевага – повна автономність у складних умовах. Завдяки інтеграції візуальних та інерційних датчиків (система, що орієнтується без допомоги зовнішніх сигналів), модуль може успішно виконувати завдання навіть під впливом ворожих засобів радіоелектронної боротьби (РЕБ) або за повної відсутності GPS. Це робить систему універсальним рішенням для будь-якої повітряної платформи – від маленьких коптерів до великих літальних апаратів.

06.02.2026

Рабченюк М.

НЕВИДИМА ПУПОВИНА: ЛАЗЕРНИЙ ПРОМІНЬ ТРИМАЄ БЕЗПЛОТНИКИ В НЕБІ ТИЖНЯМИ

Одним із головних обмежень безпілотної авіації завжди була ємність акумулятора. Проте інженери PowerLight Technologies, схоже, знайшли спосіб обійти закони фізичного виснаження батареї. Вони розробили [систему](#) бездротового живлення, де енергія передається дрону за допомогою лазерного променя під час польоту. Ця розробка фактично наближає нас до ери «нескінченних місій», де апарат може перебувати в небі тижнями ([ukrinform.ua](#)).

Технологічний ланцюжок працює за принципом активного супроводження цілі. Наземний комплекс оснащений інтелектуальним програмним забезпеченням, яке в реальному часі вираховує траєкторію безпілотної авіації і з ювелірною точністю спрямовує на нього лазер. На борту БПЛА встановлений спеціальний приймач, який конвертує світлову енергію в електричну потужність в один кіловат.

Така потужність дозволяє не просто підтримувати роботу електроніки, а й повноцінно заряджати двигуни навіть під час інтенсивних маневрів. Система здатна «тримати» дрон на висоті до 1500 метрів. Це відкриває колосальні можливості для тривалого спостереження, створення тимчасових веж зв'язку в зонах лиха або патрулювання кордонів без необхідності постійної посадки для дозарядки чи заміни батарей.

Оцінки ефективності та орієнтири розвитку вітчизняної науки й освіти

12.02.2026

Остролуцька Л.

Анатолій Загородній: «Моя мета – бачити Академію потужним інтелектуальним двигуном держави»

«Сьогодні ми входимо в новий етап нашої діяльності з глибоким переконанням: наука – це життєво необхідний елемент нашої національної безпеки й розквіту України. Усвідомлення цього допомагає нам долати виклики, які ще вчора здавалися нездоланими», – президент НАН України академік Анатолій Загородній ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 3](#)

24.02.2026

Курбатов Д., заступник міністра освіти і науки України

Які чинники впливають на залучення зовнішніх ресурсів на науку?

Роздуми про те, чому одні університети або науково-дослідні інститути мають більшу успішність у залученні зовнішніх ресурсів на дослідження, мають партнерів, команди і більш впевнене майбутнє, а інші – ні ([Освіта.ua](#)).

Тут маса причин: і потенціал, і традиції цієї діяльності, і багато чого.

[Докладніше див. додаток 4](#)

10.02.2026

Звіт за результатами другого із серії вебінарів Science Europe-НФДУ: «Розробка та впровадження інструментів моніторингу науково-дослідних проєктів»

25 листопада 2025 року Національний фонд досліджень України та асоціація Science Europe провели другий із серії вебінарів «Розвиток потенціалу дослідницької екосистеми України» ([Національний фонд досліджень України](#)).

Вебінар був присвячений обговоренню підходів і інструментів ефективного моніторингу наукових та інноваційних проєктів, що є стратегічно необхідним для України з огляду на поточні виклики (пошкоджена інфраструктура, переміщення дослідників, фінансова нестабільність тощо). Захід об'єднав міжнародних провідних експертів для обміну досвідом своїх організацій, обговорення найкращих практик та пошуку практичних рішень для посилення спроможності України у сфері моніторингу та узгодження звітності з європейськими стандартами.

Ключові висновки та рекомендації заходу узагальнено у [звіті за результатами вебінару](#). Вони відображають основні напрями обговорень, практичні пропозиції щодо оцінювання прогресу та впливу проєктів, гармонізації форматів звітності та розроблення сумісних систем, що сприяють ефективному, прозорому та сучасному управлінню науковими дослідженнями в Україні.

24.02.2026

\$33,5 млрд – загальна потреба у відновленні освіти і науки України: презентовано результати RDNA5

Презентовано оновлену Швидку оцінку завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA5), підготовлену спільно урядом України, Світовим банком, Європейською комісією та Організацією Об'єднаних Націй ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Оцінювання охоплює чотири роки повномасштабного вторгнення та демонструє, що загальна пряма шкода Україні вже перевищила 195 млрд доларів США. Найбільш постраждали житловий, транспортний та енергетичний сектори. Загальна вартість відбудови та відновлення України на наступне десятиліття оцінюється в майже 588 млрд доларів США.

Сектори освіти і науки також зазнали значних втрат. Загальні збитки оцінюють у 13,9 млрд доларів США та охоплюють інфраструктуру й активи всіх підсекторів – від дошкільної освіти до наукових установ. Найбільші пошкодження зафіксовано в науковій інфраструктурі, закладах вищої освіти та школах, зокрема в Харківській, Запорізькій, Дніпропетровській,

Миколаївській, Херсонській, Сумській, Чернігівській, Київській, Луганській і Донецькій областях, а також у місті Києві.

Для повного відновлення та відбудови сектору освіти і науки на 2026–2035 роки загальну потребу оцінено в 33,5 млрд доларів США.

[Детальніше](#)

26.02.2026

Вибухи замість ранкової кави. Ручне закриття купола телескопа під час блекауту. Реактор, який довелося зупинити у перші дні вторгнення

У новій статті науково-популярного медіа «Куншт» – живі історії українських дослідників про те, як велика війна змінила науку. Серед героїв – науковці установ НАН України: Євген Малий (Інститут ядерних досліджень), Сергій Дзядевич ([Інститут молекулярної біології і генетики](#)) та Михайло Лашко ([Головна астрономічна обсерваторія НАН України](#)). Про перші дні вторгнення, збереження унікального обладнання й роботу, яка триває навіть тоді, коли світло зникає просто під час експерименту (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Читайте:

[Як велика війна змінила українську науку](#)

01.02.2026

Опитування українських науковців щодо впливу війни на їхню професійну діяльність

Ініціатива [Science at Risk](#) проводить опитування українських науковців щодо впливу війни на їхню професійну діяльність. Результати опитування мають на меті допомогти краще зрозуміти потреби та виклики, з якими стикаються українські науковці в умовах війни ([Національний фонд досліджень України](#)).

Опитування відкрите для всіх науковців незалежно від їхнього поточного статусу. Водночас особливо важливою є участь таких категорій:

- науковці, які проходять військову службу або є ветеранами;
- науковці, які повернулися з-за кордону;
- науковці, які вийшли з академічного середовища;
- внутрішньо переміщені науковці або ті, хто перебуває на тимчасово окупованих територіях.

Заповнення анкети займає лише 15–20 хвилин.

[Опитування доступне за посилнням](#)

Усі відповіді є анонімними та використовуватимуться лише в узагальненому вигляді для підготовки аналітичних матеріалів (white papers), які плануються опублікувати навесні 2026 року на платформі Science at Risk.

20.02.2026

Українських науковців та науковиць запрошують долучитися до опитування для підготовки «Білих книг» з відновлення науки

Мета ініціативи – підготувати системні рекомендації для підтримки наукового потенціалу України в умовах повномасштабної війни та під час післявоєнної відбудови. Зібрані відповіді допоможуть: зафіксувати реальний стан української науки; окреслити ключові виклики, з якими стикаються дослідники; визначити першочергові потреби наукової спільноти; сформулювати практичні пропозиції для державної політики та міжнародної підтримки ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 5](#)

23.02.2026

Трансфер технологій і кіберстійкість: підсумки засідання Ради проректорів з наукової роботи при МОН України

Міністерство освіти і науки України під час засідання Ради проректорів з наукової роботи при МОН України окреслило ключові управлінські орієнтири для закладів вищої освіти на 2026 рік – від підвищення якості наукової діяльності до посилення трансферу технологій та інформаційної безпеки ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 6](#)

01.02.2026

58 університетів України потрапили до переліку найкращих у Європі

28 січня було [опубліковано](#) свіжий рейтинг університетів **QS World University Rankings: Europe 2026**. У ньому проаналізовано 958 навчальних закладів по всій Європі, включаючи 58 університетів України ([Радіо Трек](#)).

[Докладніше див. додаток 7](#)

Наука і влада

06.02.2026

Володимир Зеленський поспілкувався з учасниками 30-ї української антарктичної експедиції

Президент України Володимир Зеленський під час онлайн-зустрічі привітав учасників 30-ї української антарктичної експедиції з 30-річчям від

дня, коли Державний прапор України був піднятий на антарктичній станції «Академік Вернадський» ([Офіс Президента України](#)).

«Я вітаю з цією датою всю Україну, учасників усіх експедицій і майбутніх експедицій. Незважаючи на війну, а навпаки, навіть під час війни ми розвиваємо свою українську науку. Це дуже важливо для нас: те, що ми прославляємо Україну, що є наш прапор на станції Вернадського. Нам є ким і чим пишатися, знаємо про результати», – наголосив Глава держави.

[Докладніше див. додаток 8](#)

25.02.2026

Ухвалено закон про розвиток дослідницької інфраструктури та підтримку молодих учених

Верховна Рада України у другому читанні та загалом ухвалила Закон України «Про внесення змін до Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” щодо питань дослідницької інфраструктури та підтримки молодих вчених» ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Джерело: <https://mon.gov.ua/>
Автор фото – пресслужба МОН

Документ системно оновлює правила функціонування дослідницької інфраструктури та вперше на рівні закону запроваджує постдокторантуру як повноцінний етап академічної кар’єри, а також визначає роль і функції наукового керівника наукового (науково-технічного) проекту (principal investigator).

[Докладніше див. додаток 9](#)

06.02.2026

Уряд скасував необхідність затвердження МОН змін до штатних розписів університетів за науковим спецфондом

Кабінет Міністрів України ухвалив постанову від 28 січня 2026 року [№116](#), якою оновлено механізм фінансового забезпечення наукової діяльності державних закладів вищої освіти та наукових установ, а також передбачає реальну дерегуляцію та розширення їх фінансової автономії ([Урядовий портал](#)).

Зокрема, для таких закладів у разі змін до спеціального фонду кошторису та плану використань у частині наукової діяльності:

- скасовується необхідність погодження в МОН змін до штатних розписів за спеціальним фондом у частині наукової діяльності;
- такі зміни до штатних розписів затверджуються керівниками закладів самостійно.

Починаючи з лютого 2026 року, документи стосовно цих питань не потрібно подавати на погодження до МОН.

Прийняті зміни мають на меті зменшити адміністративне та бюрократичне навантаження, витрати на поштові відправлення, пришвидшити ухвалення рішень на рівні закладів і забезпечити прямий зв'язок між результатами наукової діяльності та державним фінансуванням.

06.02.2026

Уряд погодив експеримент із проектною аспірантурою: підготовка PhD через спеціальні дослідницькі проекти

З метою запровадження нового підходу до підготовки дослідників нової генерації, Кабінет Міністрів України ухвалив рішення щодо реалізації експериментального проекту з підготовки здобувачів ступеня доктора філософії в проектній аспірантурі. Експеримент триватиме два роки з дня набрання чинності постановою КМУ з можливістю пролонгації через внесення змін у законодавство ([Урядовий портал](#)).

[Докладніше див. додаток 10](#)

26.02.2026

Розпочато подання документів на здобуття стипендії Верховної Ради України імені Бориса Патона для молодих учених на 2027 рік

Міністерство освіти і науки України інформує про початок подання документів для участі в конкурсному доборі на призначення стипендії Верховної Ради України імені Бориса Патона для молодих учених на 2027 рік ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Джерело: <https://mon.gov.ua/>
Автор фото – пресслужба МОН

Призначення стипендій здійснюється відповідно до Положення про Стипендію Верховної Ради України імені Бориса Патона, затвердженого Постановою Верховної Ради України від 4 грудня 2025 року № 4712-ІХ «Про затвердження положень про премії та стипендії Верховної Ради України».

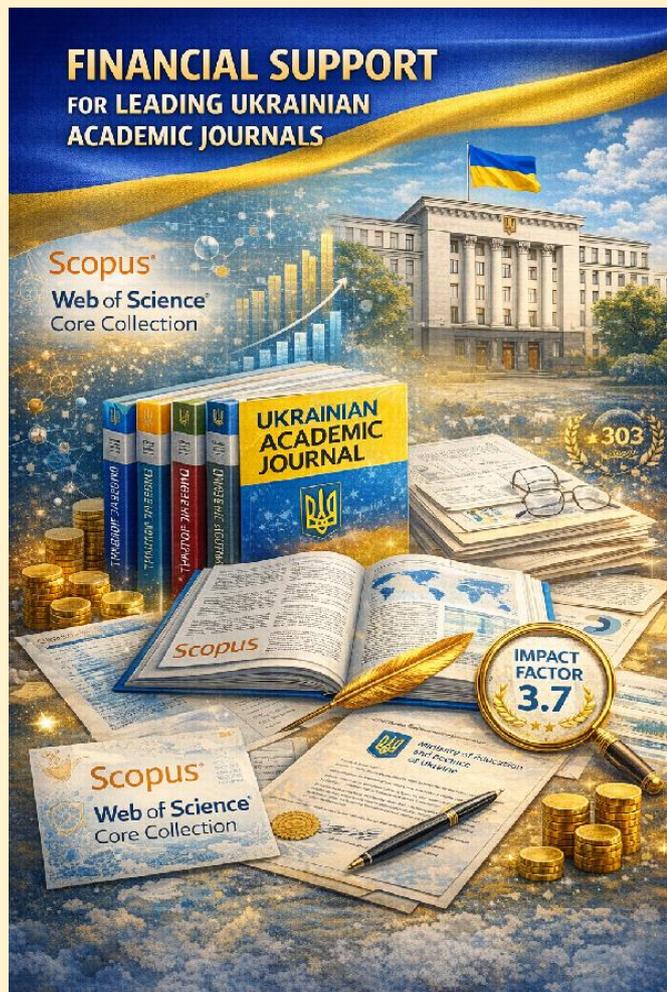
[Докладніше див. додаток 11](#)

03.02.2026

МОН завершило конкурсний добір українських наукових видань для надання фінансової підтримки

Міністерство освіти і науки України підбило підсумки конкурсного добору для надання фінансової підтримки науковим фаховим виданням України на 2026–2027 роки, які індексуються міжнародними наукометричними базами даних Scopus та/або Web of Science Core Collection ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Добір став **першим інституційним механізмом МОН**, спрямованим на підтримку наукових фахових видань, які демонструють сталі показники якості та міжнародної інтеграції. Він запроваджує системну та прозору модель державної підтримки провідних українських наукових журналів на основі чітких і публічних критеріїв.

Джерело: <https://nauka.gov.ua/>

[Докладніше див. додаток 12](#)

Читайте також: [Наукові журнали НАН України – серед переможців конкурсного добору МОН на державну фінансову підтримку](#)

23.02.2026

Чекліст для наукових журналів

Команда Open Science in Ukraine, ініціативи, спрямованої на комплексну підтримку наукових журналів у цифровому середовищі, підготувала практичний чекліст для наукових журналів. Документ допоможе редакціям системно перевірити готовність сайту та редакційної політики перед подачею заявки до МОН, а також орієнтуватися на вимоги міжнародних баз відкритого доступу, зокрема Directory of Open Access Journals ([O:NAUKA](#)).

[Докладніше див. додаток 13](#)

17.02.2026

МОН пропонує до громадського обговорення проєкт Переліку документів, що засвідчують рівень володіння англійською мовою особами, які претендують на зайняття окремих посад

Міністерство освіти і науки пропонує до громадського обговорення проєкт [Переліку документів, що засвідчують рівень володіння англійською мовою особами, які претендують на зайняття окремих посад](#), що затверджується постановою Кабінету Міністрів України, розроблений Міністерством освіти і науки України відповідно до частини першої статті 4 Закону України «Про застосування англійської мови в Україні» ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Проєкт акта унормовує питання визначення документів, що засвідчують рівень володіння англійською мовою, у тому числі сертифікатів міжнародного зразка.

[Детальніше](#)

Міжнародне наукове співробітництво

17.02.2026

Т. Гриньова,

дослідниця Національного центру наукових досліджень Франції, представниця від України в Консультативному комітеті користувачів Європейського центру ядерних досліджень. Представниця від України у форумі вчителів та студентів у CERN

В. Греков,

старший науковий співробітник Музейного сектору Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» НАН України

І. Споденець,

начальник Музейного сектору Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» НАН України

КВАНТ НЕЗАЛЕЖНОСТІ: ЯК УКРАЇНА ПОВЕРТАЄ СВОЮ ІСТОРІЮ ФІЗИКИ У СВІТОВИЙ ВИМІР

Історія науки ніколи не буває нейтральною. За формулами, експериментами та нобелівськими лекціями завжди стоять людські долі, інституційна боротьба та геополітика. Протягом століть український інтелектуальний внесок розчинявся у великих імперських наративах – спершу Російської імперії, згодом – Радянського Союзу. Українські імена

ставали «російськими», українські інституції – «філіями», а унікальні технології – «надбанням центру» (ZN.UA).

Сьогодні ми перебуваємо в точці біфуркації. Саме зараз, на тлі війни за виживання та десятиліття тісної співпраці з Європою, настав час назвати речі своїми іменами, позбутися комплексу меншовартості та повернути українській фізиці її справжнє обличчя. Це питання було важливим завжди, а зараз воно стоїть особливо гостро з кількох причин.

2026 року виповнюється **десять років, відколи Україна набула статусу асоційованого члена Європейської організації з ядерних досліджень (CERN)**. Це не просто формальна дата. Це десятиліття, протягом якого українські прапори офіційно майоріли над адронним колайдером як символ рівноправного партнерства.

Ця дата стала приводом не лише для формальних підсумків, а й для ширшої розмови про реальну роль України у світовій науці. Про те, що ми — не «бідні родичі» у великому міжнародному проекті, а рівноправні партнери. Саме в такому контексті у гібридному форматі (Женева, CERN — Харків) відбулася наукова нарада «Український внесок у фізику елементарних частинок».

Повномасштабне вторгнення Росії 2022 року стало каталізатором переосмислення всього українського спадку. Війна показала, що привласнення історії — це теж зброя. У світі фізики це проявляється особливо гостро: поняття «радянська школа» досі автоматично зчитується у світі як «російська», що є фундаментальною помилкою.

Без відновлення історичної справедливості неможливо побудувати стратегію майбутнього. **Втрата інституційної пам'яті** призводить до нездатності критично мислити. Повернення імен — це не про минуле, а про фундамент для нових поколінь.

Механізми імперського стирання: як це працювало

Деколоніальні студії й аналіз усних історій розкривають цинічні, але ефективні механізми, якими імперія розмивала українську науку.

1. Міф про «Радянський ядерний проєкт».

У масовій свідомості ядерна фізика СРСР найчастіше асоціюється з Курчатівським інститутом. Утім, історія цього напряму значно складніша. Лабораторію №1 було створено саме в Харкові — в Українському фізико-технічному інституті (УФТІ), який відіграв важливу роль у становленні ядерних досліджень.

Кирило Синельников і харківська наукова команда були не лише виконавцями окремих робіт, а фактичними співтворцями ядерної програми. А ще 1940 року харківські дослідники Фрідріх Ланге, Володимир Шпінель і Віктор Маслов подали патенти на ядерну бомбу та методи виробництва урану-235 — раніше, ніж аналогічні проєкти стали відомими у світі. Проте ці ідеї не здобули належної підтримки та розвитку, оскільки на той час сприймалися як надто сміливі й малореалістичні. Лише після Другої світової війни, на тлі створення атомної бомби, стало очевидно, наскільки

випереджальними були дослідження, виконані в УФТІ. Попри це, у підручниках і світових оглядах фокус ядерної історії поступово зміщувався до Москви, тоді як Харкову відводили другорядну роль.

2. Кадрова політика та brain drain.

Існувала системна практика «викачування мізків». Талановитих випускників українських вишів (наприклад учнів видатного Антона Вальтера) примусово розподіляли до російських наукових центрів (Москви, Ленінграда та ін.). Натомість до українських інститутів часто направляли науковців з інших республік.

«Це сприяло стиранню національних відмінностей та конструюванню «радянської» нації з домінуванням російських атрибутів», — зазначив у своїй доповіді В'ячеслав Греков, який протягом тривалого часу вивчає історію української науки.

3. Технологічне відчуження.

Коли українські вчені розробляли проривні технології, заводи для їх реалізації часто будували в Росії. Це робило Україну залежною від центру й створювало ілюзію, що ми здатні лише на «сировинну» участь, тоді як високотехнологічний продукт народжується деінде.

4. Спотворення історичних фактів.

Вислів «ленінградський десант» став заїждженим у публіцистиці. Історіографія довго просувала тезу, що фізику в Харкові створив «десант» учених із Ленінграда. Це класичний колоніальний наратив: «дикунам привезли цивілізацію». Водночас деякі вчені, що працювали в Харкові після Ленінграда чи закордонних стажувань, мали українське походження або повернулися сюди за власним вибором. Формування Харківської школи було складним процесом взаємодії, у якому важливу роль відігравали як місцеві кадри, так і вчені з українським корінням, що свідомо пов'язували своє життя та кар'єру з Україною.

5. Роль КДБ у трансфері західних технологій та ідеологічному контролі.

Історик Сергій Жук розповів, що між 1965 і 1987 роками майже 90% усіх технологічних інновацій у науково-дослідних інститутах і на заводах «військово-промислового комплексу» Радянської України базувалися на інформації, викраденій із капіталістичних країн спеціально навченими агентами КДБ. Це підкреслює, що наука в СРСР ніколи не була вільною від політики терору. Та чи означає це, що в Радянській Україні не було власних інновацій? Для справжніх інновацій потрібні інвестиції, міжнародне співробітництво та свобода думки — а їх часто бракувало. Водночас, за словами Жука та київського історика Казакевича, радянське населення використовувало ці західні технології в неочікуваний спосіб, що в підсумку призвело до відкриття нових можливостей у науці й технологіях.

Наукова нарада-2026: повернення імен

Учасники наради — вчені Тетяна Гриньова, Максим Стріха, В'ячеслав Греков — наголосили, що повернення українського виміру — це не переписування історії, а відновлення наукової тяглості.

Завдяки роботі істориків та фізиків із небуття повертаються постаті, які сформували світовий науковий канон, але чия українська приналежність замовчувалася.

Георгій Гамов, Дмитро Іваненко, Гліб Ватагін, Дмитро Волков — титани, без яких неможлива сучасна теорія поля та астрофізика.

Володимир Векслер, Герш Будкер, Едвард Гінзтон (Edward Ginzton) і Марвін Ходоров (Marvin Chodorow) — лідери розроблення нових прискорювачів не лише в Радянському Союзі, а й у Сполучених Штатах Америки, які започаткували експерименти з фізики елементарних частинок на своїх колайдерах.

Микола Боголюбов — його школа теоретичної фізики є світовим брендом.

Антон Вальтер і Кирило Синельников — батьки експериментальної ядерної фізики в Україні.

Хто такий український фізик? Нові критерії

Аби раз і назавжди припинити спекуляції навколо імен видатних українських фізиків, яких присвоїла Росія, наукова спільнота пропонує чіткі критерії ідентифікації учених, що відходять від імперського принципу «розмовляв російською — отже, росіянин».

Учасники наради запропонували орієнтуватися хоча б на одну з чотирьох ознак.

1. **Походження:** народження на українських теренах.
2. **Афіліація:** робота в українських інституціях під час здійснення відкриттів.
3. **Науковий внесок:** створення наукових шкіл в Україні.
4. **Самоідентифікація:** складний, але важливий критерій з огляду на тиск тоталітарної системи.

Застосування цих фільтрів дає змогу побачити, що лівова частка «радянських» досягнень у фізиці високих енергій має українську прописку.

Більше, ніж наука

Дискусія, що розгорнулася навколо 10-річчя членства в ЦЕРН, виходить далеко за межі фізики. Це частина великого процесу деколонізації, що переживає наша держава.

Один із найемоційніших моментів наради в ЦЕРН стався під час доповіді про Миколу Боголюбова. Презентацію демонстрували у форматі слайдів через перебої з електропостачанням у Києві.

Цей епізод став символом сьогодення. Попри ракетні обстріли, попри блекаут та руйнування інфраструктури, українська наука жива. Вона не просто виживає, а генерує сенси, інтегрується у світовий простір і заслуговує на повагу.

Український внесок — це не лише архівні теки. Це «залізо», яке працює просто зараз у найбільших експериментах людства. Передові надлегкі технології міжз'єднань від науково-виробничого підприємства ЛТУ у Харкові дають змогу досліджувати стан нашого Всесвіту невдовзі після його створення в детекторі ALICE. Кристали вольфраму свинцю та йодиду цезію з Інституту монокристалів НАН України є ключовими елементами детекторів ALICE і CMS у ЦЕРН та експерименту Belle/Belle II у Японії. Саме вони дозволяють фіксувати результати зіткнень частинок. Результати цих експериментів уже відзначені двома Нобелівськими преміями 2008 та 2013 року, тим часом дослідження тривають і дають нові дані. Без українського продукту вони були б неможливі. Це найкращий аргумент проти комплексу меншовартості.

Ми маємо право на власну історію успіху. Українська фізика елементарних частинок — це потужна, самодостатня традиція, яка дала світові імена першої величини й технології майбутнього. Визнання цього факту потрібне нам, аби будувати нову, сильну, інтелектуальну Україну, вільну від імперських тіней. Час комплексів минув. Час лідерства настав.

26.02.2026

Верховна Рада ухвалила за основу та в цілому ратифікацію Угоди з ЄС про чергове відновлення Угоди про науково-технологічного співробітництво

Йдеться про відновлення дії рамкової Угоди, підписаної 4 липня 2002 року в Копенгагені, яка визначає правові засади співпраці України та Європейського Союзу у сфері науки, технологій, досліджень та інновацій ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 14](#)

06.02.2026

НАУКОВЦІ НАНУ ДОЛУЧИЛИСЯ ДО ФОРМУВАННЯ ПРІОРИТЕТІВ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З ЮНЕСКО У СФЕРІ НАУКИ

Науковці Національної академії наук України взяли участь у засіданні Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, яке відбулося 30 січня 2026 року ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

У центрі обговорення були питання реалізації Плану дій ЮНЕСКО для України у сфері науки, відновлення науково-дослідницького сектору в умовах війни, розвиток програм ЮНЕСКО та посилення міжнародної присутності української науки у зв'язку з обранням України до складу Виконавчої ради ЮНЕСКО на 2025-2029 роки.

За підсумками роботи було затверджено оновлений склад Національної комісії України у справах ЮНЕСКО та визначено пріоритети її діяльності на 2026 рік у контексті активної участі України в роботі Виконавчої ради ЮНЕСКО.

Детальніше за [ПОСИЛАННЯМ](#).

26.02.2026

Українсько-польська наукова співпраця триває

Національну академію наук України відвідали радник президента Польської академії наук з питань співпраці з Україною, іноземний член НАН України професор Єжи Душинський та директор представництва ПАН у Києві Матеуш Бялас (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Під час зустрічі з Президентом НАН України академіком Анатолієм Загороднім говорили про розвиток українсько-польської наукової співпраці та нові можливості підтримки українських науковців. Серед ідей – довгострокова програма для дослідницьких колективів, зокрема у сфері вивчення психологічних травм війни та посттравматичного стресового розладу.

Також йшлося про підготовку до Генеральної асамблеї ALLEA у Варшаві та спільний круглий стіл, присвячений підтримці української дослідницької екосистеми через міжнародний обмін і співпрацю.

Детальніше – на сайті НАН України <https://www.nas.gov.ua/.../zustrich-u-nan-ukrani-ukransko...>

Джерело: <https://www.facebook.com/NASofUkraine>

11.02.2026

Національну бібліотеку України імені В.І. Вернадського відвідав Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Корея в Україні

5 лютого 2026 року Національну бібліотеку України імені В.І. Вернадського відвідав Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Корея в Україні пан Пак Кічанг разом із першим секретарем Посольства з економічних питань паном О Се Чоном ([O:NAUKA](https://nauka.gov.ua)).

Метою візиту було ознайомлення з діяльністю Бібліотеки як провідної наукової установи та найбільшого зібрання наукової й культурної спадщини України, а також обговорення перспектив подальшої співпраці.

Під час зустрічі керівництво НБУВ представило основні напрями роботи установи, зокрема її роль як наукового, інформаційного та соціокультурного центру, а також статус депозитарію ООН в Україні. Окрему увагу сторони приділили питанням збереження фондів, розвитку міжнародних контактів і впровадження сучасних підходів до охорони культурної спадщини.

За результатами перемовин досягнуто домовленостей щодо опрацювання можливостей взаємодії у сфері бібліотечної справи, культурної співпраці та збереження національної духовної спадщини. Корейська сторона висловила зацікавленість у розвитку партнерства та обміні досвідом у галузі збереження історико-культурних фондів.

Джерело: <https://nauka.gov.ua/>

[Джерело](#)

24.02.2026

Євросоюз незмінно підтримує Україну на тлі повномасштабної війни росії проти України – звернення Єкатерини Захар'євої

Сьогодні 4 роки від початку повномасштабної війни росії проти України ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

Наша держава продовжує захищати не лише свій суверенітет, а й принципи свободи демократії та верховенства права, які є визначальними для Європи. А Європейський Союз незмінно продовжує надавати підтримку як Україні загалом, так і її вченим, дослідникам та інноваторам. Про це виголосила Єкатерина Захар'єва, Комісарка Європейської комісії з питань стартапів, досліджень та інновацій, у своєму [зверненні](#), також відзначивши участь «Офісу Горизонт Європа в Україні» НФДУ у цьому процесі:

«Навіть у воєнний час українські вчені продовжують навчати, проводити дослідження та впроваджувати інновації. Завдяки європейській співпраці – від “Офісу Горизонт Європа в Україні” до Міжнародної коаліції з питань науки, досліджень та інновацій – ми допомагаємо українській дослідницькій спільноті залишатися активними і підтримувати зв'язки».

Зокрема, Єврокомісарка зазначила, що завдяки [програмі MSCA4Ukraine](#), яка фінансується [ініціативою ЄС «Дії Марії Склодовської Кюрі»](#), переміщені вчені і дослідники продовжують свою роботу в країнах ЄС та асоційованих країнах.

Відкрито конкурс Open Call 1 у рамках проєкту MaJoR Європейського оборонного фонду

«Офіс Горизонт Європа в Україні» НФДУ інформує, що в рамках проєкту **MaJoR Європейського оборонного фонду відкрито конкурс [Open Call 1](#)** ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

Для участі в конкурсі шукають близько 30 інноваторів (юридичних осіб), які виступатимуть постачальниками технологій/рішень і займатимуться **5 темами**, відповідаючи на інноваційні виклики у 3 сферах.

Джерело: <https://horizon-europe.org.ua/uk/home/>

[Докладніше див. додаток 15](#)

Можливості «Горизонту Європа» для компаній оборонних технологій та подвійного призначення обговорили на заході, присвяченому грантовим програмам Європи та України

4 лютого 2026 року відбулася подія, присвячена фінансуванню у сфері оборонних технологій і технологій подвійного призначення, яку організував Європейський оборонний фонд у співпраці з ініціативою Brave1 та «Офісом Горизонт Європа в Україні» НФДУ: «Грантові програми для компаній оборонних технологій та подвійного призначення: можливості від Європи та України» ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

[Докладніше див. додаток 16](#)

Актуальні конкурси Програми «Горизонт Європа» у 2026 році

До уваги науковців, дослідників та інноваторів!

«Офіс Горизонт Європа в Україні» НФДУ оприлюднює інформацію щодо конкурсів, актуальних у 2026 році, в межах кластерів, компонентів, ініціатив та місій ЄС відповідно до робочих програм 9-ї Рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт Європа» ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

Загалом є 328 конкурсів, відкритих для участі України у 2026 році.

Джерело: <https://horizon-europe.org.ua/uk/home/>

[Детальніше](#)

Де шукати і як правильно вибрати відповідний конкурс Програми «Горизонт Європа» – поради від фахівців «Офісу Горизонт Європа в Україні» НФДУ

До уваги науковців, дослідників, інноваторів, які мають намір взяти участь у Програмі «Горизонт Європа»! У відповідь на численні запити щодо підбору конкурсів «Горизонту Європа» публікуємо декілька способів їх пошуку в рамках Програми ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

Джерело: <https://horizon-europe.org.ua/uk/home/>

[Докладніше див. додаток 17](#)

Горизонтальні дії: на сайті «Офісу Горизонт Європа в Україні» НФДУ з'явився новий розділ, присвячений впровадженню горизонтальних конкурсів

До уваги учасників і всіх, хто зацікавлений у Рамковій програмі «Горизонт Європа»!

На сайті «Офісу Горизонт Європа в Україні» НФДУ з'явився новий розділ «[Горизонтальні дії](#)», присвячений одному з ключових нововведень Робочої програми 2026-2027 рр. – впровадженню горизонтальних конкурсів, розроблених для поєднання різних компонентів РП «Горизонт Європа», метою яких є підтримка ключових стратегічних напрямів ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

[Докладніше див. додаток 18](#)

27.02.2026

ОГОЛОШЕННЯ СПІЛЬНОГО КОНКУРСУ LUKE (LUKE JOINT CALL)

Національний фонд досліджень України (НФДУ) інформує про проведення Спільного конкурсу LUKE (LUKE Joint Call) (далі – Конкурс), що реалізується в межах проєкту «Приєднання України до Європейського дослідницького простору – платформа спільного фінансування та розбудови потенціалу для посилення науково-дослідницької та інноваційної співпраці (LUKE)» Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт Європа» ([Національний фонд досліджень України](#)).

Конкурс спрямований на розвиток сталого довгострокового партнерства у сфері досліджень, розробок та/або інновацій між державами-членами ЄС, асоційованими країнами, зокрема Україною, що виступає центральною країною-партнером.

Тематичні напрями Конкурсу:

1. Енергетика: Стала та відновлювана енергетика та енергетична безпека
2. Кібербезпека: Кіберстійкість критичної інфраструктури та адаптивні системи кібербезпеки
3. Медицина та охорона здоров'я: Телемедицина, біомедичні дослідження

Підтема 3.1: Застосування телемедицини для дистанційного надання медичних послуг

Підтема 3.2: Інноваційні дослідження сигнальних систем клітин для біомедичних цілей

4. Соціальні та гуманітарні науки: Суспільне примирення, сталий соціальний розвиток та відновлення людського капіталу.

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

[Детальніше](#)

04.02.2026

Відкрито прийом заявок на Micro Travel Grant Programme (MTG 2026) від Science for Ukraine

Програма підтримує молодих науковців з України для очної участі у міжнародних наукових заходах (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Відшкодування – до 500 євро

Джерело: <https://www.facebook.com/NASofUkraine>

Деталі

<https://www.nas.gov.ua/news/ogolosheno-priyom-zayavok-na-micro-travel-grant-programme-mtg-2026-vid-scienceforukraine>

25.02.2026

Відкрито подачу заявок на тематичні саміти проєкту RIFF – міжнародні зустрічі, присвячені майбутньому дослідницьких інфраструктур та розвитку співпраці між Україною і Європейським дослідницьким простором (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

У травні-червні 2026 року відбудуться два міжнародні саміти:

📍 19-20 травня – Краків (Польща)

📍 15-16 червня – Брно (Чехія)

Це можливість для українських науковців:

◆ на пряму поспілкуватися з представниками європейських дослідницьких інфраструктур та проєктів ESFRI

◆ дізнатися про доступ і членство в ERIC та моделі розвитку інфраструктур

◆ отримати інформацію про фінансування в межах Horizon Europe

◆ знайти партнерів для спільних проєктів і посилити міжнародну співпрацю

🕒 Тематики самітів охоплюють фізичні науки, інженерію, енергетику, соціальні та гуманітарні науки, охорону здоров'я, довкілля, цифрові технології та обробку даних.

📅 Реєстрація (1-й тур) відкрита до 4 березня 2026 року.

👛 Витрати на проїзд і проживання для учасників з українських наукових установ покриває проєкт RIFF.

👉 Саміт у Кракові: <https://riff.muni.cz/.../thematic-summit-on-physical...>

👉 Саміт у Брно: <https://riff.muni.cz/.../thematic-summit-on-health-food...>

Джерело: <https://www.facebook.com/NASofUkraine>

02.02.2026

Спільний конкурс RCN-НФДУ “Спільний дослідницький проєкт з ментального здоров'я в Україні під час війни та в післявоєнний період”

Національний фонд досліджень України спільно з [Дослідницькою радою Норвегії](#) (RCN) оголошують конкурс «Спільний дослідницький проєкт з

ментального здоров'я в Україні під час війни та в післявоєнний період» (далі – Конкурс) ([Національний фонд досліджень України](#)).

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

Конкурс має на меті фінансування спільних дослідницьких проєктів України та Норвегії, що спрямовані на покращення стану ментального здоров'я українців, які зазнають психологічного стресу через триваючу війну.

[Докладніше див. додаток 19](#)

27.02.2026

Гільдія науково-дослідних університетів Європи приєднується до Міжнародної коаліції за науку, дослідження та інновації в Україні

Через своє членство в Міжнародній коаліції за науку, дослідження та інновації в Україні Гільдія висловлює свою відданість посиленню внеску університетів у широкомасштабні зусилля з відбудови України, сприяючи досягненню спільних цілей Коаліції ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

[Докладніше див. додаток 20](#)

19.02.2026

Галата С.

Євгенія Поліщук: Не забудьте покласти до валізки український прапор

Стажування у кращих університетах світу є хорошою можливістю опанувати новий досвід, отримати знання, познайомитися з колегами. А також – розповісти про Україну і українців, про наші плани, мрії, труднощі і потреби ([Світ](#)).

Кожен учений, який працює за кордоном, є амбасадором української науки. Є ними й науковці, які їдуть за кордон, щоб виконати дослідження, а потім – повернутися в Україну і застосувати новий досвід для розвитку країни.

Одна з таких дослідниць – докторка економічних наук, професорка Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, стипендіатка програми Фулбрайта у Массачусетському технологічному інституті, експертка Організації Об'єднаних Націй, співзасновниця цифрової платформи «Українська наукова діаспора» Євгенія ПОЛЩУК.

Її історія про те, як фулбрайтівський досвід і культура провідних університетів світу можуть працювати на розвиток української освіти й науки вже сьогодні.

[Детальніше](#)

20.02.2026

ЗАКЛИК ДО ЮНЕСКО ПЕРЕГЛЯНУТИ СВОЄ РІШЕННЯ ПРО ОГОЛОШЕННЯ КОНКУРСУ НА ЗДОБУТТЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРЕМІЇ ІМЕНІ МЕНДЕЛЄЄВА З ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ НАУК, ЯКА ФІНАНСУЄТЬСЯ РФ

До ЮНЕСКО направлено звернення [Міністерства освіти і науки України](#) із закликом переглянути рішення щодо оголошення під егідою ЮНЕСКО конкурсу на здобуття міжнародної премії імені Д.І. Менделєєва з фундаментальних наук, що фінансується урядом РФ ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Лист із відповідним зверненням був надісланий генеральному директору Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури та голові Представництва ЮНЕСКО в Україні.

Міжнародна наукова співпраця не може використовуватися як інструмент репутаційної легітимації держави, що веде загарбницьку війну.

Читати на сайті КМУ за [посиланням](#).

Наукові дослідження коронавірусу COVID-19

17.02.2026

Commission launches “BE READY” European Partnership to strengthen pandemic preparedness research ecosystem

Європейська Комісія започаткувала програму [BE READY – нове Європейське партнерство для забезпечення готовності до пандемій \(Research and innovation\)](#).

Катерина Захарієва, єврокомісар з питань стартапів, досліджень та інновацій, сказала: «Готовність Європи до пандемії має бути побудована на міцних наукових засадах. Саме тому ми виділяємо 120 мільйонів євро з бюджету програми «Горизонт Європа» на партнерство BE READY. Завдяки BE READY ми ставимо здоров'я наших громадян на перше місце, одночасно зміцнюючи лідерство Європи в галузі інновацій».

[Детальніше](#)

17.02.2026

Борсіхіна К.

Рідкісне ускладнення. Вчені знайшли причину виникнення тромбів після вакцинації від COVID-19

Міжнародна група науковців оголосила про успішне завершення багаторічного дослідження, що пояснює природу рідкісного, але небезпечного побочного ефекту, який спостерігався у деяких пацієнтів після щеплення аденовірусними вакцинами Oxford/AstraZeneca та Johnson & Johnson ([nv.ua](#)).

Це [відкриття](#) ставить крапку в наукових дискусіях і дає розробникам інструменти для створення абсолютно безпечних препаратів нового покоління.

[Детальніше](#)

04.02.2026

Борсіхіна К.

«Зомбі-уламки» COVID-19. Залишки вірусу знищують імунну систему – науковці

Міжнародна група дослідників, до складу якої увійшли понад 30 авторів, виявила раніше невідомий механізм руйнівної дії COVID-19 на організм людини ([nv.ua](#)).

Згідно з даними, [опублікованими](#) в науковому журналі PNAS, після знищення самого вірусу в організмі залишаються небезпечні білкові фрагменти, так звані «зомбі-уламки», які продовжують атакувати імунну систему та спричиняти хронічні запалення.

[Детальніше](#)

11.02.2026

mRNA COVID Vaccine During Pregnancy Linked to Autism? New Research Says No

мРНК вакцина проти COVID під час вагітності пов'язана з аутизмом? Нове дослідження стверджує, що ні ([SciTechDaily](#)).

[Детальніше](#)

22.02.2026

Long Covid and Alzheimer's Disease: What New MRI Research Reveals

Довготривалий Covid та хвороба Альцгеймера: що показують нові дослідження МРТ (<https://surl.li/qgkphz>).

[Детальніше](#)

04.02.2026

Scientists Find New Immune Clue Behind Long COVID's Lingering Symptoms

Вчені знайшли нову імунну підказку щодо тривалих симптомів COVID ([HealthIT Policy](#)).

[Детальніше](#)

19.02.2026

Booster shots reduce the risks of COVID-19 deaths, study finds

Дослідження показує, що ревакцинація знижує ризик смерті від COVID-19 ([Healthnika](#)).

[Детальніше](#)

Новини наукового розвитку

02.02.2026

Шулікін Д.

Дослідження МОК: нобелівське визнання, світові тренди, український рахунок

Присудження Нобелівської премія з хімії 2025 року Сусуму Кітагаві, Річарду Робсону та Омару Ягі – за розробку металоорганічних каркасних структур – засвідчило визнання успіхів у галузі, яка протягом останніх трьох десятиліть перетворилася з академічної екзотики на одну з найдинамічніших тем сучасної хімії та матеріалознавства. Про те, що таке МОК, яку перспективу мають ці структури, в яких галузях можуть використовуватись, і

звісно про здобутки наших науковців йшлося в доповіді завідувача кафедри фізичної хімії Київського національного університету імені Тараса Шевченка академіка НАН України Ігоря ФРИЦЬКОГО на засіданні Президії НАН України ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 21](#)

13.02.2026

Дерменжі І.

Війна змінює Чорне море: науковці оцінили впливи на природоохоронні території зокрема півдня Одещини

В Україні понад 272 тисяч гектарів морських природоохоронних акваторій окуповано, ще близько 460 тисяч гектарів перебувають під впливом бойових дій, зокрема на півдні Одещини – заказник «Острів Зміїний» та Дунайський біосферний заповідник. Такі [дані озвучив](#) заступник директора Інституту морської біології НАН України доктор біологічних наук Віктор Демченко під час засідання Президії НАН України 11 лютого, передає [«Бессарабія INFORM»](#).

Науковці наголошують: після війни Україна потребуватиме оновлення Морської природоохоронної стратегії, нових програм відновлення екосистем і сучасної системи оцінювання екологічних збитків, частина якої не переглядалася з 1986 року.

[Детальніше](#)

26.02.2026

Науковці вперше оцінили вплив ракетних ударів і руйнування промисловості на атмосферу

Українські науковці представили перше у світі комплексне дослідження того, як повномасштабна війна вплинула на якість атмосферного повітря – від миттєвих наслідків ракетних ударів до довгострокових змін на рівні всієї країни. Про це розповіли у пресслужбі НАН України ([Світ](#)).

Роботу виконали фахівці Українського гідрометеорологічного інституту ДСНС України та НАН України. Результати опубліковано у міжнародному журналі Environmental Science and Pollution Research (Q1).

[Докладніше див. додаток 22](#)

19.02.2026

Нині Україна проходить через найважчу зиму з часу закінчення Другої світової війни. І хоча російських агресорів ще потрібно вигнати з

нашої території, до деокупації тимчасово окупованих районів України потрібно готуватися вже сьогодні. Зокрема, вчитися правильно документувати випадки насильства і порушення прав людей, заново налагоджувати життя цивільних, розв'язувати майнові питання, відновлювати історичну правду, притягувати до відповідальності за співпрацю з агресором ([Національний фонд досліджень України](#)).

Саме цим викликам і завданням присвячено проєкт «Захист прав людини в концепції перехідного правосуддя: українська модель», який за кошти грантового фінансування Національного фонду України виконали науковці [Ндівпз Імені Академіка Сташиса](#) та [ХНУВС](#)

Про цілі і результати проєкту ми попросили розповісти членів команди проєкту – професора Віталія Пашкова (керівник проєкту), професора Юрія Орлова та дослідницю Сабріє Шрамко.

Читайте історію наших переможців за посиланням: <https://cutt.ly/ptQzPfup>

25.02.2025

РЕСУРС ЗАКІНЧИВСЯ: НАУКОВЦІ ЗАЯВИЛИ ПРО КРИТИЧНИЙ СТАН МОСТУ ПАТОНА В КИЄВІ

Міст через Дніпро імені Є.О. Патона у Києві потребує невідкладного ремонту, оскільки його технічний стан викликає серйозне занепокоєння фахівців, [заявив](#) академік Національної академії наук України, перший віцепрезидент Академії В'ячеслав Богданов ([ZN.UA](#)).

За його словами, Український інститут сталевих конструкцій ім. В.М. Шимановського та Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України проаналізували стан низки мостів та дійшли висновку, що особливо у складному стані зараз перебувають мости у Києві. Дарницький міст науковці охарактеризували як працездатний, Північний і Південний мости як обмежено працездатні, а от міст Метро та міст імені Є.О. Патона науковці визнали непрацездатними.

[Детальніше](#)

06.02.2026

Торгоненко А.

30 цікавих фактів до 30-ліття "Вернадського": про передачу Україні антарктичної станції та її життя зараз

6 лютого 1996 року Велика Британія безкоштовно передала Україні свою антарктичну станцію "Фарадей", яку перейменували на "Академік Вернадський". Безсумнівно, це була визначна подія в історії нашої держави та науки ([Українська правда. Життя](#)).

Українці були серед першовідкривачів та першопрохідців крижаного континенту, зробили величезний внесок в радянських антарктичних експедиціях, однак після розпаду СРСР Росія відмовилася віддати нам хоча б одну з радянських баз в Антарктиці, привласнивши все собі.

Утім, як показав подальший розвиток подій, це було на краще: ми отримали якісну та надійну станцію від британців, яка прослужила без капітальних вкладень понад 20 років. Україна розпочала модернізацію станції лише 2018-го.

Чому саме Україна отримала станцію, чи справді ми платили за неї 1 фунт, що роблять та як живуть зараз українські дослідники в Антарктиці – читайте в 30 найцікавіших фактах до 30-ліття "Вернадського".

[Детальніше](#)

13.02.2026

ЩО ГЕОФІЗИКИ АКАДЕМІЇ ВИВЧАТИМУТЬ В АНТАРКТИДІ

Науковці Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна Національної академії наук України долучилися до 30-ї сезонної української антарктичної експедиції. Геофізичні дослідження біля Української антарктичної станції «Академік Вернадський» виконуватимуть провідний науковий співробітник відділу геомагнетизму доктор фізико-математичних наук Юрій Сумарук, провідний науковий співробітник відділу глибинних процесів Землі і гравіметрії доктор геологічних наук Антон Кушнір і вчений секретар Інституту кандидат геологічних наук Володимир Ільєнко ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Мета цих робіт – реалізація завдань і заходів Державної цільової науково-технічної програми проведення досліджень в Антарктиці на 2011–2027 роки, а також Програми сезонних досліджень у межах 30-ї Української антарктичної експедиції 2025–2026 років.

Дослідження, що їх виконуватимуть науковці Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України, потрібні для вивчення геологічної будови та льодового покриву Західної Антарктики, оцінювання її мінерально-ресурсного потенціалу, а також для розроблення динамічних моделей стану довкілля під впливом природних і антропогенних чинників.

Читати на сайті НАНУ за [посиланням](#).

04.02.2026

Відкриття нової лабораторії медико-біологічних досліджень – ще один важливий крок у розвитку наукового потенціалу Комплексу

В Інституті хімії функціональних матеріалів НТК «Інститут монокристалів» НАН України відбулося урочисте відкриття сучасної

лабораторії медико-біологічних досліджень, оснащеної високотехнологічним науковим обладнанням. Відкриття лабораторії суттєво підсилює дослідницький потенціал НТК та створює нові можливості для комплексних міждисциплінарних робіт, спрямованих на розробку ефективних протимікробних препаратів і сучасних методів молекулярно-генетичної діагностики ([Науково-технологічний комплекс “Інститут монокристалів” Національної академії наук України](#)).

Джерело: <https://www.facebook.com/SSI.ISC>

[Докладніше див. додаток 23](#)

12.12.2026

У КНУБА відкрили першу лабораторію робототехніки RoboLab: пілот масштабуватимуть на інші ЗВО

У Київському національному університеті будівництва та архітектури запрацювала перша в Україні лабораторія робототехніки RoboLab. Проєкт реалізується Асоціацією робототехніки та автоматизованих систем за ініціативою Міністерства цифрової трансформації України в партнерстві з Міністерством освіти і науки України ([Міністерство освіти і науки України](#)).

RoboLab – це пілотний інфраструктурний проєкт, який передбачає створення мережі лабораторій робототехніки в закладах вищої освіти. Його мета – забезпечити студентів і викладачів доступом до сучасного обладнання та практичної роботи з роботизованими системами ще під час навчання.

Лабораторія дає змогу студентам:

- проєктувати роботизовані системи;

- створювати та тестувати прототипи;
- працювати з hardware-рішеннями повного циклу – від ідеї до функціонального зразка;
- взаємодіяти з бізнесом і науковою спільнотою.

[Детальніше](#)

18.02.2026

Борисіхіна К.

Природне самоочищення мозку. Вчені знайшли спосіб боротьби з хворобою Альцгеймера

Міжнародна група дослідників із Каролінського інституту (Швеція) та Центру досліджень мозку RIKEN (Японія) зробила важливий крок у вивченні механізмів виникнення хвороби Альцгеймера ([nv.ua](#)).

Науковці ідентифікували два рецептори в головному мозку, які відіграють ключову роль у регуляції розщеплення бета-амилоїду – токсичного білка, що накопичується у формі бляшок та руйнує нейронні зв'язки. Це відкриття дає надію на створення безпечніших і значно дешевших препаратів порівняно з сучасними методами лікування.

[Детальніше](#)

04.02.2026

Вчені навчили імунні клітини всередині пухлин знищувати рак

У боротьбі з раком науковці дедалі частіше роблять ставку на імунну систему. І тепер з'явився підхід, який може серйозно змінити правила гри: вчені навчили імунні клітини, що вже знаходяться всередині пухлини, атакувати рак безпосередньо в організмі людини ([Portaltele](#)).

Дослідження, проведене командою з Корейського передового інституту науки і технологій (KAIST), показало, що пухлина може бути не лише мішенню для лікування, а й «майданчиком», де створюється сама імунотерапія.

[Детальніше](#)

19.02.2026

Борисіхіна К.

Кінець ери супербактерій. Технологія CRISPR повертає бактеріям вразливість до антибіотиків

Хвороботворні мікроорганізми, що адаптуються до сучасних ліків, активно поширюються у лікарнях, на очисних спорудах та тваринницьких

фермах. Проте дослідники з Каліфорнійського університету в Сан-Дієго запропонували революційний метод боротьби, що здатний не просто сповільнити цей процес, а повернути його назад (nv.ua).

Професори Ітан Бір та Джастин Мейер розробили систему активної генетики другого покоління під назвою rPro-MobV. Ця технологія базується на методі редагування генів CRISPR і запозичує принципи «генного драйву», який раніше успішно застосовували для контролю популяцій комах-переносників малярії. Суть методу полягає у створенні спеціальних генетичних касет, які впроваджуються в бактеріальну популяцію та цілеспрямовано нейтралізують гени резистентності.

[Детальніше](#)

03.02.2026

Знайдено білок, який може сповільнити або повернути старіння мозку

Дослідники з Медичної школи Юн Лоо Лінь при Національному університеті Сінгапуру відкрили білок, який здатний «оживляти» старіючі нейронні стовбурові клітини і відновлювати здатність мозку генерувати нові нервові клітини. Ця знахідка може відкрити нові шляхи для боротьби із віковим погіршенням когнітивних функцій. Результати роботи опубліковані в журналі *Science Advances* ([Portaltele](#)).

[Детальніше](#)

20.02.2026

Рабченюк М.

ПРИХОВАНА ЗАГРОЗА З-ПІД ЛЬОДУ: БАКТЕРІЇ ВІКОМ 5000 РОКІВ ІГНОРУЮТЬ СУЧАСНІ ЛІКИ

Наукове відкриття в румунській печері Скерішоара звучить як початок трилера про глобальну пандемію, але водночас є критично важливим для сучасної медицини. У глибинах льодового масиву, вік якого перевищує 13 тисяч років, дослідники виявили бактерію [Psychrobacter SC65A.3](#). Цей мікроорганізм провів у крижаній ізоляції 5000 років, проте виявився «озброєним» проти сучасної фармакології (ukrinform.ua).

Аналіз геному (розшифровка ДНК) показав, що давня бактерія має стійкість до десяти видів сучасних антибіотиків із восьми різних класів. У її структурі знайдено понад 100 генів резистентності. Це відкриття шокує, адже воно доводить: здатність бактерій опиратися лікам розвинулася природним шляхом за тисячоліття до того, як людство винайшло перші антимікробні препарати.

Виявлений штам ігнорує терапію, яку лікарі використовують для боротьби з туберкульозом та важкими інфекціями. Для вчених це тривожний сигнал: зі зміною клімату та таненням стародавніх льодовиків у навколишнє середовище можуть потрапити патогени, до яких наша імунна система та медицина абсолютно не готові. Тепер завдання номер один для біологів — зрозуміти походження цих захисних механізмів, щоб встигнути розробити нові методи лікування до того, як «сплячі» загрози стануть реальною проблемою.

20.02.2026

Рабченюк М.

НАЙМЕНШИЙ QR-КОД У СВІТІ: КІНЕЦЬ ЕРИ ЖОРСТКИХ ДИСКІВ

Уявіть собі інформаційний носій, який неможливо побачити неозброєним оком, але який здатен пережити людську цивілізацію. Науковці з Відня у співпраці з компанією Serabyte презентували справжнє диво мікроінженерії – [QR-код](#) площею всього 1,98 квадратних мікрометрів. Він на 37% менший за попередній світовий рекорд і помітний лише під об'єктивом потужного електронного мікроскопа (ukrinform.ua).

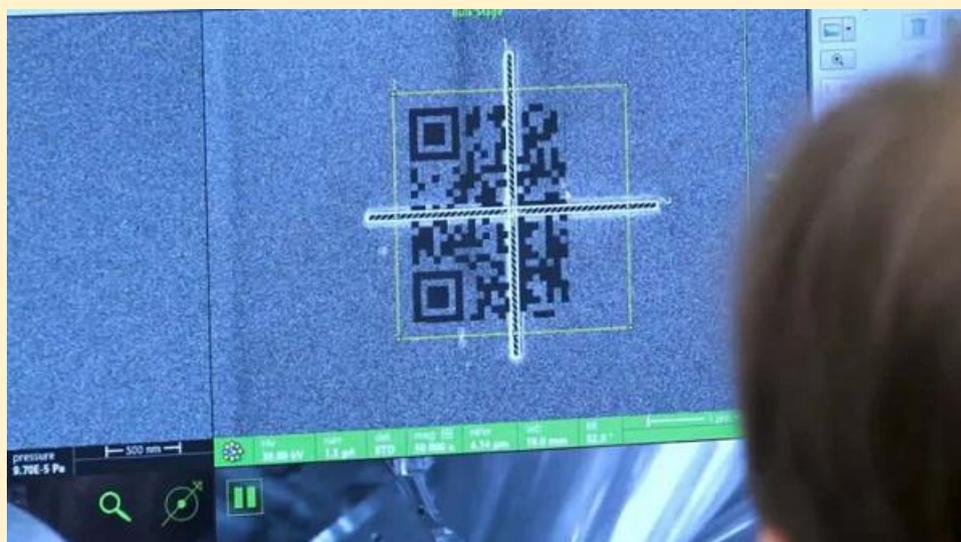

Фото: Віденський технічний університет

Проте за рекордною мініатюрністю ховається розв'язання глобальної проблеми – недовговічності цифрових даних. Наші сучасні жорсткі диски є критично вразливими: вони старіють і "осипаються" вже за кілька років, потребуючи ідеальних умов та постійної енергії. Технологія Serabyte пропонує кардинально інший шлях – використання надтонких керамічних плівок. Цей матеріал демонструє феноменальну витривалість: йому не страшні ні екстремальна спека, ні тиск, ні електромагнітні імпульси.

Потенціал щільності запису вражає уяву: за цією технологією на звичайний аркуш формату А4 можна помістити понад 2 терабайти даних. Це відкриває шлях до створення "вічних" архівів, які не потребують електрики чи систем охолодження. Наразі розробники працюють над автоматизацією процесу, прагнучи перетворити ці мікроскопічні пікселі на повноцінну інфраструктуру для екологічно безпечного майбутнього, де інформація більше не залежатиме від стабільності електромереж.

17.02.2026

Борисіхіна К.

Тисяча циклів без втрат. Вчені з Гонконгу розробили високоефективну кальцій-іонну батарею

Дослідники з Гонконзького університету науки і технологій (HKUST) спільно з колегами із Шанхайського університету Цзяотун здійснили прорив у розробці кальцій-іонних батарей (СІВ) ([nv.ua](#)).

Нова технологія, опис якої [опублікований](#) в журналі *Advanced Science*, пропонує життєздатну та екологічну альтернативу сучасним літій-іонним акумуляторам, виробництво яких є проблемним через дефіцит сировини.

[Детальніше](#)

06.02.2026

Рабченюк М.

FACEID ДЛЯ ТВАРИН: ЯК ШВЕЙЦАРСЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ РЯТУЮТЬ БУРИХ ВЕДМЕДІВ

Розрізнити двох бурих ведмедів у лісі – завдання майже неможливе навіть для досвідченого вченого. Протягом року ведмідь може сильно набрати вагу, змінити колір шерсті або стати занадто кошлатим. Щоб вирішити цю проблему, швейцарські науковці [розробили систему](#) «FaceID для тварин» ([ukrinform.ua](#)).

Штучний інтелект аналізує фотографії ведмедів з неймовірною точністю. Він не дивиться на розмір чи колір, а фокусується на тому, що ніколи не змінюється: на формі морди, лінії лоба, розташуванні вух та унікальних шрамах. Завдяки цьому алгоритм зміг безпомилково ідентифікувати вже 150 ведмедів на Алясці.

Ця технологія дозволяє біологам стежити за долею кожної тварини, вивчати їхні звички та переміщення, не завдаючи ведмедям жодного стресу. Тепер не потрібно ловити звірів, щоб почепити на них мітки чи чіпи — достатньо простої камери та «розумного» алгоритму. Штучний інтелект стає найкращим інструментом для захисту природи, дозволяючи нам вивчати світ, не порушуючи його спокою.

Проблеми енергозбереження

14.02.2026

І. Комаров,

професор, доктор хімічних наук, директор Навчально-наукового Інституту високих технологій КНУ імені Тараса Шевченка, лауреат Національної премії України імені Бориса Патона та премії Георга Форстера, заслужений діяч науки і техніки України

В. Скришевський,

доктор фізико-математичних наук, професор

SCIENCE НАЗВАВ ЕНЕРГЕТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАУКОВИМ ПРОРИВОМ РОКУ. ЩО ЦЕ ОЗНАЧАЄ ДЛЯ УКРАЇНИ?

Наприкінці кожного року редактори впливового наукового журналу Science збираються разом і обирають Breakthrough of the Year — **найвизначніше, на їхню думку, досягнення науки і технологій** із тих, про які журнал публікував статті протягом року. Цьогоріч вибір доволі цікавий. Хоча у цей період людство вдосконалило технології редагування генів CRISPR/Cas у медицині, відкрило нові антибіотики й глибше зрозуміло природу раку, головним проривом науки визнали не медицину й не мікробіологію. Редактори Science обрали енергетику — використання Сонця та інших відновлюваних джерел. Стаття про це рішення редакції так і називається: Good Morning, Sunshine («Доброго ранку, сонечко»). **Причина цього вибору зрозуміла: саме в розвитку відновлюваної енергетики стався перелом, що визначить не просто розвиток окремих галузей, а спосіб життя цілих суспільств (ZN.UA).**

2025 року загальна світова потужність джерел відновлюваної енергії перевищила потужність вугільної генерації. Крім того, сонячна та вітрова енергетика зростали так швидко, що змогли повністю покрити збільшення всього світового попиту на енергію в першій половині 2025 року та набагато випередили за темпами зростання інші сектори енергетики.

Рушійною силою такого бурхливого розвитку відновлюваних джерел енергії є насамперед китайська економіка. Цифри вражають. Побудовані в Китаї 2024 року нові сонячні та вітрові електростанції виробляють енергію в обсягах, що дорівнюють генерації приблизно ста атомних електростанцій, а 2025 року темпи будівництва значно прискорилися. Одна сонячна електростанція на Тибетському плато займає площу понад 400 квадратних кілометрів (це приблизно площа таких українських міст, як Кривий Ріг чи Дніпро). Вітрові турбіни стають дедалі більшими; одна з них, призначена для використання на шельфі, має лопаті завдовжки 150 метрів. 2024 року Китай

також сформував потужний експортний напрям вартістю майже 180 млрд дол., зробивши недорогу відновлювану енергію доступною для більшості країн світу.

Для України розвиток відновлюваної енергетики сьогодні є не лише питанням екології чи економіки, а й елементом національної безпеки. Повномасштабна війна призвела до масштабних руйнувань енергетичної інфраструктури, насамперед теплових та гідроелектростанцій, а також мереж передачі електроенергії. Централізована модель енергопостачання виявилася вразливою до цілеспрямованих атак, що спричинило дефіцит електроенергії, вимушених відключень і зростання витрат для промисловості й населення. Додатковими проблемами залишаються обмежені фінансові ресурси, складність залучення інвестицій в умовах воєнних ризиків та потреба у швидкому відновленні енергосистеми без повернення до застарілих і екологічно шкідливих рішень. **За таких обставин розподілена генерація на основі сонячної, вітрової та біоенергетики може істотно підвищити стійкість енергосистеми,** зменшити залежність від імпортного палива та забезпечити електроенергією критично важливі об'єкти навіть у разі пошкодження магістральних мереж.

Для науки ці енергетичні зрушення постають як комплексний технологічний виклик, що потребує як фундаментальних, так і прикладних досліджень і визначає подальший розвиток енергетичних технологій. **Світовий розвиток відновлюваної енергетики спирається на стрімкий прогрес у матеріалознавстві, електроніці та системах керування енергією.** Серед ключових напрямів — сонячні елементи нового покоління (перовскітні й тандемні структури), високоефективні вітрові турбіни, теплові насоси, а також сучасні системи накопичення енергії, включно з акумуляторами та водневими технологіями.

Українські вчені активно долучаються до цих досліджень, працюючи над підвищенням ефективності перетворення енергії, зменшенням втрат під час її передачі та створенням автономних енергетичних систем. Важливим напрямом є розроблення «розумних» мереж і гібридних установок, які поєднують кілька джерел енергії та накопичувачі, що особливо актуально для лікарень, громад і об'єктів критичної інфраструктури. Попри складні умови воєнного часу, **ці зусилля науковців формують підґрунтя для повоєнної модернізації енергетики України та її інтеграції у європейський енергетичний простір.**

В Україні нині працює кілька провідних науково-дослідних установ, які об'єднують зусилля у сфері відновлюваної енергетики. Серед них — Інститут електродинаміки НАНУ, КПІ ім. І.Сікорського, Національний технічний університет ХПІ, Національний університет «Львівська політехніка», Інститут фізики напівпровідників ім. В.Лашкарьова НАНУ та Київський національний університет ім. Т.Шевченка. За фінансової підтримки Міністерства освіти і науки та НАН України тут розробляють нові перспективні типи фотоелементів, досліджують розв'язки для інтеграції великих масивів

сонячних панелей у мережу, створюють ефективні акумуляторні системи та системи управління енергоспоживанням. Важливо, що до цього процесу долучаються й прикладні центри при енергетичних компаніях — зокрема лабораторії ДТЕК, які тестують батарейні системи накопичення енергії й автоматизовані системи балансування мережі.

Паралельно українські дослідження підтримують міжнародні програми — рамкова програма ЄС із фінансування науки та інновацій Horizon Europe, Innovate Ukraine Green Energy Challenge Fund (Велика Британія), Європейський фонд енергоефективності та довкілля (E5P), Програма рішень для відновлюваної енергетики Renewable Energy Solution Programme у межах співпраці уряду Німеччини та Європейського інвестиційного банку (ЄІБ) та інші.

Згідно з даними урядового плану розвитку «зеленої» енергетики, **станом на 2024–2025 роки загальна встановлена потужність сонячних електростанцій в Україні сягає понад 7,3–8,5 ГВт, а вітрових — близько 2,3 ГВт** (частина з них, на жаль, розташована на тимчасово окупованих територіях). Варто зазначити, що встановлена потужність сонячної електростанції (СЕС) — це сумарна номінальна потужність усіх фотоелектричних панелей, що входять до її складу. Реальна потужність або фактичне виробництво електроенергії натомість залежить від погодних умов, пори року та режиму роботи енергосистеми. Для відновлюваних джерел ця різниця особливо помітна: сонячні електростанції не працюють уночі й малоефективні взимку, а вітрові функціонують лише за наявності достатнього вітру. Тому середньорічне виробництво зазвичай становить лише частину від встановленої потужності. Для порівняння ефективності різних типів електростанцій часто застосовують коефіцієнт використання встановленої потужності — показник, що відображає, протягом якого часу установка фактично працює на повну потужність. **Для сонячних електростанцій в Україні він зазвичай становить близько 12–15%, для вітрових — 25–35%, тоді як для атомних електростанцій цей показник може перевищувати 80%.**

13 серпня 2024 року Кабінет міністрів України затвердив Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року, згідно з яким передбачається зростання сонячної генерації до 12,2 ГВт, а вітрової — до рівня понад 6 ГВт, включно з невеликими морськими вітропарками, а також збільшення частки інших відновлюваних джерел (біоенергії, геотермальної) в загальному енергобалансі країни. Ці показники відповідають національній меті — [довести](#) частку відновлюваної енергії у валовому кінцевому споживанні приблизно до 27% до 2030 року, що значно посилить енергетичну незалежність країни.

Отже, українські показники до 2030 року варто розглядати не ізольовано, а в контексті тих темпів і масштабів змін, які вже сформувались у світі. Саме цей контекст визначатиме реалістичність і вагомість задекларованих цілей.

Опитування

Чи згодні ви з тим, що Україна має активно інвестувати в розвиток відновлюваної енергетики – сонячної та вітрової?

Так, підтримую 62%

Ні, пріоритетом мають залишатися атомна та гідроенергетика 31%

Інше 7%

Проголосували 139 людей (на 27.02.2026 – Ред.)

02.02.2026

Є. Нікітін,

доктор технічних наук,

Інститут газу НАН України

Енергетична синергія або втрачена вигода

Що таке синергія, добре відомо, вона може бути сформульована математично, як: $1+1>2$. Міжсекторальні синергетичні ефекти маємо тоді, коли різні системи та об'єкти взаємодіють так, що їхній спільний розвиток, трансформація та управління забезпечують більшу ефективність порівняно з секторальним підходом до цих об'єктів ([Світ](#)).

Як це може бути використано на практиці в енергетиці, комунальній інфраструктурі чи секторах споживання енергії для забезпечення енергетичної ефективності, стійкості та кліматичної нейтральності?

Нинішня практика перспективного планування розвитку та трансформації названих секторів здійснюється фрагментарно в межах окремих секторів. Тобто в кожному окремому секторі існує управлінська вертикаль, що практично не перетинається з іншими секторами.

Причиною нинішнього панування фрагментарного підходу є відсутність законодавчої бази та методології розрахунків міжсекторальних синергетичних ефектів і практики розроблення відповідних синергетичних проєктів. Вигоди від реалізації кожного конкретного проєкту, так само, як і капітальні витрати, традиційно розраховувались у межах окремого сектору, об'єкту або системи. Наприклад, нині термомодернізація будівель та модернізація систем централізованого тепlopостачання здійснюються без врахування взаємної синергії. Водночас наше дослідження «Комплексний підхід до модернізації котелень, теплових мереж та приєднаних будівель» довело, що цілісний підхід до планування цих об'єктів забезпечує зниження

сумарних (капітальних та експлуатаційних) витрат на 30%, а відсутність такого підходу призводить до нераціонального використання фінансових ресурсів через необхідність оновлення застарілих джерел енергії та теплових мереж надмірної потужності.

Ба більше, існує великий пласт міжсекторальних синергетичних проєктів, які сьогодні навіть не розглядаються як потенційно корисні тільки тому, що у межах одного сектору вони не є інвестиційно привабливими, хоча з врахуванням міжсекторальної синергії виглядали б значно більш перспективними. Приклади таких проєктів добре відомі: це використання пікової електричної енергії від мінливих СЕС та ВЕС у системах централізованого теплопостачання за допомогою теплових насосів та теплових акумуляторів, транспортування теплової енергії від АЕС та ТЕС на великі відстані, використання каналізаційних очисних споруд як джерел енергії, вловлювання та використання вуглекислого газу з викопного палива спільно з виробництвом зеленого водню для забезпечення умови синтезу біометану і заміщення ним природного газу, а також інші міжсекторальні синергетичні проєкти.

Якщо такі проєкти корисні, то чому вони не мають масового впровадження? Можна сказати, що нині це не на часі. Потрібно вкидати всі кошти на відновлення пошкоджених об'єктів енергетики та комунальної інфраструктури. І хоч це справді життєво необхідно, слід своєчасно проаналізувати бар'єри та умови післявоєнного відновлення, трансформації енергетики та комунальної інфраструктури.

Чи є в національному законодавстві хоча б один документ, в якому сформульовано концептуальне бачення цілісного підходу до стратегічного планування секторів електроенергетики, централізованого теплопостачання, газопостачання та комунальної інфраструктури? Можна відзначити наявність такого документу в ЄС, а саме: «Стратегія ЄС щодо інтеграції енергетичних систем».

Але чи існують у національному нормативно-правовому полі методики розрахунку міжсекторальних синергетичних ефектів, їх розподілу в енергетичному та фінансовому вираженні та інструменти стимулювання міжсекторальних синергетичних проєктів?

Відсутність позитивних відповідей на ці запитання і є основою для подальшого плану дій у напрямі практичного отримання міжсекторальної енергетичної синергії в процесі післявоєнного відновлення й трансформації енергетики та комунальної інфраструктури. З іншого боку, відсутність такого плану створює загрозу втратити великі потенційні вигоди.

Нині позитивний рух у напрямі стратегічного планування трансформації національної енергетики вже розпочався.

Національний інститут стратегічних досліджень спільно з Громадською організацією «Сігре-Україна», котра об'єднує фахівців електроенергетичної галузі, провели широку професійну дискусію, результатом яких став документ «Принципи розбудови нової енергетичної системи України».

А Інститути загальної енергетики та Інститут газу НАН України разом з Асоціацією інженерів-енергетиків України (АЕЕ-Україна) провели круглий стіл «Трансформація енергетичної системи. Виклики та підходи». Підсумком обговорення стало звернення до центральних органів виконавчої влади, у сфері компетенції яких є формування державної енергетичної та регіональної політики, політики енергоефективності, регулювання енергетичних ринків, спрямоване на забезпечення цілісного підходу щодо відновлення енергетики України.

У цьому документі запропоновано розробити Концепцію інтеграції енергетики України — на кшталт Стратегії ЄС щодо інтеграції енергетичних систем — з врахуванням особливостей нашої країни. Запропоновано також розробити методичку розрахунку міжсекторальних синергетичних ефектів на основі вартості повного життєвого циклу об'єктів енергетики, а також серію пілотних міжсекторальних проєктів, які демонструють високий рівень ефективності застосування синергетичного підходу.

Адже, як сказано в цьому документі, «розробка науково-обґрунтованих принципів, методологічних підходів та рекомендацій щодо оцінки міжсекторальної взаємодії, заходів щодо забезпечення енергетичної безпеки та надійного функціонування Об'єднаної електроенергетичної системи, інших енергетичних секторів та комунальної інфраструктури є важливим завданням стратегічного планування розвитку енергетики та економіки України».

13.02.2026

Енергоатом продовжує співпрацю з Національною академією наук України

Національна академія наук України та АТ «НАЕК «Енергоатом» актуалізували склад Координаційної науково-технічної ради. У стінах НАН України Президент Академії **Анатолій Загородній** і очільник НАЕК **Павло Ковтонюк** підписали відповідний наказ ([ЕНЕРГОАТОМ](#)).

Метою партнерства є реалізація стратегії розвитку атомної енергетики України, супровід та впровадження перспективних науково-технічних розробок і технологій.

«Об'єднавши досвід науковців і практичні напрацювання енергетиків, ми зможемо швидше впроваджувати інновації, підвищувати рівень безпеки та забезпечувати енергетичну незалежність України», – зазначив керівник НАЕК Павло Ковтонюк.

Співробітництво між НАЕК та НАНУ вже реалізується: відокремлені підрозділи Енергоатома виконують роботи спільно з Інститутом ядерних досліджень, Інститутом металофізики, Інститутом електрозварювання та Харківським фізико-технічним інститутом.

Очікується, що навесні сторони укладуть оновлену Генеральну угоду про науково-технічне співробітництво.

05.02.2026

«Енергетика – це шостий театр воєнних дій», – про це в інтерв'ю програмі «Про науку. Компетентно», що виходить на YouTube-каналі НАН України, зазначив академік НАН України директор Інституту енергетичних машин і систем ім. А.М. Підгорного НАН України академік НАН України Андрій Русанов ([НТК «Інститут монокристалів» НАН України](#)).

🔪 У розмові він, зокрема розповів про те:

? як оцінюється поточний стан енергетичної системи України,

? яких втрат зазнала теплова, гідро- та відновлювальна енергетика держави,

? у якому стані наразі перебуває атомна енергетика,

? які альтернативи традиційним джерелам енергії з'явилися у даний час,

? який потенціал щодо використання біопалива має Україна,

? як розвивається сфера когенераційної енергетики,

? які новітні розробки і рішення у сфері енергетики пропонують українські науковці та

? якою бачать енергетичну систему країни у майбутньому.

Докладно 🙌 у відео: <https://www.youtube.com/watch?v=oytdAsO-p-g>

25.02.2026

Науковці НАН України взяли участь у Kyiv International Cyber Resilience Forum 2026, де обговорювали захист критичної інфраструктури від гібридних загроз

Представники Інституту проблем моделювання в енергетиці ім. Г.Є. Пухова долучилися до панельних дискусій про кіберстійкість, енергетику та цифрову безпеку, а також презентували напрацювання міжнародних проєктів AGILE та IMPRESS-U (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Детальніше <https://www.nas.gov.ua/.../naukovci-institutu-problem...>

17.02.2026

Кротовська О.

Відходи перетворюють на електрику і тепло: НАН впроваджує нову технологію в Кам'янці-Подільському

В Кам'янці-Подільському завершується монтаж інноваційної установки, розробленої фахівцями Інституту газу НАН України. Технологія дозволяє

збільшити виробництво електроенергії на біогазовій електростанції приблизно на 10% і разом з цим отримувати тепло і товарний вуглекислий газ для агросектору ([МИ-Україна](#)).

Як [розповіли](#) в Національній академії наук, цей проєкт реалізується разом із британськими партнерами у межах Innovate Ukraine.

"Йдеться про новітню технологію розділення біогазу на метан і діоксид вуглецю, що дає змогу перетворювати відходи на додаткові енергетичні та промислові ресурси. Фахівці Інституту газу НАН України розробили технологічну схему очищення біогазу із застосуванням амінового абсорбційного процесу, нового сорбенту та оптимізованих параметрів роботи", – йдеться в повідомленні.

Нова технологія, за словами розробників, дає змогу скоротити вдвічі або тричі енергетичні витрати порівняно з традиційними технологіями.

[Детальніше](#)

11.02.2026

Перемогти темряву: українські науковиці допомагають забезпечити стійкість критичної інфраструктури

Журналісти провідних світових видань порівнюють розширення можливостей для жінок і дівчат у науці та зростання видимості здобутків жінок-науковиць із перемогою світла над темрявою ([Національний фонд досліджень України](#)).

В Україні це порівняння не є метафорою. Сьогодні, коли ворог б'є по критичній інфраструктурі і намагається занурити міста в темряву й холод, одними з найважливіших є дослідження, які допомагають захистити та відновити енергетику, створити альтернативні джерела енергії, інакше кажучи – перемогти темряву. Саме такі проєкти за кошти грантового фінансування НФДУ виконують команди, які очолюють чи в яких працюють наші дослідниці.

[Докладніше див. додаток 24](#)

18.02.2026

Зелені технології, інновації та інтелектуальна власність в Україні: перший узагальнений аналіз

Команда Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ/ІР офіс) підготувала детальний розбір розвитку зелених технологій в Україні за 12 років ([ІР офіс](#)).

Це інформаційний звіт *"Зелені технології, інновації та інтелектуальна власність в Україні"*, який є першим узагальненим

аналізом даних про зелені технології, інновації та ІР об'єкти в нашій державі, що охоплює період з 2013 року по 1 січня 2025 року.

Джерело: <https://nipo.gov.ua/>

[Докладніше див. додаток 25](#)

17.02.2026

Clean and just energy transition: New study provides tools to assess emerging energy technologies

Перехід на чисту та справедливу енергетику: нове дослідження надає інструменти для оцінки нових енергетичних технологій ([Research and innovation](#)).

[Детальніше](#)

15.02.2026

Борисіхіна К.

Сонце в кишені. В США створили біомолекулу, що зберігає сонячну енергію роками

Хіміки з Каліфорнійського університету в Санта-Барбарі розробили інноваційну молекулу, здатну безпосередньо вловлювати сонячне світло, зберігати його в хімічних зв'язках протягом років і виділяти у вигляді інтенсивного тепла за потреби ([nv.ua](#)).

Ця розробка належить до перспективної галузі молекулярного зберігання сонячної теплової енергії (MOST) і пропонує альтернативу традиційним фотоелектричним панелям та громіздким акумуляторам.

[Детальніше](#)

06.02.2026

Рабченюк М.

БЕЗ ЕЛЕКТРИКИ ТА ОПАЛЕННЯ: ЕКО-ДЕРЕВО, ЩО САМЕ РЕГУЛЮЄ ТЕМПЕРАТУРУ

Чи може звичайна деревина замінити кондиціонер та обігрівач? Науковці з Техаського університету довели, що так. Вони [створили](#) унікальний матеріал на основі дерева, який працює як «термальна губка» – він накопичує зайве тепло вдень і віддає його вночі, підтримуючи комфортну температуру в домі без жодного вата електроенергії ([ukrinform.ua](#)).

[Детальніше](#)

05.02.2026

Борисіхіна К.

Енергія з відходів. Японські вчені перетворюють відпрацьоване тепло на електрику

Японська дослідницька група представила інноваційну систему, здатну перетворювати відпрацьоване тепло безпосередньо в електроенергію ([nv.ua](#)).

В основі розробки лежить використання нового перспективного матеріалу – змішаного напівметалу дисиліциду молібдену MoSi₂. Це відкриття відкриває шлях до створення вискоелективних термоелектричних пристроїв, здатних значно підвищити сталість енергетичних систем.

[Докладніше див. додаток 26](#)

Науково-організаційні заходи

16.02.2026

В Національній академії наук України вшанували пам'ять видатного вітчизняного науковця-механіка академіка Олександра Динника

30 січня 2026 року в будівлі Президії Національної академії наук України відбулось ювілейне засідання Загальних зборів Відділення механіки і машинознавства НАН України, присвячене 150-річчю від дня народження видатного українського науковця-механіка й організатора науки академіка Олександра Миколайовича Динника (1876–1950). У заході взяли участь

члени Президії НАН України, члени Академії, науковці академічних установ ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

Читайте також: [У Дніпрі провели симпозиум до 150-річчя академіка Олександра Динника](#)

[Докладніше див. додаток 27](#)

13.02.2026

ВІДБУЛОСЯ ЗАСІДАННЯ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ

11 лютого 2026 року відбулося чергове засідання Президії Національної академії наук України. На його початку було підписано спільний наказ НАН України та АТ «НАЕК «Енергоатом» про затвердження керівників і персонального складу Координаційної науково-технічної ради зі співпраці ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Також було заслухано наукову доповідь завідувачки відділу публічних фінансів Інституту економіки та прогнозування НАН України члена-кореспондента НАН України Інни Луніної «Стійкість публічних фінансів України і можливості її зміцнення» та наукову доповідь заступника директора Інституту морської біології НАН України доктора біологічних наук Віктора Демченка «Проблеми збереження та управління морськими природоохоронними територіями України в умовах воєнних впливів».

На завершення Президія НАН України розглянула низку кадрових і поточних питань.

Читати за [посиланням](#).

13.02.2026

КОМАНДА НАУКОВЦІВ ІНСТИТУТУ МЕТАЛОФІЗИКИ ІМ. Г.В. КУРДЮМОВА НАН УКРАЇНИ СТАЛА НАЦІОНАЛЬНИМ ПЕРЕМОЖЦЕМ «ACT IN SPACE 2026»

Команда «Smart Materials» Інституту металофізики ім. Г.В. Курдюмова Національної академії наук України взяла участь у хакатоні «Act in Space 2026» ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Команда працювала над викликом «Deploying Hope: Versatile Solutions for Earth and Beyond», запропонованим CNES.

Сьогодні до 30% супутникових антен не розгортаються в космосі, що створює серйозні ризики для космічних місій. Рішення науковців передбачає підвищення надійності таких систем за рахунок застосування інноваційних матеріалів, розроблених в Інституті, зокрема високоентропійних сплавів з ефектом пам'яті форми.

Хакатон став справжнім викликом: 24 години інтенсивної роботи вчених над технічним рішенням і бізнес-моделлю (Business Canvas) у співпраці з менторами з різних галузей і країн.

У результаті команда «Smart Materials» Інституту металофізики ім. Г.В. Курдюмова НАН України стала національним переможцем «Act in Space 2026».

Читати за [посиланням](#).

25.02.2026

ПРЕДСТАВНИКИ ІНСТИТУТУ ВЗЯЛИ УЧАСТЬ У КОНФЕРЕНЦІЇ ЩОДО ПОДОЛАННЯ РАДЯНСЬКОЇ СПАДЩИНИ

19 лютого 2026 року на базі Університет Григорія Сковороди в Переяславі відбулася V Всеукраїнська науково-практична конференція «Соціокультурні трансформації в Україні ХХ–ХХІ ст. і подолання радянської спадщини в освіті, культурі, ментальності». Захід об'єднав науковців і викладачів із різних регіонів України для обговорення змін у суспільстві впродовж ХХ–ХХІ століть, впливу радянського минулого на сучасні інституції та пошуку підходів до його подолання в освітній, культурній і політичній сферах. Учасники зосередилися на аналізі соціокультурних процесів, що відбуваються в умовах війни, трансформації ідентичності, мовної політики та інституційних реформ ([Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України](#)).

[Детальніше](#)

20.02.2026

17 лютого 2026 р. в [Національному науковому центрі «Харківський фізико-технічний інститут»](#) в онлайн-форматі відбувся науковий семінар «Статистична фізика та квантова теорія поля», присвячений 95-й річниці від дня народження видатного українського фізика-теоретика, засновника всесвітньо відомої харківської школи статистичної фізики, академіка [Національної академії наук України](#) Сергія Володимировича Пелетминського ([Національний науковий центр «Харківський фізико-технічний інститут»](#)).

У роботі семінару взяли участь понад 60 учених – представників провідних наукових установ і університетів України. З вітальними словами до учасників звернулися в. о. генерального директора ННЦ «ХФТІ» академік Микола Азаренков, президент НАН України академік Анатолій Загородній, академік-секретар Відділення ядерної фізики та енергетики НАН України академік Ігор Гаркуша, директор Навчально-наукового центру «Фізико-технічний факультет» ХНУ імені В. Н. Каразіна Пилип Кузнецов.

Коротку доповідь про біографію та наукову діяльність виголосив академік Юрій Слюсаренко. Було представлено дев'ять наукових доповідей, присвячених різним галузям фізики, з якими були пов'язані наукові дослідження Сергія Володимировича Пелетминського.

Учасники семінару висловили подяку організаторам, зокрема Юрію Слюсаренку, Артуру Кірдіну та Дмитру Уварову.

26.02.2026

Спільний семінар провели науковці НТК «Інститут монокристалів» та Інституту мікробіології та імунології імені І.І. Мечникова

В НТК «Інститут монокристалів» відбувся спільний науковий семінар Інституту хімії функціональних матеріалів НТК та Інституту мікробіології та імунології імені І.І. Мечникова на тему «Хімія та мікробіологія – поруч назавжди» ([Світ](#)).

Як ідеться у повідомленні [НТК «Інститут монокристалів» НАН України](#), захід став логічним продовженням важливої події – відкриття 3 лютого 2026 року медико-біологічної лабораторії у складі відділу органічної та біоорганічної хімії Інституту хімії функціональних матеріалів нашого Комплексу.

[Докладніше див. додаток 28](#)

06. 02.2026

РОЗПОЧАВСЯ ПРИЙОМ РОБІТ НА МІЖНАРОДНУ ПРЕМІЮ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА – 2026

Міжнародний фонд Івана Франка оголосив початок прийому наукових робіт і супровідних документів на здобуття Міжнародної премії імені Івана Франка у 2026 році ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

До участі запрошуються науковці з усього світу. На Премію можуть бути висунуті монографії, що мають вагоме значення для розвитку соціально-гуманітарних наук, є міжнародно значущими та ґрунтуються на науковому осмисленні історичних або сучасних процесів у культурі, політиці та суспільному житті України.

Прийняття робіт: по 01 березня 2026 року.

Деталі та умови конкурсу можна знайти тут: <https://frankoprize.com.ua/index.php/uk/>.

Читати за [посиланням](#).

05.02.2026

Львівській МАН присвоїли ім'я Ігоря Юхновського

3 лютого Львівській обласній Малій академії наук учнівської молоді присвоїли ім'я фізика-теоретика та громадського діяча Ігоря Юхновського. Рішення ухвалили під час позачергової сесії Львівської обласної ради, розповіли у [Малій академії наук України \(Світ\)](#).

Ігор Юхновський був ініціатором створення у Львові регіонального відділення Малої академії наук та багато років очолював Львівську МАН як президент, а після того надалі залишався почесним президентом. Крім того, упродовж років він був членом президії Малої академії наук України.

«Я багато років тісно працював з Ігорем Рафаїловичем і знаю, наскільки щиро він вірив у молодь та силу освіти. Я був одним з ініціаторів присвоєння його імені Львівській Малій академії наук. І це не просто вшанування пам'яті видатного науковця й державника, а продовження тієї справи, якій він служив усе життя. Я переконаний, що для багатьох юних дослідників ім'я Ігоря Юхновського стане моральним орієнтиром і джерелом натхнення», – зазначив президент Малої академії наук України Станіслав Довгий.

Цифрова трансформація суспільства, упровадження інноваційної моделі економіки

11.02.2026

Верховна Рада ухвалила за основу проєкт Закону «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності»

11 лютого 2025 року Верховна Рада України за результатами розгляду взяла за основу в першому читанні проєкт Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» (реєстр. № 13715 від 29.08.2025) ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Документ формує нову сучасну модель державної інноваційної політики. Його мета – створити цілісну національну інноваційну екосистему, забезпечити зрозумілі правила взаємодії для науки, бізнесу та інвесторів і запровадити дієві інструменти підтримки інноваційних рішень – від ідеї до виходу продукту на ринок.

[Докладніше див. додаток 29](#)

25.02.2026

ДНТБ України долучилась до проєкту StartAid Ukraine – нової ери цифрових можливостей для українців

Проєкт спрямований на ключову мету: дати кожному українцю – науковцю, студенту, підприємцю, педагогу, ветерану, фахівцю – реальний доступ до сучасних цифрових знань та інструментів. Рушійною силою

проєкту виступає Громадська спілка «Українська асоціація стартапів» – організація, створена для розвитку інноваційної екосистеми, підприємництва та економічного зростання України ([O:NAUKA](#)).

[Докладніше див. додаток 30](#)

19.02.2026

Наукові парки в Україні: як використати британський досвід для розвитку інновацій

Міністерство освіти і науки України спільно з Міністерством цифрової трансформації України в межах проєкту «Цифровізація для зростання, доброчесності та прозорості» (UK DIGIT) презентує аналітичне дослідження «**Британський досвід розвитку наукових парків: аналіз рішень для України**». Документ систематизує міжнародні практики та пропонує рекомендації для підсилення ролі наукових парків в Україні ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Джерело: <https://mon.gov.ua/>
Автор фото – пресслужба МОН

[Докладніше див. додаток 31](#)

20.02.2026

Технології в русі – динаміка та виклики глобалізації: звіт ВОІВ про ІР та інновації 2026

Всесвітня організація інтелектуальної власності ([ВОІВ/WIPO](#)) представила огляд “World Intellectual Property Report 2026: Technology on the Move”, присвячений дослідженню поширення інновацій світом та місцю, яке відіграє у цьому процесі система інтелектуальної власності ([IP офіс](#)).

Джерело: <https://nipo.gov.ua/>

У звіті представлено аналіз історичних даних за 250 років та сучасних тенденцій, що розкривають механізми перетворення винаходів на реальний економічний вплив. Експерти доходять висновку, що інновації ще ніколи не поширювалися так швидко, однак їхній економічний ефект усе ще залежить від здатності країн впроваджувати нові технології на практиці.

[Докладніше див. додаток 32](#)

Бібліотека в науковому процесі

04.02.2026

CENL – 2025 в Единбурзі: участь НБУВ у професійному діалозі щодо штучного інтелекту та культурної спадщини

Участь Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в роботі Конференції європейських національних бібліотек (CENL) засвідчує активну інтеграцію українських національних бібліотек у європейський професійний простір, сприяє обміну досвідом у сфері застосування штучного інтелекту та розвитку міжнародної співпраці у галузі збереження культурної спадщини ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

[Докладніше див. додаток 33](#)

10.02.2028

Express your Interest to Host the CENL AGM 2028

Висловіть свою зацікавленість у проведенні щорічних загальних зборів Конференції європейських національних бібліотек 2028 року ([CENL](#)).

За кілька місяців члени CENL зберуться в Люксембурзі, де їх люб'язно прийматиме Національна бібліотека Люксембургу. Національна бібліотека Швеції вже була обрана місцем проведення Загальних зборів 2027 року. Тепер ми з нетерпінням чекаємо на пошуки господаря на 2028 рік.

[Детальніше](#)

20.02.2026

Проведено конкурс на заміщення вакантних посад, підсумовано стан науково-інформаційного забезпечення установ НАН України

В умовах постійних безпекових загроз, ризиків для фізичного збереження фондів та необхідності протидії дезінформації бібліотечно-інформаційний комплекс НАН України у складі Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника та 90 бібліотек наукових установ продовжував забезпечувати доступ до документно-інформаційних ресурсів, як вітчизняних так і зарубіжних. Ефективність інформаційного забезпечення у 2025 році ґрунтувалася на комплексному поєднанні традиційних форм надання послуг із впровадженням інноваційних цифрових сервісів ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

[Докладніше див. додаток 34](#)

03.02.2026

Кравченко С.

Хмарні технології як інструмент оптимізації сервісної функції бібліотек: опитування

Кафедра цифрових комунікацій та інформаційних технологій Харківської державної академії культури проводить опитування “Хмарні технології як інструмент оптимізації сервісної функції бібліотек” ([Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади](#)).

Опитування проводиться в межах наукового дослідження, присвяченого вивченню особливостей реалізації сервісної функції сучасної бібліотеки в умовах упровадження хмарних технологій.

Анкетування є анонімним, отримані дані використовуватимуться в узагальненому вигляді виключно з науковою метою.

Анкета [тут](#)

19.02.2026

У рамках проєкту ELAN Європейська асоціація бібліотек, інформаційних та документаційних центрів ([Eblida](#)) організовує серію з чотирьох вебінарів, присвячених тому, як бібліотеки в Європі можуть стати каталізаторами сталого розвитку, надії на кліматичні зміни та довгострокового мислення про майбутнє ([Українська бібліотечна асоціація/Ukrainian Library Association](#)).

Джерело: <https://www.facebook.com/ula.org.ua>

[Докладніше див. додаток 35](#)

18.02.2026

Strategy Development 2028-2032: Towards the New LIBER Strategy

На шляху до нової стратегії Асоціації європейських дослідницьких бібліотек ([LIBER](#)).

Стратегія Асоціації європейських дослідницьких бібліотек визначає пріоритети та цілі нашої Асоціації на п'ятирічний період. Поточний стратегічний цикл завершується у 2027 році, і зараз розпочався процес розробки наступної стратегії.

[Детальніше](#)

09.02.2026

Кравченко С.

Бібліотеки-посестри: нові можливості для публічних бібліотек від NAPLE

Інформуємо про можливості участі у проєкті Бібліотеки-посестри від NAPLE ⁹ ([Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади](#)).

Партнерство з європейськими публічними бібліотеками, співпраця в культурних та освітніх ініціативах зробить ваші проєкти більш помітними.

Переваги програми:

- налагодження міжнародних партнерських відносин з іншими публічними бібліотеками;
- розробка спільних заходів та обмін досвідом;
- збільшення видимості через канали комунікації.

Для участі необхідно:

Крок 1. Зареєструйте свою бібліотеку. Заповніть [реєстраційну форму](#) та створіть профіль бібліотеки.

Крок 2. Знайдіть [бібліотеки зацікавлені у співпраці](#) і сконтакуйте з ними.

Крок 3. Розробляйте [спільні заходи](#). Працюйте разом над культурними, освітніми чи громадськими ініціативами.

Крок 4. Поділіться своїми [результатами](#). Програма підтримує поширення ваших результатів співпраці.

[Додаткова інформація](#)

02.02.2026

Колеги, ділимося можливостями для вас! Королівська бібліотека Нідерландів (KB) та Нідерландський інститут перспективних досліджень пропонують стипендію (NIAS) для дослідників у галузі гуманітарних, соціальних наук та суміжних галузей і надає спеціальний час для досліджень у NIAS, з можливостями для взаємодії з KB ([Українська бібліотечна асоціація/Ukrainian Library Association](#)).

Це можливість дослідникам працювати над будь-якою темою, що стосується майбутнього функціонування (публічної) бібліотеки та/або сталого розвитку бібліотеки як державної установи та стовпа ліберальної демократії.

Подання заявок на 2026-2027 навчальний рік відкрито з 15 січня 2026 року до 16 березня 2026 року, 12:00 за центральноєвропейським часом: <https://nias.know.nl/application-form-kb/>

⁹ Форум Національних органів управління публічними бібліотеками у Європі – Ред.

Більше інформації про умови участі та процедури подання заявок доступно за адресою: <https://nias.knaw.nl/fellowships/kb-fellowship-2/>

09.02.2026

ДОКТОРСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК СУСПІЛЬНЕ НАДБАННЯ: ВИКЛИКИ ЗБЕРЕЖЕННЯ І ДОСТУПУ

На сайті Times Higher Education опубліковано статтю Джона Росса «Британську бібліотеку закликають приділити архіву дисертацій належну увагу» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Автор аналізує питання збереження та доступності для ознайомлення докторських дисертацій у Великій Британії.

[Докладніше див. додаток 36](#)

06.02.2026

Music Collections in the National Library of Ireland

З моменту свого заснування в 1877 році Національна бібліотека Ірландії (NLI) створила колекції друкованих та рукописних нот, архівів, концертних програм та зображень, які яскраво документують майже 300 років музичного життя в Ірландії ([CENL](#)).

Разом ці колекції відображають еволюцію художньої музики, традиційної музики та популярної культури, пропонуючи неперевершений ресурс для дослідників, виконавців та меломанів.

Дізнайтеся більше про музичні колекції NLI: <https://www.nli.ie/news-stories/stories/music-collections-national-library-ireland>

03.02.2026

Elektroninės knygos – daugiau laisvės skaityti

Литовська національна бібліотека імені Мартінаса Мажвідаса запрошує скористатися безкоштовним сервісом електронного кредитування книг на порталі www.ibiblioteka.lt ([Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo biblioteka](#)).

Наразі портал www.ibiblioteka.lt пропонує читачам понад 13 700 назв електронних книг: художня та документальна література, освітні та пізнавальні видання, твори литовських та іноземних авторів. Колекція електронних книг постійно поповнюється – лише у 2025 році Національна бібліотека додала 2487 назв.

[Детальніше](#)

23.02.2026

Digital collection: Record smashed!

У лютому 2026 року Німецька національна бібліотека встановила новий рекорд у 20 мільйонів для своєї колекції онлайн-видань. Це ще одна важлива віха у збереженні цифрової культурної спадщини для майбутніх поколінь ([CENL](#)).

[Детальніше](#)

03.02.2026

Kathrin Brannemann is the New Director of the German National Library in Frankfurt am Main

Катрін Браннеманн – нова директорка Німецької національної бібліотеки у Франкфурті-на-Майні ([CENL](#)).

Окрім управління франкфуртською установою, робота Катрін Браннеманн зосереджена на подальшому розвитку Німецької національної бібліотеки.

[Детальніше](#)

03.02.2026

Principles of AI Use at the National Library of Finland

Принципи використання штучного інтелекту в Національній бібліотеці Фінляндії ([CENL](#)).

Національна бібліотека Фінляндії розробила як загальні принципи використання штучного інтелекту, так і внутрішні практичні рекомендації щодо використання інструментів штучного інтелекту для підтримки повсякденної роботи.

[Детальніше](#)

16.02.2026

Заява ГО «Всеукраїнська громадська організація Українська бібліотечна асоціація» щодо критичного стану кадрового потенціалу бібліотек України як стратегічного складника національної безпеки, демократії та розвитку людського капіталу

ЗАЯВА

ГО «Всеукраїнська громадська організація Українська бібліотечна асоціація»

щодо критичного стану кадрового потенціалу бібліотек України

як стратегічного складника національної безпеки, демократії та розвитку людського капіталу

Українські бібліотеки є форпостами інформаційної безпеки, вони протидіють дезінформації та ворожій пропаганді. Бібліотеки беруть участь у формуванні національної історичної пам'яті та ідентичності. Вони є центрами активності та згуртованості громад і спільнот, які допомагають людям долати виклики війни, забезпечують психосоціальну підтримку людей та навчання впродовж життя ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

Сьогодні наші бібліотеки стали одними з ключових учасників загальнонаціональних процесів євроінтеграції, демократичних реформ, розбудови цифрової держави та ін. Бібліотеки сприяють науковим відкриттям, інноваціям та інтеграції української освіти і науки в глобальне середовище.

Попри стрімке зростання стратегічної ролі бібліотек, ми спостерігаємо парадоксальну відсутність підтримки бібліотечних працівників з боку держави, місцевої влади, керівників установ, у структурі яких є бібліотеки, що викликає катастрофічне зниження кадрового потенціалу бібліотек. Про це свідчать і висновки в аналітичній записці, розробленій у рамках проекту [Rapid Expert Support for Culture and Media Policies in Ukraine](#) у 2024 році.

[Детальніше](#)

Наукова комунікація

17.02.2026

Наука – це цікаво і захопливо! Істинність цього твердження своєю щоденною діяльністю доводить відомий популяризатор науки, науковий співробітник Національного науково-природничого музею НАН України кандидат біологічних наук Олексій Коваленко (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

🗣️ У програмі «Про науку компетентно» науковець розповів

✅ як зацікавити наукою дітей і дорослих,

✅ які науково-популярні заходи проходять у Природничому музеї,

✅ чи кожен вчений може бути успішним популяризатором науки,

✅ які сучасні засоби комунікації є найбільш ефективними для донесення наукових знань до широкої аудиторії.

Олексій Коваленко також розповів про основні напрями своєї наукової роботи та як це допомагає у його науково-просвітницькій діяльності.

Автор та ведучий програми – віцепрезидент НАН України академік НАН України Володимир Семиноженко.

📺 Докладно у відео

<https://www.youtube.com/watch?v=VURnhMFlhBc>

Нові можливості мобільного додатка ЄК «EU funding & me»

Мобільний додаток «[EU funding & me](#)» продовжує розвиватися! Відтепер з'явилася нова можливість: дізнатися, де в Європі та за її межами реалізуються проекти, що фінансуються Європейським Союзом ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

Завдяки новій [інтерактивній мапі](#) користувачі тепер можуть географічно визначити місцезнаходження проектів, фінансованих ЄС, та краще зрозуміти масштаби й охоплення фінансування навколо них. Мапа містить повну інформацію про проект, що полегшує огляд діючих ініціатив та дозволяє побачити, як фінансування підтримує спільноти.

Тож якщо вам цікаво побачити проекти, що фінансуються ЄС, у дії, завантажте додаток «EU funding & me» і дізнавайтеся про фінансування ЄС – безпосередньо зі свого смартфона або планшета.

[Нагадуємо](#), що «EU funding & me» є офіційним додатком Європейської комісії, що був запущений 16 вересня 2025 року. Це зручний доступ до можливостей фінансування ЄС, програм, результатів проектів, а також останніх новин і подій у будь-якому місці з миттєвим доступом до інформації. Додаток синхронізований із порталом фінансування та тендерів ЄС, простий і доступний у користуванні.

Завантажити додаток можна тут

[EU funding & me on the App Store](#)

[EU funding & me – Apps on Google Play](#)

Джерело: <https://horizon-europe.org.ua/uk/home/>

03.02.2026

Оновлений перелік журналів з відкритим доступом для українських авторів на 2026 рік

EIFL оприлюднила оновлений перелік наукових журналів, у яких кореспондентські автори з України можуть публікувати свої статті у форматі відкритого доступу у 2026 році без оплати або зі знижкою Article Processing Charges (APC) ([O:NAUKA](#)).

У межах співпраці з бібліотечними консорціумами EIFL уклала 15 угод з провідними науковими видавцями, що забезпечують пільгові умови публікації для українських дослідників. Державна науково-технічна бібліотека України виступає лідером національного бібліотечного консорціуму, який координує взаємодію з EIFL та сприяє розширенню можливостей відкритої публікації для української академічної спільноти.

Повний перелік журналів, що беруть участь у цих угодах, доступний для [завантаження](#).

Детальну інформацію щодо кожної угоди з видавцями, а також інструкції щодо отримання звільнення або знижки на APC, можна знайти на офіційній [сторінці EIFL](#).

Закликаємо бібліотеки, наукові установи та дослідників поширювати цю інформацію серед академічної та наукової спільноти.

Додатково повідомляємо, що незабаром ДНТБ України поінформує про публікації українських дослідників у виданнях відкритого доступу від видавців-партнерів EIFL за 2025 рік.

Джерело: <https://nauka.gov.ua/>

06.02.2026

Платформа Science at Risk проводить розширення бази перевірених українських науковців

Платформа Science at Risk проводить розширення [бази перевірених українських науковців](#) та запрошує фахівців долучатися до спільноти ([Національний фонд досліджень України](#)).

Science at Risk – це цифрова платформа, що представляє українську наукову спільноту на міжнародній арені. Проєкт розповідає світові про роботу вчених та інституцій в умовах війни, а також про унікальну експертизу українських фахівців із кризового менеджменту.

Можливості для науковців: База перевірених експертів є інструментом для налагодження прямих контактів між українськими вченими та іноземними дослідниками, міжнародними донорами, медіа та профільними організаціями. Реєстрація на платформі сприяє залученню до міжнародних проєктів та посиленню голосу української науки у світі.

Особливості відбору: З метою забезпечення високої якості експертизи, посилення на реєстрацію не розповсюджується у відкритому доступі. Усі кандидати проходять ретельну верифікацію, що включає перевірку на академічну доброчесність.

Як долучитися: Науковці, які бажають стати частиною бази, можуть заповнити анкету за посиланням: [База науковців «Science at risk»](#)

Читайте також:

[Science at Risk запускає Акселератор для наукових товариств: мінігранти та менторство для науковців](#)

04.02.2026

Ментальне здоров'я та психосоціальна підтримка українських науковців/ць, дослідників/ць

Дослідницька агенція FAMA на замовлення Представництва ЮНЕСКО в Україні реалізує загальнонаціональне дослідження ментального здоров'я та психосоціальної підтримки українських науковців/иць та дослідників/иць в умовах війни ([Academ.City](#)).

Метою дослідження є вивчення впливу війни на професійну діяльність і добробут українських науковців/иць, оцінка доступності психосоціальної підтримки, а також визначення ресурсів, необхідних для сталої підтримки наукової спільноти.

Запрошуємо вас пройти опитування у форматі **самозаповнення онлайн-анкети**. Участь є повністю **анонімною та безпечною**, орієнтовна тривалість заповнення анкети – **10 хвилин**.

[Посилання на анкету](#).

Результати опитування стануть підґрунтям для формування та реалізації комплексу заходів із психоемоційної підтримки науковців/иць та дослідників/иць в Україні.

Дякуємо за Вашу участь!

04.02.2026

Як я використовую Prism для роботи з науковим рукописом

...Новий інструмент від OpenAI – [Prism](#). Його [офіційно позиціують](#) як робочий простір для наукового письма з інтегрованим ШІ. Це точно не генератор текстів, швидше, інструмент для внутрішнього рецензування вже готового рукопису. Можете запропонувати Prism перевірити логіку переходів між розділами, вказати на місця, де ваша аргументація виглядає стрибками, або де емпіричні спостереження ще не пов'язані з теоретичною рамкою. За своєю логікою все це дуже схоже на зауваження нормального людського рецензента, тільки отримане ще до сабміту рукопису в журнал ([Пан Бібліотекар](#)).

[Детальніше](#)

Зарубіжний досвід наукової діяльності

13.02.2026

Генасамблея ООН створила світову комісію для вивчення штучного інтелекту – попри заперечення США

Генеральна Асамблея ООН затвердила створення світової наукової комісії з 40 членів щодо впливу та ризиків штучного інтелекту, переважною більшістю голосів, незважаючи на рішучі заперечення США ([ukrinform.ua](#)).

Про це повідомляє [AP](#), передає Укрінформ.

Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерреш, ініціатор створення комісії, заявив, що це рішення є «фундаментальним кроком» до глобального наукового розуміння штучного інтелекту.

[Докладніше див. додаток 37](#)

23.02.2026

ПОСИЛЕННЯ ЗАХИСТУ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ЄС

На сайті Європейської Комісії опубліковано матеріал «Єврокомісія оголошує про нові заходи щодо посилення захисту наукових досліджень» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ньому міститься інформація про першу європейську флагманську конференцію з питань безпеки досліджень, яка відбулась у жовтні 2025 року. Захід був покликаний стати площадкою для публічної дискусії питань безпеки та ініціювати закріплення відповідних норм безпеки досліджень у законодавстві ЄС, включивши це до пропозиції ЄК до Закону «Про Європейський дослідницький простір».

[Докладніше див. додаток 38](#)

13.02.2026

European Research Area Act public consultation closes with strong stakeholder engagement

23 січня 2026 року Європейська Комісія завершила публічні консультації щодо Закону про Європейський дослідницький простір (ERA) ([Research and innovation](#)).

Консультації викликали значний інтерес з усієї Європи та за її межами. Загалом було подано 735 заявок та 117 документів з висловленням позиції, причому відповіді надійшли з усіх 27 держав-членів ЄС, 8 асоційованих країн програми «Горизонт Європа» та 15 країн, що не входять до ЄС. Участь була особливо високою серед академічних та дослідницьких установ (45%), за якими йшли громадяни ЄС (24%).

[Детальніше](#)

10.02.2026

By Martin Greenacre

MEPs call for EU Darpa dedicated to defence innovation

Депутати Європарламенту закликають ЄС створити європейський «Акселератор оборонних інновацій» за прикладом Агентства передових оборонних дослідницьких проєктів США (DARPA) та Акселератора оборонних інновацій НАТО для Північної Атлантики (Diana) ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

18.02.2026

Governments begin to shape links between next EU R&I programme and new European Competitiveness Fund

Уряди починають формувати зв'язки між наступною програмою ЄС з досліджень та інновацій та новим Європейським фондом конкурентоспроможності ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

13.02.2026

Free to read: Next EU R&I programme must fund full range of research, says Science Europe

Наступна програма ЄС з досліджень та інновацій повинна фінансувати повний спектр досліджень, каже Science Europe ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

12.02.2026

ЄВРОПЕЙСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА НОВА ГЕОПОЛІТИЧНА РЕАЛЬНІСТЬ

На сайті Times Higher Education опубліковано статтю Яна Пальмовського «Після Давосу європейські дослідження мають адаптуватися до нового світового порядку» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній аналізується взаємозв'язок між геополітичними змінами та політикою у сфері науки, зокрема – в частині міжнародної співпраці.

[Докладніше див. додаток 39](#)

17.02.2026

European Research Council and European Innovation Council should be independent, say German experts

Європейська дослідницька рада та Європейська інноваційна рада мають бути незалежними, кажуть німецькі експерти ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

09.02.2026

Loss of UK funds ‘will collapse’ Cern upgrade project

Втрата британського фінансування «приведе до краху» проекту модернізації ЦЕРНу ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

Читайте також:

[Cern still assessing impact of UK pulling funds for LHCb upgrade](#)
[Physics cuts put livelihoods, investment and reputation at risk](#)

16.02.2026

ВИКЛИКИ ОЦІНЮВАННЯ ПРОРИВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: МІЖ АВТОНОМІЄЮ ТА ПІДЗВІТНІСТЮ

На сайті Times Higher Education опубліковано статтю Джека Гроува «Попри суперечки щодо фінансування, як ми дізнаємось, що ARIA має успіх?» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній автор аналізує виклики оцінювання ефективності Агенції передових досліджень та інновацій Великої Британії (ARIA) – державної установи, створеної для фінансової підтримки ризикових і потенційно проривних наукових досліджень.

[Докладніше див. додаток 40](#)

16.02.2026

Nordic news: Denmark clears path for researcher-led startups

Новини Північної Європи: Данія відкриває шлях для стартапів, очолюваних дослідниками ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

12.02.2026

Italy news: Ministry sets out ‘revolutionary’ 2026-28 research funding plan

Новини з Італії: Міністерство опублікувало «революційний» план фінансування досліджень на 2026-2028 роки ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

02.02.2026

NAUJASIS LMA PREZIDENTAS: APIE AKADEMIJOS MISIJĄ IR MOKSLO ATEITĮ

Обраний президент Литовської академії наук (ЛАН) Вітаутас Някрошюс погодився поділитися своїми думками щодо своєї місії як керівника ЛАН, ролі Академії в науковій системі країни, а також впливу наукової еліти на наукові інновації, розвиток бізнесу та розвиток суспільства ([Lietuvos mokslų akademija](#)).

[Детальніше](#)

Peter-Paul Verbeek wordt president KNAW

Пітер-Поль Вербек, нинішній ректор Амстердамського університету, був обраний новим президентом Нідерландської королівської академії мистецтв і

наук (KNAW). 1 вересня він змінить на цій посаді чинну президентку KNAW Марілін Догтером ([Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen](#)).

[Детальніше](#)

03.02.2026

By David Matthews

New Dutch coalition commits to create ‘Darpa-like’ innovation agency

Новий уряд Нідерландів пообіцяв створити інноваційне агентство за прикладом Агентства передових оборонних дослідницьких проєктів США (DARPA) ([Science|Business](#)).

30 січня трипартійна коаліція на чолі з Робом Єттеном окреслила свої [плани управління](#). Вони підтверджують, що уряд планує створити Національне агентство з революційних інновацій (NADI), як це рекомендовано у [великому звіті](#) про майбутнє досліджень і розробок країни у грудні минулого року.

[Детальніше](#)

Читайте також: [Що коаліційна угода означає для науки?](#)

23.02.2026

Nordic news: Norwegian research institutes ‘need more predictable funding’

Норвезькі дослідницькі інститути «потребують більш передбачуваного фінансування» ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

21.02.2026

Przedstawiciele świata nauki: unijne fundusze na naukę wciąż za mało wykorzystywane przez Polaków

Представники наукової спільноти: поляки досі недостатньо використовують кошти ЄС на науку ([Nauka w Polsce](#)).

Фінансування ЄС науки та розвитку – це джерело, яке недооцінюється та неповністю використовується польськими вченими, – заявив професор Міхал Засада, заступник голови Конференції ректорів академічних шкіл Польщі. Марек Конаржевський, президент Польської академії наук, зазначив, що програми ЄС не враховують належним чином специфічну структуру науки в Польщі.

[Детальніше](#)

19.02.2026

AGNIESZKA KLIKS-PUDLIK

Prof. Jemielniak: nauka w Polsce jest lepsza niż jej finansowanie

«Радикальне недофінансування, постійні системні зміни та перевага кількості над якістю – такі три основні проблеми польської науки діагностував віцепрезидент Польської академії наук, професор Даріуш Ємельняк, який був гостем PAP Studio 19 лютого – у День польської науки ([Nauka w Polsce](#)).

[Детальніше](#)

21.02.2026

LUDWIKA TOMALA

Przyszłość Akademii Kopernikańskiej. AK ostrzega przed stratami, resort nauki wskazuje niską efektywność

Через скорочення фінансування Академія Коперніка (АК) була змушена відмовитися від перспективних міжнародних проєктів, зазначає генеральний секретар АК, професор Кшиштоф Гурський. Міністерство науки Польщі відповідає, що це захищає інтереси державного казначейства та мінімізує фінансові ризики ([Nauka w Polsce](#)).

[Детальніше](#)

23.03.2026

Nordic news: Finland making progress on R&D investment target

Фінляндія досягає прогресу в досягненні цільового показника інвестицій у дослідження та розробки ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

16.02.2026

Nordic news: Hybrid work 'is best' for most of Finland's researchers

Новини Північної Європи: гібридна робота «найкраща» для більшості фінських дослідників ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

France news: Senate moves to get academic freedom on the books

Новини з Франції: Сенат прагне запровадити академічну свободу в законодавстві ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

09.02.2026

Nordic news: Sweden seeks to attract more foreign researchers

Новини з Північних країн: Швеція прагне залучити більше іноземних дослідників ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

02.02.2026

ДОКТОРСЬКА ОСВІТА: ГЕОПОЛІТИЧНІ ЗМІНИ ТА ТЕХНОЛОГІЧНЕ ПРИСКОРЕННЯ

На сайті Європейської асоціації університетів опубліковані матеріали опитування EUA-CDE за 2025 рік «Політика у докторській освіті: геополітичні зміни, технологічне прискорення розвиток європейського суспільства та конкурентоспроможність» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Увага зосереджена на тому, як керівництво університетів оцінює сучасні освітні виклики та можливості для розвитку докторантури.

[Докладніше див. додаток 41](#)

11.02.2026

ОЕСР: ЕКОСИСТЕМА РОЗВИТКУ БІОТЕХНОЛОГІЙ ТА БІОРИШЕНЬ У ЄС ТА США

Організація економічного співробітництва та розвитку опублікувала робочий документ «Порівняння інноваційного та нормативно-правового середовища для біотехнологій та біорішень у Європейському Союзі та Сполучених Штатах» із серії «Робочі документи ОЕСР з науки, технологій та промисловості» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ньому зазначається, що застосування біотехнологій має перетворюючий соціальний та економічний потенціал і може сприяти вирішенню важливих проблем глобального масштабу.

[Докладніше див. додаток 42](#)

05.02.2026

By David Matthews

European science ‘hugely dependent’ on US chips

Європейська наука повністю залежить від напівпровідників США та Тайваню і терміново потребує створення вітчизняних альтернатив, вважає заступник директора Барселонського суперкомп'ютерного центру Крістіан Кантон ([ScienceBusiness](#)).

[Детальніше](#)

16.02.2026

Борисіхіна К.

Бізнес проти вчених. Дональд Трамп скасував ключове наукове рішення про небезпеку парникових газів для здоров'я

Адміністрація президента США Дональда Трампа зробила радикальний крок у сфері екологічного законодавства, офіційно анулювавши науковий висновок 2009 року ([nv.ua](#)).

Це [рішення](#), ухвалене Агентством з охорони навколишнього середовища (EPA) ще за часів Барака Обами, стверджувало, що викиди парникових газів становлять пряму загрозу здоров'ю та добробуту населення. Відтепер це положення, відоме як «Заключення про загрозу», більше не діє, що значно ускладнить запровадження будь-яких обмежень на використання викопного палива для майбутніх урядів.

[Докладніше див. додаток 43](#)

02.02.2026

Federal Budget must mark turning point for Australian R&D investment

Австралійська академія наук попереджає, що федеральний бюджет на 2026–2027 роки має стати поворотним моментом для інвестицій у дослідження та розробки ([Australian Academy of Science](#)).

[Детальніше](#)

17.02.2026

РЕФОРМИ ДОСЛІДЖЕНЬ І БЮДЖЕТ: ЯК ЦЕ РОЗУМІЮТЬ ПРЕДСТАВНИКИ НАУКОВОЇ СПІЛЬНОТИ

На сайті Times Higher Education опубліковано статтю Джона Росса «Реформа досліджень стане чимось більшим, ніж просто бюджет, попереджають лобісти» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній висловлюється занепокоєння австралійських наукових та університетських організацій щодо того, як уряд формує фінансування досліджень і які ризики це створює для наукової політики на майбутнє. Наразі кілька впливових асоціацій, що представляють університети та наукові групи, закликають уряд включити до проекту бюджету кошти для реалізації рекомендацій SERD (Strategic Examination of Research and Development). Австралійська академія наук та група університетів Go8 вважають, що відновлення наукової діяльності після багаторічного скорочення потребуватиме фінансування не лише у рамках одного бюджетного циклу, а впродовж декількох років поспіль, щоб забезпечити сталий розвиток фундаментальних і прикладних досліджень. Інші організації (зокрема, Science and Technology Australia і Australian Technology Network) також закликають включити ці пропозиції до бюджету, наголошуючи, що відстороненість уряду від важливих ідей реформування науки може поставити під загрозу конкурентоспроможність країни на глобальній арені.

Детальніше: https://www.timeshighereducation.com/news/research-reforms-bigger-one-budget-lobbyists-warn?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=editorial-weekly&spMailingID=32576525&spUserID=MTAxNzcwOTEyMTAyNAS2&spJobID=2890322202&spReportId=Mjg5MDMyMjIwMgS2

19.02.2026

Africa's science councils are joining forces – here's why

Африканські наукові ради об'єднують зусилля – ось чому ([Research Fortnight](#)).

[Детальніше](#)

12.02.2026

African science plan receives \$42m boost

Африканський науковий план отримує фінансування у розмірі 42 мільйонів доларів ([IDEA TV](#)).

[Детальніше](#)

У критичному фокусі

12.02.2023

НАН України в коментарі для «Інтерфакс-Україна» вказала на недосконалість процедури державної атестації наукових установ від МОН

У коментарі для інформаційного агентства «Інтерфакс-Україна» НАН України назвала методологію державної атестації наукових установ, яку запровадило Міністерство освіти і науки, недосконалою, вказавши на випадки необ'єктивності оцінювання (за ідентичними критеріями бали експертів різнилися від 0 до 9), відсутність процедури апеляції для оскарження результатів, а також деякі факти неврахування участі інститутів у європейських проєктах ([ІнФОВ НАН України](#)).

Докладніше про причини атестаційних суперечок та повний текст відповіді – у першоджерелі:

[НАНУ вважає недосконалою процедуру держатестації наукових установ](#)

26.02.2026

Спілка ректорів закликає не змінювати навантаження викладачів

Спілка ректорів просить центральну владу відтермінувати норми щодо зміни навантаження викладачів до моменту належного фінансового забезпечення відповідних рішень ([Освіта.ua](#)).

Відповідне [звернення](#) спрямоване до голови Верховної Ради, прем'єр-міністра, міністра освіти і науки та голови парламентського Комітету з питань освіти, науки та інновацій.

Зокрема, йдеться про зменшення максимального навчального навантаження науково-педагогічних працівників із 600 до 450–480 годин на рік, а також запровадження категорії педагогічних працівників із навантаженням до 900 годин.

У Спілці ректорів наголошують, що більшість закладів вищої освіти наразі не мають фінансових і кадрових ресурсів для імплементації цих норм <...> Водночас ректори наголошують, що підтримують курс на стимулювання наукової діяльності та зменшення аудиторного навантаження для дослідників, однак така реформа має супроводжуватися реальним фінансовим ресурсом, інвестиціями в оновлення наукової інфраструктури та механізмами стимулювання співпраці з бізнесом.

[Детальніше](#)

10.02.2026

Терепищій С., доктор філософських наук, професор

Високотехнологічна пустеля: чому фізики не замінять філософів

Рішення Кабміну про запуск [експериментального проєкту](#) з підготовки докторів філософії (PhD) – це, без перебільшення, тектонічний зсув. Україна нарешті намагається перейти від пострадянської моделі «аспірантура як статус» (часто, на жаль, статус, який дає право на відстрочку від мобілізації) до західної моделі «аспірантура як робота» ([Освіта.ua](#)).

Суть проста і жорстка: гроші держави (а це серйозні гранти, що покривають дослідження і гідну стипендію) тепер йдуть не за аспірантом, а за конкретним науковим проектом. Немає проекту – немає аспіранта <...> Пілотний проект охоплює лише галузі природничих наук, математики та фізики. 100 грантів підуть туди. Історики, соціологи, філософи залишилися «за дужками».

Логіка МОН зрозуміла і прагматична. У відповідь на мій запит міністерство чесно зазначило: STEM-напрями є «найбільш формалізованими з погляду оцінки результатів» <...> Державі зараз зручно фінансувати те, що можна «зважити» і виміряти лінійкою. Але як колишній голова Ради молодих вчених, я бачив сотні блискучих ідей у гуманітаріїв, вплив яких неможливо втиснути у прокрустове ложе формалізованих КРІ «тут і зараз». Ігнорування цього «людського виміру» може дорого нам коштувати.

[Детальніше](#)

02.02.2026

Оновлений Порядок фахових журналів: косметичний ремонт із радянським плануванням усередині

Для тих, хто чекав на новини про Порядок формування Переліку наукових фахових видань України – [МОН опублікувало](#) фінальну версію змін ([наказ від 19.01.2026 №56](#)). Тепер можна спокійно подивитися що змінилося, а що залишилося як було... ([Пан Бібліотекар](#)).

Формально логіка **категорії «А»** не змінилася – як і раніше, це ярлик для журналів, уже включених до Scopus або Web of Science CC. Тобто держава знову не оцінює наукові журнали сама, а просто делегує це комерційним базам даних.

У результаті категорія «А» залишається не інструментом розвитку українських журналів, а способом адміністративно закріпити їхню залежність від зовнішніх індексаторів.

У всьому [документі](#) відчувається майже релігійна віра в Scopus і Web of Science як універсальні мірила наукової якості. Ці реферативні бази використовуються і для оцінювання журналів, і для оцінювання редакторів, і для оцінювання результатів публікацій.

У підсумку ми маємо не систему підтримки національної наукової періодики, а систему, яка підлаштовує її під логіку двох зовнішніх платформ.

[Детальніше](#)

03.02.2026

НАУКА МІЖ ЕТИКОЮ ТА КОНТРАКТОМ: СКЛАДНА ПОЗИЦІЯ СУЧАСНОГО ДОСЛІДНИКА

Збереження автономії у науці потребує не лише індивідуальної відповідальності дослідника, а й системних змін у політиках фінансування та управління дослідженнями. Без чітко визначених меж втручання з боку фінансуючих організацій ризик підміни наукової експертизи адміністративним контролем зростає, ставлячи під загрозу довіру до результатів досліджень ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

[Докладніше див. додаток 44](#)

ДОДАТКИ

Додаток 1

16.02.2026

Українські технології перемоги: як стартап HIMERA підкорює оборонний сектор США

За розробкою стоять Міша Рудомінський та Олексій Олійник — випускники стартап-школи Sikorsky Challenge. Сьогодні вони очолюють компанію, чії розробки визнають провідні експерти Пентагону ([Світ](#)).

Випробування проводилися на базі ADK Battlelab та National Security Research Center за участі Повітряних сил США та компанії Unconventional Concepts Inc.

HIMERA G1 HANDHELD RADIO – компактна цифрова радіостанція з дальністю дії до 2 км. Головною її перевагою є захищене шифрування 256 біт та протидія РЕБ завдяки ППРЧ. Рація майже непомітна в етері завдяки стрибкам по частотах та малій потужності радіо.

За результатами тестів:

- система стала ключовим інструментом зв'язку для підрозділів, що брали участь у навчаннях, вже після мінімального інструктажу;
- радіостанції та автономні ретранслятори отримали високі оцінки за компактність, малу вагу та енергоефективність, що є критично важливими параметрами для сучасних мобільних військ;
- українські рішення підтвердили свою надійність у складних умовах, наближених до стандартів НАТО.

HIMERA працює над створенням сучасних тактичних систем зв'язку, здатних працювати в умовах інтенсивних електронних перешкод і бойового навантаження. Їхній флагманський продукт, G1 PRO, а також ретранслятори та розширювачі мережі використовують сучасне шифрування, стійке до перехоплення та подавлення.

У 2024–2025 роках стартап уже:

- вперше продав свої тактичні рації за кордон, зокрема до дослідницької лабораторії Повітряних сил США (AFRL) для оцінки та тестування;
- уклав партнерство з канадською компанією Quantropi, що дозволяє інтегрувати постквантове шифрування в систему комунікацій;
- продемонстрував, що українські DefenseTech рішення не лише відповідають світовим стандартам, але й можуть стати частиною оборонних систем НАТО та партнерів.

Ці успіхи підкреслюють, що українські інновації у сфері оборонних технологій здатні конкурувати на глобальному ринку, а також стратегічно важливі для партнерства зі США та союзниками.

([вгору](#))

Додаток 2

03.02.2026

Борисіхіна К.

Мисливець за шахедями. Австрійська компанія представила новий ударний безпілотник Camcopter S-301

Нова модель виконана у стилі гелікоптера і є еволюційним продовженням відомого S-100. Проте, на відміну від попередників, орієнтованих переважно на розвідку та спостереження, S-301 демонструє чіткий зсув у бік ударних операцій. На виставці дрон продемонстрували з двома пусковими установками, оснащеними 70-мм ракетами Thales FZ275 із напіваактивним лазерним наведенням. Використання таких ракет вважається економічно вигідним рішенням, оскільки вони є значно дешевшими за традиційні зенітні ракети-перехоплювачі, але забезпечують високу точність ураження малорозмірних цілей ([nv.ua](#)).

Технічні характеристики Camcopter S-301 дозволяють йому виконувати тривалі місії у складних умовах. Максимальна злітна маса апарата становить 485 кг, а корисне навантаження перевищує 110 кг. Це дає змогу одночасно встановлювати як озброєння, так і передові сенсори (електрооптичні, інфрачервоні датчики або радары). Безпілотник здатний перебувати у повітрі до 10 годин і підійматися на робочу висоту до 5500 метрів. Важливою особливістю є захищеність системи від засобів радіоелектронної боротьби та повна автономність: апарат може самостійно злітати, сідати, виконувати навігацію за заздалегідь спланованим маршрутом та повертатися на базу.

Гнучкість платформи дозволяє використовувати її з кораблів, наземної техніки або з важкодоступних передових позицій. Такий підхід повністю відповідає вимогам сучасної війни, де мобільність пускових установок є критично важливою для виживання. Використання безпілотних гелікоптерів для перехоплення повітряних цілей також мінімізує ризики для пілотів пілотованої авіації.

Попри значні переваги, аналітики зазначають, що реальна ефективність S-301 як перехоплювача залежатиме від його швидкісних показників.

Крейсерська швидкість попередніх моделей була дещо обмеженою, що могло стати на заваді переслідуванню швидких або реактивних безпілотників. Чи змогли розробники подолати це обмеження в новій моделі, стане зрозуміло після завершення етапів експлуатаційних випробувань. Проте вже зараз очевидно, що Samcopter S-301 є серйозною заявкою на створення нового ешелону захисту проти масованих атак дронів-камікадзе.

(вгору)

Додаток 3

12.02.2026

Анатолій Загородній: «Моя мета – бачити Академію потужним інтелектуальним двигуном держави»

Президент НАН України відповідає на запитання газети «Світ»

— У жовтні 2025 року ви розпочали свою другу каденцію на посту президента НАН України. Якими були ці завершальні місяці надскладного четвертого року широкомасштабної війни росії проти України? З якими викликами довелося зіткнутися Академії й вам як її очільнику?

— Ці місяці стали радше продовженням уже вибудованої логіки роботи. Адже Академія четвертий рік поспіль працює під час повномасштабної війни. Ми чітко розуміємо, з чим маємо справу і чого від нас очікує держава.

Завершення року було непростим: тривали постійні безпекові ризики для наукових установ, ми мали проблеми з енергопостачанням, серйозні фінансові обмеження та кадрові втрати, які, на жаль, накопичувалися роками. Водночас це був період дуже зосередженої, предметної роботи. Академія не знижувала темпів досліджень для оборони, енергетики, критичної інфраструктури, медицини, нових матеріалів. Можливо, ця робота не завжди помітна назовні, але саме вона створює реальну інтелектуальну опору країни.

Для мене як президента Академії ці місяці означали необхідність швидких і водночас виважених рішень та постійного діалогу — з інститутами, владою, нашими міжнародними партнерами. Зосередилися на головному: збереженні наукових колективів, посиленні координації між установами та захисті інтересів Академії на державному рівні.

Ми не просто втримали систему — ми підтвердили її життєздатність навіть у таких екстремальних умовах, зміцнюючи фундамент для подальшої розбудови науки: більш цілеспрямованої й орієнтованої на результат. Сьогодні ми входимо в новий етап нашої діяльності з глибоким переконанням: наука — це життєво необхідний елемент нашої національної безпеки й розквіту України. Усвідомлення цього допомагає нам долати виклики, які ще вчора здавалися нездоланими.

— З чого розпочався новий рік? Які маєте сподівання на нього і які «наріжні камені» закладаються для того, щоб вони справилися?

— Новий рік розпочався у робочому ритмі — без ілюзій, але з чітким розумінням пріоритетів і плану дій. Ми зосередилися на питаннях, які

неможливо відкладати — це фінансування установ, забезпечення належних умов роботи, планування досліджень у ключових для держави напрямках. Продовжили те, що вже було розпочато, — посилення оборонних розробок і пошук ресурсів для того, щоб наука в Україні розвивалася й давала відчутний результат.

Моє головне сподівання на цей рік — і воно спільне для всіх нас — це сталий рух до перемоги. У суто академічному вимірі наші очікування мають дуже прагматичний характер. Передусім — збереження наукових колективів і створення умов для їхньої результативної роботи. Значне підвищення віддачі від наших розробок. Але, мабуть, найбільше я сподіваюся на кращу системну взаємодію з державними органами. Наука не має «існувати поруч» — вона має бути реально інтегрована в процес ухвалення стратегічних рішень. І тут ще є над чим працювати.

Щоб ці сподівання справилися, ми зі свого боку закладаємо кілька принципових «наріжних каменів». Це стосується чіткої координації всередині самої Академії — нам потрібно концентрувати дефіцитні ресурси там, де вони дадуть максимальний ефект. Будуть нові рішення для підтримки молодих учених, адже без збереження наукових шкіл і їхнього розвитку будь-які плани втрачають сенс. А також посилюватимемо міжнародні проекти, які сьогодні є дієвим інструментом розвитку.

— Ми всі сподіваємося на те, що 2026-й буде останнім роком цієї жорстокої, несправедливої агресії. Якою, на вашу думку, вийде з цієї війни (хоч коли б вона закінчилась) Академія?

— Я не робитиму гучних прогнозів, але можу сказати єдине: Академія вже змінилася. За ці роки ми пройшли дуже жорстку перевірку на стійкість, професійність і відповідальність перед державою.

Ми вийдемо з цього випробування набагато тісніше інтегрованими в реальні потреби країни. Очевидно, що зросте роль прикладних розробок, які мають давати швидкий результат. Але водночас стане зрозумілою і справжня цінність фундаментальної науки. Адже саме вона є тим інтелектуальним підґрунтям, без якого неможливий жодний довгостроковий розвиток. Ми вже маємо такий досвід: працювати швидко, відповідально і в тісній взаємодії з державними структурами.

Академія вийде з цієї війни з розумінням своєї місії у повоєнному відновленні. І з остаточним утвердженням думки, що наука — аж ніяк не другорядний «додаток» до економіки чи політики, а один із ключових інструментів відбудови, без якого не може постати сучасна, безпечна та успішна Україна. Наше майбутнє залежить від того, наскільки розумно ми розпорядимося своїм інтелектуальним капіталом, і Академія готова стати точкою опори в цьому процесі.

— Які ваші особисті сподівання? Чи, якщо можна так сказати, якою є ваша велика амбіція на цей рік?

— Слово «амбіція» для мене вже давно не стосується чогось персонального — воно нерозривно пов'язане з долею Академії та майбутнім

нашої науки. Моя головна мета сьогодні — бачити Академію потужним інтелектуальним двигуном держави. Щоб наукові розробки — від технологій для оборонної сфери до рішень у галузі енергетики, матеріалознавства, медицини — були реально впроваджені й працювали на стійкість і розвиток країни. Саме така роль науки сьогодні є принципово важливою.

Ще одна велика надія пов'язана з нашою молоддю. Дуже хочеться, щоб цей рік став часом реальних можливостей для тих, хто попри все залишається в науці або мріє до неї повернутися. Ми маємо створювати в Україні всі умови для того, щоб талант знаходив підтримку, а ідеї — фінансування. Зберегти інтелект нації — це, мабуть, найважливіший іспит, який ми всі сьогодні складаємо.

І, звичайно, над усім цим стоїть головне сподівання — на настання справедливого миру — такого, який дасть змогу зосередитися на відновленні країни й розвитку науки без війни. Це те, заради чого варто працювати кожного дня.

Розпитувала Лариса ОСТРОЛУЦЬКА

Газета “Світ”, № 3, лютий 2026 року.

([вгору](#))

Додаток 4

24.02.2026

Курбатов Д., заступник міністра освіти і науки України

Які чинники впливають на залучення зовнішніх ресурсів на науку?

Але важливі внутрішні умови, умови для створення та розвитку команд, які можуть знайти проблему, згенерувати верхньорівневе рішення, знайти зовнішніх донорів (фонд, програму), партнерів, підготувати заявку, отримати перемогу у відборі, забезпечити виконання для досягнення необхідного результату ([Освіта.ua](#)).

Ключовою фігурою, для якої мають бути створені такі умови всередині закладу, звичайно є науковий керівник, або principal investigator (PI). Це людина яка відповідає за головне, – досягнення результату, і яка має мати всі необхідні ресурси для цього, тобто право ними повноцінно розпоряджатися.

«Науковий керівник наукового (науково-технічного) проекту здійснює координацію і управління проектом, зокрема необхідними кадровими, матеріально-технічними та фінансовими ресурсами для забезпечення ефективного і вчасного виконання цього проекту, та має права і обов'язки, визначені умовами договору про виконання наукового (науково-технічного) проекту або іншими документами щодо виконання цього проекту».

Наразі процитоване поняття «науковий керівник» вперше намагаємось ввести в українське законодавство, уже рік очікуючи на прийняття у другому читанні [законопроект №10218](#).

Звісно, університет, або науково-дослідний інститут, також має мати ресурс для якісного супроводження пошуку і подання проектів, а також їх

виконання, які у всьому світі називаються overhead, або «накладні витрати» по-нашому.

Ці права і обов'язки наукового керівника та адміністрації в ідеалі мають бути розділені, не має бути ситуацій «заглядання» один одному в гаманець.

Має бути всебічна підтримка, бо це абсолютна Win-Win історія. Талановитий керівник робить заклад більш знаним і спроможним, у спроможному закладі керівнику простіше і зручніше виконувати дослідження.

Питання: друзі, скажіть, як у вас у закладі стимулюються спроможні команди, наукові керівники, чи знають вони про свої права та обов'язки?

Які є проблеми або цікавий досвід?

Автор: [Денис Курбатов](#), заступник міністра освіти і науки.

[Оригінал публікації](#)

([вгору](#))

Додаток 5

20.02.2026

Українських науковців та науковиць запрошують долучитися до опитування для підготовки «Білих книг» з відновлення науки

Міністерство освіти і науки України інформує про проходження опитування українських науковців та науковиць, результати якого стануть основою для підготовки серії «Білих книг» – стратегічних рекомендацій щодо збереження та відновлення наукової сфери України ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Опитування проводить команда проекту Science at Risk спільно з групою аналітиків. Мета ініціативи – підготувати системні рекомендації для підтримки наукового потенціалу України в умовах повномасштабної війни та під час післявоєнної відбудови. Пройти опитування можна за [посиланням](#).

Зібрані відповіді допоможуть:

- зафіксувати реальний стан української науки;
- окреслити ключові виклики, з якими стикаються дослідники;
- визначити першочергові потреби наукової спільноти;
- сформувані практичні пропозиції для державної політики та міжнародної підтримки.

Опитування є анонімним, усі відповіді використовуватимуться лише в узагальненому вигляді. Аналітичні матеріали та «Білі книги» будуть оприлюднені навесні 2026 року на платформі scienceatrisk.org.

Участь українських науковців та науковиць є важливою для формування обґрунтованих рішень та посилення голосу української науки на національному й міжнародному рівнях.

Science at Risk – цифрова платформа та спільнота українських учених, які постраждали внаслідок військової агресії Росії. Проект інформує міжнародну спільноту про роботу українських дослідників та інституцій в

умовах війни, а також допомагає іноземним партнерам, донорам та медіа налагоджувати контакти з українськими фахівцями.

[\(вгору\)](#)

Додаток 6

23.02.2026

Трансфер технологій і кіберстійкість: підсумки засідання Ради проректорів з наукової роботи при МОН України

19–20 лютого 2026 року в Києві відбулися засідання Ради проректорів з наукової роботи при МОН України та її Президії. Участь у роботі взяли представники Міністерства освіти і науки України, Наукового комітету Національної ради України з розвитку науки і технологій, Ради молодих учених при МОН України та керівники наукових напрямів університетів ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Пріоритети державної політики у сфері науки

Під час засідання заступник міністра освіти і науки України Денис Курбатов представив основні ініціативи та стратегічні пріоритети держави у сфері наукової та інноваційної діяльності закладів вищої освіти на 2026 рік.

Серед акцентів:

- концентрація ресурсів на прикладних дослідженнях відповідно до національних пріоритетів;
- підвищення вимог до результативності та якості наукової діяльності ЗВО;
- розвиток інструментів комерціалізації та трансферу технологій;
- запуск нової моделі базового фінансування НУ та ЗВО.

Окрему увагу надано ролі Наукового комітету як інструменту участі науковців у формуванні державної політики та механізмів взаємодії з університетською спільнотою.

Під час засідання МОН відзначило експертів, які у 2025 році здійснили найбільшу кількість експертиз. Йдеться про фахівців, які працювали над оцінюванням наукових проєктів, заявок, матеріалів державної атестації та інших процедур, що потребують незалежної професійної експертизи. Саме їхня робота забезпечує обґрунтованість рішень, прозорість конкурсних механізмів і довіру до інструментів державної підтримки науки. МОН і надалі планує системно підтримувати та розвивати експертну спільноту як один із ключових елементів ефективної наукової політики.

Координація наукової діяльності в університетах

Голова Президії Ради проректорів з наукової роботи Володимир Павліков представив звіт за 2025 рік та план роботи на 2026 рік. Учасники обговорили:

- ключові досягнення у 2025 році;
- оновлення складу Президії Ради;

- напрями співпраці з Радою молодих учених при МОН на 2026–2027 роки;
- формування плану пріоритетних напрямів роботи Ради на 2026 рік;
- розвиток спроможностей трансферу інновацій в Україні;
- питання розвитку державно-приватного партнерства.

Значну увагу надано Концепції розвитку Ukrainian Technology Transfer Alliance та питанням функціонування Академічного кіберцентру для забезпечення інформаційної безпеки закладів вищої освіти.

([вгору](#))

Додаток 7

01.02.2026

58 університетів України потрапили до переліку найкращих у Європі

У рейтингу враховувалися ключові критерії, що дозволяють комплексно оцінити якість університету ([Радіо Трек](#)).

Серед критеріїв були:

- громадська думка про університет,
- його репутація серед роботодавців,
- рівень цитування наукових публікацій,
- розвиток міжнародної дослідницької мережі.

Важливими факторами також були кількість публікацій на факультет та результати працевлаштування випускників після закінчення навчання.

У рейтингу найкращих європейських університетів, з Оксфордським на чолі, увійшли такі українські заклади (ТОП-5):

288 місце – **Київський національний університет імені Тараса Шевченка**

342 місце – **Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»**

346 місце – **Харківський національний університет імені Василя Назаровича Каразіна**

428 місце – **Львівський національний університет імені Івана Франка**

449 місце – **Національний університет «Львівська політехніка»**

([вгору](#))

Додаток 8

06.02.2026

Володимир Зеленський поспілкувався з учасниками 30-ї української антарктичної експедиції

Президент зазначив, що українські дослідники, науковці роблять важливий внесок у те, що нашу країну поважають у світі, та допомагають розвитку вітчизняної науки ([Офіс Президента України](#)).

Полярники, що здійснюють метеорологічні, мікробіологічні та океанографічні дослідження на станції, розповіли Володимирі Зеленському про свою роботу та подякували за підтримку з боку держави навіть у ці складні часи.

Науковці окремо відзначили, що поява в Україні у 2021 році власного науково-дослідного судна «Ноосфера» суттєво підвищила рівень та спроможності української антарктичної місії. У жовтні торік розпочався його п'ятий сезон, який триватиме довше за всі попередні, до семи місяців. Це дає змогу проводити ще більше наукових досліджень і розвивати міжнародну співпрацю.

Начальник 30-ї експедиції Олександр Полудень доповів Президенту про роботу на станції. Команда розпочала свою місію в березні 2025 року й уже за кілька місяців, у квітні, завершить її. За словами Олександра Полудня, експедиція успішно проводить усі заплановані дослідження.

«Дякуємо за те, що ми маємо кошти на всі витратні матеріали, щоб передавати всю цю необхідну інформацію для українських інституцій, для світових інституцій. Що ми маємо змогу також співпрацювати з нашими міжнародними колегами», – зауважив начальник 30-ї експедиції.

Також Володимир Зеленський поспілкувався з присутніми на зустрічі учасниками попередніх українських антарктичних експедицій, які після початку повномасштабного російського вторгнення стали на захист України, та подякував воїнам за службу.

6 лютого 1996 року Велика Британія передала Україні станцію, що згодом почала називатися «Академік Вернадський». Країн, що мають власні станції в Антарктиці, – 29. Всі вони, включно з Україною, разом управляють зоною дії Договору про Антарктику.

[\(вгору\)](#)

Додаток 9

25.02.2026

Ухвалено закон про розвиток дослідницької інфраструктури та підтримку молодих учених

Дослідницька інфраструктура — від фрагментації до консолідації

Сучасне наукове обладнання та інші об'єкти дослідницької інфраструктури є базою для проведення фундаментальних і прикладних досліджень на світовому рівні. Водночас їхнє утримання потребує значних фінансових ресурсів, які перевищують можливості однієї установи ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Розміщення інфраструктурних об'єктів у різних наукових установах і закладах вищої освіти без належної координації призводило до асиметрії інформації та обмеженого доступу до обладнання. У результаті частина ресурсів використовувалася не у повному обсязі.

- запровадження термінів «дослідницька інфраструктура», «відкрита наука», «відкритий доступ», «оптимізовані дослідницькі дані (FAIR-дані)», «принципи FAIR», «Національна електронна науково-інформаційна система», «постдокторант»;
- створення Реєстру дослідницької інфраструктури та визначення порядку його формування і функціонування;
- визначення особливостей організації діяльності локальних, розподілених та віртуальних (цифрових) дослідницьких інфраструктур;
- можливість створення національних консорціумів дослідницької інфраструктури;
- розширення прав учених щодо доступу до інфраструктури й відкритих наукових даних та визначення відповідальності за повноту і достовірність результатів досліджень;
- оновлення порядку формування державного замовлення на найважливіші науково-технічні (експериментальні) розробки та науково-технічну продукцію;
- розширення цілей та напрямів державної політики через впровадження принципів відкритої науки.

Таке врегулювання дасть змогу підвищити ефективність державних інвестицій у науку та оптимальне використання можливостей дослідницької інфраструктури, розширити доступ дослідників до сучасного обладнання незалежно від відомчого підпорядкування установ.

Оновлення законодавства відповідає курсу інтеграції України до Європейського дослідницького простору та участі у програмі «Горизонт Європа».

Під час доопрацювання враховано рекомендації Європейської комісії в межах переговорного процесу щодо розділу 25 «Наука та дослідження».

Закон є кроком із гармонізації українського законодавства з правом ЄС та елементом виконання євроінтеграційних зобов'язань України.

Постдокторантура: новий етап академічної кар'єри

Окремий блок змін спрямовано на розбудову кар'єрної траєкторії молодих учених. Закон уперше визначає на рівні законодавства поняття «постдокторант».

У міжнародній практиці конкурсні наукові програми для добору постдокторантів є інструментом підтримки молодих дослідників та їхньої кар'єри після здобуття ступеня PhD. Вони дають змогу:

- поглибити наукову спеціалізацію;
- сформувати власну дослідницьку програму;
- посилити міжнародну конкурентоспроможність;
- інтегруватися в наукові мережі та міжінституційну співпрацю.

До цього часу постдокторальні програми в Україні розвивалися переважно в системі Національної академії наук України. Закон створює правові підстави для масштабування цього інструменту в університетах і наукових установах різних форм підпорядкування.

Після завершення аспірантури молодий дослідник отримує можливість продовжити наукову діяльність у структурованому форматі, що підвищує стабільність академічної кар'єри та зменшує ризик відпливу кадрів.

Науковий керівник проєкту: визначення, повноваження та відповідальність

Законом уперше на рівні законодавства визначено поняття «науковий керівник наукового (науково-технічного) проєкту» та закріплено його повноваження — роль, яку у світі визначають як *principal investigator*.

Науковий керівник проводить координацію й управління проєктом, зокрема кадровими, матеріально-технічними та фінансовими ресурсами для забезпечення ефективного і вчасного виконання дослідження, та має права і обов'язки, визначені умовами договору про виконання наукового (науково-технічного) проєкту або іншими документами щодо його реалізації.

Запровадження цього положення спрямовано на посилення ролі керівника дослідницької команди як ключової фігури в реалізації наукового проєкту. Чітке розмежування повноважень між науковим керівником і адміністрацією установи створює передумови для:

- формування спроможних дослідницьких команд;
- ефективного залучення зовнішніх ресурсів і міжнародних грантів;
- підвищення відповідальності за результат;
- прозорого і ефективного управління ресурсами проєкту.

Розширення інструментів підтримки молодих учених

Закон також:

- уточнює статус і повноваження Рад молодих учених;
- розширює напрями грантової підтримки Національного фонду досліджень України, зокрема на програми навчання в аспірантурі, ад'юнктурі, докторантурі, інтернатурі та резидентурі.

Ухвалені зміни формують комплексну модель: модернізована інфраструктура забезпечує доступ до ресурсів, а оновлена система підтримки створює можливості для розвитку молодих учених. У поєднанні ці механізми підсилюють конкурентоспроможність української науки та її інтеграцію до європейського дослідницького простору.

([вгору](#))

Додаток 10

06.02.2026

Уряд погодив експеримент із проектною аспірантурою: підготовка PhD через спеціальні дослідницькі проєкти

Традиційно підготовку здобувачів ступеня доктора філософії в Україні проводили переважно в межах освітньо-наукових програм без обов'язкового поєднання з виконанням окремих дослідницьких проєктів, які відбираються і фінансуються на конкурсних засадах та відповідають пріоритетам державної політики, потребам обороноздатності та економіки. Неконкурентність

винагороди (стипендії) аспірантів, відсутність ресурсів на виконання досліджень, особливо експериментальних, а також зниження мотивації наукових керівників упродовж останніх років ускладнюють залучення талановитих здобувачів до роботи в дослідницьких лабораторіях і, відповідно, зменшують кількість дослідників, для яких ця робота стала основною в житті ([Урядовий портал](#)).

З метою запровадження нового підходу до підготовки дослідників нової генерації, Кабінет Міністрів України ухвалив рішення щодо реалізації **експериментального проекту з підготовки здобувачів ступеня доктора філософії в проектній аспірантурі**. Експеримент триватиме два роки з дня набрання чинності постановою КМУ з можливістю пролонгації через внесення змін у законодавство. Масштаб експерименту — до 100 PhD-проектів за тематичним напрямом наукових досліджень у галузі знань «Природничі науки, математика та статистика» та відповідно 100 аспірантів. Це пілотний обсяг, який дає змогу оцінити ефективність моделі перед можливим масштабуванням на всі галузі знань.

Експериментальний проект передбачає **нову модель підготовки докторів філософії**. У цій моделі дисертаційне дослідження виконується **в межах окремо фінансованого наукового проекту**, що проходить конкурсний добір, має чітко визначені цілі, строки виконання та очікувані результати; саме результати цього проекту становлять основу для підготовки й захисту дисертації.

У межах PhD-проектів може передбачатися міжнародна співпраця, зокрема участь іноземних наукових консультантів, якщо це відповідає умовам конкурсу та законодавству.

У чому полягає новизна підходу

Новизна проектної аспірантури полягає у зміні логіки підготовки здобувачів ступеня доктора філософії. Підготовка PhD здійснюється **через виконання дослідницького проекту**, а не додатково до загального освітнього процесу; фінансується не статус здобувача, а **конкретний PhD-проект**, який має визначений план, кошторис і вимоги до результатів; добір здійснюється на конкурсних засадах із застосуванням наукової експертизи та прозорих критеріїв оцінювання. PhD-аспірантура має стати основою для підготовки молоді, яка обирає дослідження своєю основною діяльністю в житті, а не просто можливістю отримати додаткову конкурентну перевагу як формальний ступінь.

Експериментальна модель одразу орієнтована на отримання науково обґрунтованих, практично значущих і суспільно корисних результатів.

Фінансування PhD-проектів

Фінансування здійснюватиметься за проектним принципом відповідно до затверджених кошторисів PhD-проектів у межах бюджетних призначень (та/або інших джерел, не заборонених законодавством).

Передбачено покриття ключових витрат, потрібних для реалізації дослідження та досягнення вимірюваних результатів. Водночас важливо, що

оплата праці відповідального виконавця — здобувача ступеня доктора філософії — зростає на 300%. Також забезпечується оплата керівнику проекту — науковому керівнику здобувача, що є важливим елементом якісної підготовки, який був втрачений останнім часом. Окремо передбачено витрати на матеріали та послуги, використання дослідницької інфраструктури, а також інші витрати, безпосередньо пов'язані з виконанням проекту.

В експерименті закладено механізм, який дає змогу підтримати здобувача ступеня доктора філософії фінансово й водночас забезпечити прозорість та єдині правила оплати праці: граничний розмір його посадового окладу визначається у потрійному розмірі посадового окладу молодшого наукового співробітника.

Як здійснюватиметься добір PhD-проектів

Добір PhD-проектів буде проведено на конкурсних засадах у Національній електронній науково-інформаційній системі URIS з дотриманням принципів прозорості, об'єктивності та рівних умов. Заявки подаватимуть **спільно потенційний здобувач і науковий керівник**.

Під час конкурсного добору оцінюватимуться, зокрема: наукова новизна дослідження; практична та/або суспільна значущість очікуваних результатів; відповідність пріоритетним напрямам розвитку науки та інновацій, потребам економіки, а також завданням у сфері безпеки і оборони України; реалістичність поетапного плану виконання проекту та обґрунтованість кошторису. Пріоритетність надається PhD-проектам за **STEM-спрямуванням**, зокрема в галузі знань 10 «Природничі науки, математика та статистика», які відповідають напрямам **Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року** та мають потенціал розвитку передової науки та/або практичного впровадження.

Підготовка здобувачів у проектній аспірантурі

Підготовка здобувачів ступеня доктора філософії в проектній аспірантурі передбачає **поєднання освітньо-наукової програми з роботою над PhD-проектом на основі трудового договору**. Це дає змогу забезпечити системну наукову діяльність, належні умови для проведення досліджень, професійний розвиток здобувачів та підвищення відповідальності за результати виконаної роботи.

Під час зарахування в проектну аспірантуру здобувачі ступеня доктора філософії набувають всіх прав аспірантів очної (денної) форми здобуття освіти, передбачених законодавством.

Результати PhD-проекту використовуються для підготовки та публічного захисту дисертації у встановленому законодавством порядку.

Учасники, фінансування та координація

Учасниками експериментального проекту є заклади вищої освіти та наукові установи незалежно від сфери управління, які за результатами державної атестації віднесені до груп А та Б; здобувачі ступеня доктора

філософії; наукові та науково-педагогічні працівники — керівники PhD-дослідницьких проектів. Участь в експерименті є **добровільною**.

Координатором експериментального проекту є Міністерство освіти і науки України. Фінансування здійснюватиметься в **межах видатків державного бюджету**, передбачених на наукову і науково-технічну діяльність, а також за кошти інших джерел, незаборонених законодавством, а також ресурсів міжнародної технічної допомоги — за умови, що це передбачено відповідними програмами ЄС, урядів іноземних держав чи донорських організацій.

Приймання заявок на участь в експериментальному проекті планується у **березні 2026 року**; початок підготовки здобувачів у проектній аспірантурі — у **липні 2026 року**.

Подальші кроки

Після завершення реалізації експериментального проекту Міністерство освіти і науки України подасть Кабінету Міністрів України **звіт про результати його реалізації**, а також пропозиції щодо можливих змін до законодавства з урахуванням отриманого досвіду.

[\(вгору\)](#)

Додаток 11

26.02.2026

Розпочато подання документів на здобуття стипендії Верховної Ради України імені Бориса Патона для молодих учених на 2027 рік
[\(Міністерство освіти і науки України\).](#)

Хто може подати документи?

Узяти участь у конкурсі можуть громадяни України, які:

- станом на 31 грудня року, наступного за роком проведення конкурсу, є молодими вченими віком до 35 років включно та мають вищу освіту не нижче другого (магістерського) рівня, або вчені віком до 40 років включно, які мають науковий ступінь доктора наук;
- мають вагомі наукові здобутки під час проведення фундаментальних та/або прикладних наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок;
- проводять важливі фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження;
- працюють на території України та мають можливість виконувати в Україні наукову (науково-технічну) роботу.

Які роботи розглядатимуть?

Стипендіальна робота має бути високого рівня готовності та мати потенціал видатного наукового досягнення, завершення якого можливе протягом одного року отримання стипендії.

Умови отримання стипендії:

- Щороку призначається до 50 стипендій Верховної Ради України імені Бориса Патона, зокрема до 5 стипендій — за наукові (науково-технічні) роботи, які містять відомості, що становлять державну таємницю.
- Стипендію призначають на один рік із щомісячною виплатою в розмірі п'яти прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 1 січня року отримання стипендії.
- Повторне призначення стипендії за іншу стипендіальну роботу можливо не раніше ніж через два роки з моменту попереднього призначення стипендії.
- Висування відбувається за рішенням вченої (наукової, науково-технічної, технічної) ради закладу (основного місця роботи або за сумісництвом).

Вчена рада не має права:

- одночасно висувати одного кандидата на декілька премій та/або стипендій Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України за різні наукові (науково-технічні) роботи, якщо їхня виплата здійснюється протягом одного календарного року;
- висувати повторно одну і ту саму стипендіальну роботу на призначення стипендії та/або присудження премії Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України. Рішення вченої ради ухвалюється таємним голосуванням без участі претендента.

Як подати документи

На підставі рішення вченої ради заклади готують клопотання до Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій з комплектом документів номінанта у **двох примірниках**, а також **електронну копію на флеш-накопичувачі** та разом із супровідним листом надсилають до Міністерства освіти і науки України за адресою: бульвар Шевченка, 16, м. Київ, директорат розвитку науки або за підпорядкуванням до відповідних центральних органів виконавчої влади, Національної академії наук України, національних галузевих академій наук України.

Стипендіальні роботи, які містять відомості, що становлять державну таємницю, у цей самий період подаються до Служби безпеки України.

Контактна особа в МОН: Оксана Дорохова, тел.+38 044 287 82 52.

Кінцевий термін подання — 30 квітня 2026 року включно.

Усі матеріали мають бути оформлені, підписані та завірені відповідно до вимог Положення.

[\(вгору\)](#)

Додаток 12

03.02.2026

МОН завершило конкурсний добір українських наукових видань для надання фінансової підтримки

Про конкурс

Конкурс проведено відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2025 року № [1032](#) та наказу МОН № [1291](#) від 26 вересня 2025 року, що регламентує роботу конкурсної комісії й методику оцінювання заявок ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Заявки на участь подавалися через систему URIS. До участі допускалися видання, які, зокрема, індексуються у Scopus та/або Web of Science Core Collection не менше ніж двох років поспіль і мають категорію «А» в Переліку наукових фахових видань України.

Як відбувалося оцінювання

Оцінювання заявок здійснювала спеціальна конкурсна комісія за затвердженою методикою з урахуванням, зокрема:

- рівня впливовості видання (квартиль, проценти тощо);
- дотримання принципів академічної доброчесності;
- відповідності редакційної політики та публікаційної етики;
- внесення до директорії видань відкритого доступу (DOAJ);
- безоплатна публікація українських учених.

За результатами роботи конкурсної комісії МОН затвердило перелік наукових фахових видань України, які за підсумками конкурсу визначено переможцями та рекомендовано конкурсною комісією для отримання фінансової підтримки.

За результатами роботи конкурсної комісії МОН затвердило перелік наукових фахових видань України (наказ МОН № [149](#) від 03 лютого 2026 року), що за результатами конкурсу визначені переможцями та рекомендовані конкурсною комісією на отримання фінансової підтримки.

Переможці конкурсного добору

Засновник	Назва видання
Державна наукова установа «Науково-технічний комплекс «Інститут монокристалів»	Функціональні матеріали
Інститут геофізики імені С. І. Суботіна	Геофізичний журнал
Інститут фізики конденсованих систем	Фізика конденсованих систем
Інститут хімії поверхні імені О. О. Чуйка	Хімія, фізика та технологія поверхні
Інститут цифровізації освіти	Інформаційні технології і засоби навчання
Інститут ядерних досліджень	Ядерна фізика та енергетика
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника	Карпатські математичні публікації Фізика і хімія твердого тіла
Київський національний університет імені Тараса Шевченка	Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Геологія
Львівський національний університет імені Івана Франка	Математичні студії. Праці Львівського математичного товариства
Національний науковий центр Харківський фізико-технічний інститут	Питання атомної науки й техніки

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»	Сторінки історії
Національний університет «Києво-Могилянська академія»	Kyiv-Mohyla Humanities Journal
Національний університет «Львівська політехніка»	Геодинаміка
Національний університет харчових технологій	Ukrainian Food Journal
Сумський державний університет	Журнал нано- та електронної фізики Marketing and Management of Innovations
Фізико-технічний інститут низьких температур ім. Б. І. Веркіна	Журнал математичної фізики, аналізу, геометрії
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна	Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Геологія. Географія. Екологія»

Яку підтримку отримають видання-переможці

Фінансова підтримка надається переможцям конкурсу протягом двох років рівними частинами — у розмірі 350 тис. грн на рік. Підтримка спрямовується на заходи, що сприяють міжнародній інтеграції та підвищенню якості видавничих процесів, зокрема: розвиток відкритого доступу, редакційний і технічний супровід, переклад і редагування англomовних матеріалів, програмне забезпечення, підвищення кваліфікації редакторів і рецензентів тощо.

Наступні кроки

Переможці конкурсного добору укладають з Міністерством освіти і науки України договори про надання фінансової підтримки. У разі відмови одного з переможців можливість укладання договору може бути надана наступному учаснику за рейтинговим списком.

Довідково

Конкурс проводився у межах фактичних надходжень до спеціального фонду державного бюджету коштів **від зовнішнього інструменту допомоги Європейського Союзу.**

([вгору](#))

Додаток 13

23.02.2026

Чекліст для наукових журналів

Міністерство освіти і науки України оголосило новий відбір наукових журналів до переліку фахових видань відповідно до Наказу № 56 (січень 2026 року). Це важливий етап для редакцій, які планують підтвердити або отримати статус фахового видання та забезпечити відповідність сучасним стандартам академічної якості й відкритості ([O:NAUKA](#)).

У зв'язку з цим команда **Open Science in Ukraine**, ініціативи, спрямованої на комплексну підтримку наукових журналів у цифровому середовищі, підготувала [практичний чекліст](#) для наукових журналів. Документ допоможе редакціям системно перевірити готовність сайту та редакційної політики перед подачею заявки до МОН, а також орієнтуватися на вимоги міжнародних баз відкритого доступу, зокрема Directory of Open Access Journals.

Чекліст охоплює ключові блоки:

- коректність оформлення головної сторінки журналу;
- склад та відповідність редакційної колегії;
- наявність необхідних політик (етика, відкритий доступ, ІІ, архівування тощо);
- вимоги для авторів і процедури рецензування;
- коректність оформлення PDF-файлів статей;
- показники обсягу публікацій та структури авторства;
- технічні вимоги до платформи сайту (зокрема використання Open Journal Systems);
- актуальність поточного випуску та архівів.

Читайте також:

[Часті питання щодо формування Переліку наукових фахових видань України](#)
[Досвід користувачів для спільної користі: ділимося допоміжними матеріалами](#)
([вгору](#))

Додаток 14

26.02.2026

Верховна Рада ухвалила за основу та в цілому ратифікацію Угоди з ЄС про чергове відновлення Угоди про науково-технологічного співробітництво

26 лютого 2026 року Верховна Рада України ухвалила за основу та у цілому проєкт Закону України «Про ратифікацію Угоди (у формі обміну нотами) між Україною та Європейським Союзом про відновлення дії Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво» (реєстр. № 0361 від 25.12.2025) ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Йдеться про відновлення дії рамкової Угоди, підписаної 4 липня 2002 року в Копенгагені, яка визначає правові засади співпраці України та Європейського Союзу у сфері науки, технологій, досліджень та інновацій.

Угода є базовим інструментом співпраці між Україною та ЄС у сфері наукових і технологічних досліджень. Вона забезпечує можливість участі українських закладів вищої освіти, наукових установ і дослідницьких організацій у програмах Європейського Союзу, зокрема у рамковій програмі «Горизонт Європа».

Відновлення дії Угоди передбачає:

- участь українських організацій у програмах ЄС за визначеними напрямками спільної діяльності;
- вільний доступ до наукового обладнання та його спільне використання;
- обмін науковими й технічними фахівцями;
- обмін інформацією щодо законодавства та програм співробітництва.

Ратифікація також є важливою для підготовки перемовин щодо участі України в наступній Десятій рамковій програмі ЄС з досліджень та інновацій на 2028–2034 роки. Особливо важливо, що ця рамкова програма вперше передбачатиме окремий напрям розвитку технологій подвійного призначення. Україна вже має практичний досвід і компетенції у цій сфері, що створює можливості для посилення участі наших фахівців в європейських консорціумах та збільшення обсягів залученого фінансування.

Прийняття Закону створить правові підстави для безперервності та посилення співпраці з Європейським Союзом у сфері науки та інновацій, інтеграції України до Європейського дослідницького простору та залучення додаткових ресурсів для розвитку української науки.

[\(вгору\)](#)

Додаток 15

Відкрито конкурс Open Call 1 у рамках проєкту MaJoR Європейського оборонного фонду **[\(Офіс Горизонт Європа в Україні\).](#)**

Успішні заявники отримають фінансування в розмірі до 60 тис. євро та візьмуть участь у шестимісячній програмі підтримки:

1. Гібридні конструкції для оборонних платформ: багатоматеріальне проєктування, з'єднання та оборотні інтерфейси.
2. Інноваційні технології та процеси з'єднання для багатоматеріальних оборонних конструкцій.
3. Моніторинг стану конструкцій (SHM), система моніторингу стану та використання (HUMS) і вбудовані сенсорні архітектури для оборонних платформ наступного покоління.
4. Неруйнівне випробування (NDT) для склеєних з'єднань – технічне обслуговування, ремонт, склеювання, початковий дизайн та діагностика гібридних і композитних конструкцій.
5. Цифровізація, ШІ та інструменти підтримки прийняття рішень для оцінювання конструкцій та технічного обслуговування оборонних систем.

Чому варто взяти участь?

Доступне фінансування: до 60 тис. євро на кожного отримувача.

Наставництво та навчання: індивідуальна 6-місячна програма наставництва/коучингу та підтримки для розуміння і доступу до ринку оборонної промисловості.

Співпраця/нетворкінг: співпраця з провідними експертами в галузі технічного обслуговування, сприяння доступу до ринку та майбутньому розвитку ваших технологій.

Інновації та доступ до інфраструктури: перевірка передових рішень, які формуватимуть майбутнє галузі, за допомогою демонстрації/фізичних випробувань та послуг на основі моделювання на платформах, наданих зацікавленими сторонами MaJoR.

Кінцевий термін подання заявок: 25 березня 2026 року, 12:00 (СЕТ).

Право на участь мають: малі та середні підприємства, включаючи стартапи, засновані в одній із країн, що мають право на участь (27 держав-членів ЄС, Норвегія або Україна), які відповідають вимогам щодо обмежень контролю власності, етики/безпеки/операційної та фінансової спроможності. Необхідно продемонструвати відсутність будь-якого конфлікту інтересів із партнерами консорціуму MaJoR.

Довідково.

Проект [MaJoR](#) (Maintenance, Joining and Repair) у рамках Європейського оборонного фонду (EDF), метою його є сприяння розвитку інноваційних технологій або спеціалізованих знань, що мають відношення до цієї теми, та заохочення долучення різних дрібних гравців, у тому числі тих, які раніше не були активними в оборонному секторі, шляхом надання їм можливості виявляти та збільшувати потенційні бізнес-можливості в оборонній сфері. Використовуватиме механізм фінансової підтримки третіх сторін (каскадне фінансування) для розширення розвитку платформ та зміцнення європейської промислової мережі.

([вгору](#))

Додаток 16

Можливості «Горизонту Європа» для компаній оборонних технологій та подвійного призначення обговорили на заході, присвяченому грантовим програмам Європи та України

Представники відділу «Офіс Горизонт Європа в Україні» НФДУ долучилися як спікери ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

Зокрема, начальник відділу Ігор Таранов презентував Рамкову програму «Горизонт Європа» як найбільшу програму Європейського Союзу з фінансування науки та інновацій. У 2026 році у межах Програми відкрито широкий спектр фінансових можливостей для компаній, діяльність яких, серед іншого, пов'язана з оборонними і технологіями і технологіями подвійного призначення. Крім того, керівник Офісу інформував учасників щодо окремих аспектів подання грантової заявки із власного досвіду, оскільки «Офіс Горизонт Європа в Україні» є також проектом Європейської комісії у межах Програми.

Окремо слід виділити виступ представника Єврокомісії Мартіна Йоесаара (Martin Jöesaar), що є керівником проекту «Офіс оборонних

інновацій ЄС у Києві» в рамках Європейського оборонного фонду (EDF). Спікер детально розповів про грантові можливості від EDF, доступні для українських учасників, та інші програми фінансування. А також він анонсував проведення інформаційних днів та заходів із пошуку партнерів EDF для інноваторів, інвесторів і підприємців Європи в оборонній сфері.

Принагідно [нагадуємо](#), що незабаром Україна стане асоційованою країною до Європейського оборонного фонду, про що було оголошено Радою ЄС у листопаді 2025 року. Це рішення дозволить українським організаціям брати участь у конкурсах Європейського оборонного фонду та подавати проєктні пропозиції на рівних умовах із партнерами з ЄС, долучаючись до спільних досліджень та розробок у сфері оборонних технологій.

Серед інших спікерів заходу – Ірина Заболотна, заступниця директора Фонду розвитку інновацій, відповідальна за міжнародні партнерства та підтримку цивільних і оборонних розробників у межах Brave1. Вона відкрила захід презентацією про гранти і заходи ініціативи у 2026 році, у яких варто взяти участь усім, хто працює у сфері оборонних технологій і технологій подвійного призначення та бажає отримати додаткове фінансування для реалізації власних розробок та ідей.

Також учасникам був представлений один із напрямів ініціативи Brave1 – Brave NATO, спрямований на співпрацю України та НАТО у сфері інновацій, технологій та інженерії. Про можливості в рамках цього напрямку інформував керівник програмних проєктів Ріана Андріє (Riana Andrieux).

На завершення робочої частини події відбулася панельна дискусія щодо програм міжнародних грантів за участю Мартіна Йоесаара, керівниця стратегічних проєктів UCDI Марії Шамоти, директора естонської компанії з робототехніки SAFA Tech Танела Ярвета (Tanel Järvet) та бізнес-аналітика проєкту HIMERA Артема Яцика. Фахівці панелі обговорили шляхи участі у грантових програмах, вказавши на типові помилки, та дали поради учасникам заходу.

Виступи спікерів спричинили велике зацікавлення учасників заходу, які ставили багато питань, а також обговорювали можливості отримання консультацій і подальшої співпраці під час нетворкінгу, що відбувся після робочої частини заходу.

[\(вгору\)](#)

Додаток 17

Де шукати і як правильно вибрати відповідний конкурс Програми «Горизонт Європа» – поради від фахівців «Офісу Горизонт Європа в Україні» НФДУ

[\(Офіс Горизонт Європа в Україні\).](#)

1. Насамперед нагадуємо, що [EU Funding & Tenders Portal](#) (далі – Портал) є інструментом, що містить низку можливостей, зокрема, підбір конкурсів, пошук партнерів тощо.

► Опція **Calls for funding in cascade**. На Порталі, відсортувавши за фільтрами, як показано на [Рисунку 1](#) нижче або за посиланням [EU Funding & Tenders Portal](#), будуть доступні вже відкриті конкурси (Open for submission) і такі, що будуть відкриті найближчим часом (Forthcoming).

Вибравши конкурс для ознайомлення (натиснувши на його назву), отримуємо детальну інформацію, а саме: період реалізації майбутнього проєкту, вартість робіт, що виділено для його реалізації, та детальні умови, форми для заповнення (див. [Рисунок 2](#)).

► Опція пошуку за **ключовими словами**. На Порталі відсортувати конкурси за ключовим словом, наприклад, «climate». Система пропонує відкриті конкурси і ті, що відкриються найближчим часом (див. [Рисунок 3](#)).

2. Також для пошуку профінансованих проєктів доцільно використовувати платформу [CORDIS](#) – офіційну базу даних Європейської комісії, що містить інформацію про проєкти, які вже отримали фінансування в межах програм ЄС, зокрема «Горизонт Європа». Платформа дозволяє ідентифікувати діючі консорціуми, координаторів та тематичну спрямованість проєктів, а також встановити прямий контакт з організаціями, що реалізують відповідні проєкти, з метою подальшої співпраці.

► Пошук на цій платформі можна також здійснити за **ключовим словом** у відповідному полі. Аналогічно попередньому прикладу, у пошукове поле можна ввести слова, наприклад, «wind turbine» (див. [Рисунок 4](#)).

Звертаємо увагу, що за замовчуванням результати пошуку не обмежуються проєктами Програми «Горизонт Європа», а охоплюють усі програми ЄС (див. [Рисунок 5](#)).

Із метою уточнення результатів доцільно скористатися фільтрами пошуку, зокрема, відсортувати проєкти відповідно до Програми «Горизонт Європа», що дозволяє зменшити кількість результатів (див. [Рисунок 6](#)).

Додатково можливе уточнення результатів за сферою застосування. Для цього у полі «Domain of Application» можна вибрати відповідні напрями. Як приклад, застосування фільтрів «Climate Change and Environment» та «Energy» значно скорочує кількість пошукових результатів (див. [Рисунок 7](#)).

► Крім того, можливо здійснити пошук проєктів з урахуванням наявності партнера з відповідної країни. Як видно з результатів, за заданими ключовими словами та вибраними фільтрами проєкти за участі організацій з України відсутні (див. [Рисунок 8](#)).

► Вибравши конкретний проєкт, аплікатор отримує детальну інформацію про терміни його реалізації, бюджет, склад консорціуму та координатора. Для налагодження комунікації з координатором проєкту можна скористатися функцією «**Contact the organisation**».

Такий підхід не гарантує участі у відповідному проєкті, однак у процесі комунікації з координатором може сприяти досягненню партнерських

домовленостей, залученню до екосистеми проєкту або участі в ньому у ролі третьої сторони (за умови наявності відповідної можливості).

3. Поза тим, корисним інструментом є **пошук на брокерських заходах (brokerage events)**. Інформація про більшість офіційних брокерських заходів розміщується на платформі [b2match](#), оголошення про заходи публікуються заздалегідь та дублюються на офіційних сторінках Єврокомісії та відділу «Офіс Горизонт Європа в Україні» НФДУ у розділі новин «[Корисна інформація](#)». До участі в брокерських заходах потрібно ретельно готуватись, щоб за короткий час представити себе і можливості своєї організації для налагодження подальшої комунікації та залучення у ролі майбутнього партнера.

([вгору](#))

Додаток 18

Горизонтальні дії: на сайті «Офісу Горизонт Європа в Україні» НФДУ з'явився новий розділ, присвячений впровадженню горизонтальних конкурсів

CID-2026-01 – горизонтальний конкурс «Дослідження та інновації для підтримки Угоди про чисту промисловість» розроблений для цільових дослідницьких та інноваційних проєктів з метою виконання зобов'язань ЄС у рамках Угоди про чисту промисловість. Конкурс з орієнтовним бюджетом 540 млн євро має на меті прискорене розгортання на ринку передових чистих технологій та промислових рішень з декарбонізації, орієнтованих на технологічну досконалість та готовність до доступу на ринок ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

– *Дослідження та інновації на підтримку Угоди з чистої промисловості: декарбонізація енерго-інтенсивних виробництв / R&I in Support of the Clean Industrial Deal: Decarbonisation of energy intensive industries*

[HORIZON-CID-2026-01-01](#)

– *Дослідження та інновації на підтримку Угоди з чистої промисловості: чисті технології для кліматичних дій / R&I in Support of the Clean Industrial Deal: Clean Technologies for Climate Action*

[HORIZON-CID-2026-01-02](#)

RAISE-2026-01 – горизонтальний конкурс «ШІ в науці» спрямований на сприяння розробці надійних рішень штучного інтелекту для подолання значних суспільних та промислових викликів. Як анонсує Європейська стратегія штучного інтелекту в науці, конкурс сприятиме впровадженню пілотного проєкту «Ресурс для науки у сфері штучного інтелекту в Європі» (RAISE). Відповідно до більш широких цілей Цифрового переходу, конкурс надасть підтримку розробці рішень із застосування безпечного, відповідального, етичного та транспарентного штучного інтелекту в ключових секторах: передові матеріали, сільське господарство, навколишнє середовище та продовольство.

– Тематичні мережі досконалості для науки у сфері штучного інтелекту в Європі (пілотний конкурс) / *Thematic Networks of Excellence for AI in Science (RAISE pilot) (RIA)*

[HORIZON-RAISE-2026-01-01](#)

– Тематичні мережі досконалості для науки у сфері штучного інтелекту – сільське господарство (пілотний конкурс) / *Thematic Networks of Excellence for AI in Science – Agriculture and Environmental Pollution (RAISE pilot)*

[HORIZON-RAISE-2026-01-02](#)

– Докторські мережі для науки у сфері штучного інтелекту (пілотний конкурс) / *RAISE Doctoral Networks for AI in Science (RAISE pilot)*

[HORIZON-RAISE-2026-01-03](#)

(вгору)

Додаток 19

02.02.2026

Спільний конкурс RCN-НФДУ “Спільний дослідницький проєкт з ментального здоров’я в Україні під час війни та в післявоєнний період”

У межах профінансованих проєктів розроблятимуться та будуть оцінені конкретні, дієві, контекстуально релевантні та науково обґрунтовані заходи ([Національний фонд досліджень України](#)).

- **Тривалість проєктів:** 24-36 місяці(в) (від 2-х до 3-х років)
- **Сума фінансування проєкту:** 2-6 млн норвезьких крон на проєкт
- **Загальний обсяг фінансування конкурсу:** 30 млн норвезьких крон
- **Найбільш рання дата початку проєкту:** 01.01.2027
- **Найбільш пізня дата початку проєкту:** 01.05.2027
- **Дата та час початку подання заявок:** 11.03.2026
- **Дата та час завершення подання заявок:** 29.04.2026

Проведення наукової і науково-технічної експертизи відбувається у відповідності до процедур RCN ([ознайомитись](#)). RCN фінансуватиме визначені спільні проєкти та розподілятиме кошти відповідно до своїх правил, процедур ([ознайомитись](#)) та Тексту Умов Спільного Конкурсу.

Перелік заявок, які отримають фінансування, планується до опублікування у грудні 2026 року.

Спільний конкурсний відбір проводиться відповідно до Угоди про провідну установу між Національним фондом досліджень України та Дослідницькою радою Норвегії, укладеної 22.01.2026 р.

Умови конкурсного відбору, час, місце проведення конкурсу разом з вимогами до учасників конкурсу, наукового керівника, виконавців проєкту, критеріями, за якими здійснюється відбір проєктів та чисельне оцінювання проєктів, підставами для відхилення заявки за формальними ознаками містяться в документах за покликаннями нижче:

- [Текст Умов Спільного Конкурсу «Спільний дослідницький проєкт з ментального здоров'я в Україні під час війни та в післявоєнний період»](#) (pdf)
(Додаток до Угоди про провідну установу)
- [Національні правила для українського партнера](#) (pdf)
(Додаток до Тексту Умов Спільного Конкурсу)

Заявки та документи для участі у Конкурсі подаються через вебпортал *MyRCN* (інформація про використання програмно-апаратного комплексу, в тому числі щодо подання та відкликання заявок за [ПОКЛИКАННЯМ](#)).

Крім того, український партнер повинен подати безпосередньо до НФДУ (на електронну адресу nrfu@nrfu.org.ua) всі документи, що додаються до заявки, перелічені в Національних правилах для українського партнера, протягом трьох робочих днів після кінцевого терміну подання заявок.

Перелік та форми документів, які подаються українським учасником конкурсу разом із заявкою та безпосередньо до НФДУ:

1. **Згода кожного з авторів проєкту** (для наукового керівника проєкту та інших авторів) на його реалізацію (українською мовою, відповідно до затвердженої форми) ([завантажити](#));
2. **Згода українського партнера** на реалізацію проєкту підписана керівником юридичної особи (у цій згоді має бути зазначено факт відсутності у матеріалах заявки інформації, що становить державну таємницю) (українською мовою, відповідно до затвердженої форми) ([завантажити](#));
3. **Довідка з місця роботи** наукового керівника проєкту з обов'язковим зазначенням того, що він/вона працює за основним місцем роботи в юридичній особі, яка є українським партнером (українською мовою, відповідно до рекомендованої форми) ([завантажити](#))
ПРИМІТКА: довідка повинна містити фразу «ЗА ОСНОВНИМ МІСЦЕМ РОБОТИ»;
4. **Резюме (CV)** кожного українського дослідника англійською мовою відповідно до форми, наведеної в тексті умов Спільного конкурсу;
5. **Обсяг фінансування** за окремими статтями витрат для українського партнера (українською мовою, відповідно до затвердженої форми) ([завантажити](#));
6. **Опис проєкту**, що є частиною заявки, поданої на вебпортал *MyRCN* (англійською мовою), з виключенням персональних даних норвезьких фізичних осіб, які беруть участь у Спільному конкурсі з боку норвезького партнера.

Умови Конкурсу англійською мовою та інформація щодо порядку подання заявок розміщені на офіційній сторінці Конкурсу на вебсайті RCN: [Collaborative Researcher Project on Mental Health in Ukraine During and After Wartime](#). Просимо уважно ознайомитися перед поданням заявки.

Електронна пошта для довідок (для українських заявників): nrfu@nrfu.org.ua
(вгору)

Додаток 20

27.02.2026

Гільдія науково-дослідних університетів Європи приєднується до Міжнародної коаліції за науку, дослідження та інновації в Україні

Гільдія оголосила про своє членство в Міжнародній коаліції за науку, дослідження та інновації в Україні ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Нагадаємо, що Міжнародна коаліція з питань науки, досліджень та інновацій в Україні була заснована як багатостороння ініціатива, спрямована на вирішення питань термінового та довгострокового відновлення дослідницького та інноваційного сектору України, під час Конференції з відновлення України в Римі в липні 2025 року. Ініціативу було започатковано Міністерством університетів та досліджень Італії, Міністерством освіти і науки України, ЮНЕСКО та Європейською комісією шляхом підписання Римської декларації про наміри щодо науки, досліджень та інновацій. Її метою є забезпечення платформи для зацікавлених сторін для мобілізації підтримки екосистеми досліджень та інновацій України та відстоювання її ролі в ширшому відновленні України.

Через своє членство Гільдія висловлює свою відданість посиленню внеску університетів у широкомасштабні зусилля з відбудови України, сприяючи досягненню спільних цілей Коаліції:

- підвищенню обізнаності про критичну роль досліджень та інновацій у зусиллях з відбудови та адвокації України;
- сприянню відбудові та модернізації науково-дослідної інфраструктури України;
- сприянню мобільності та інтеграції українських дослідників під час та після війни, щоб вони могли продовжувати свою наукову роботу;
- сприянню трансферу технологій для покращення інноваційної екосистеми України;
- підтримці довгострокової інтеграції України в ЄС та міжнародну дослідницьку спільноту.

Більше інформації за [посиланням](#).
(вгору)

Додаток 21

02.02.2026

Дослідження МОК: нобелівське визнання, світові тренди, український рахунок

На сьогодні вже синтезовано майже 100 тисяч металоорганічних каркасів (МОК), які вражають різноманіттям своєї архітектури, а також тим, що вони охоплюють дуже широкий спектр практичних застосувань ([Світ](#)).

За словами Ігоря Фрицького, найпростіше уявити їх, як кристалічні губки молекулярного масштабу, утворені металевими вузлами та жорсткими органічними балками, які ще називають лінкерами, що разом формують регулярну тривимірну кристалічну архітектуру з упорядкованою системою форм і каналів. Формально це координаційні полімери пористої будови.

— Про стратегічне значення напряду свідчить стрімке зростання кількості публікацій та кількості синтезованих сполук, але найголовніше — стрімке збільшення ринкової та інвестиційної привабливості МОК, — зауважив академік Фрицький. — Прогнозоване збільшення обсягу світового ринку МОК із сучасних півмільярда доларів до 1,5 – 2,5 мільярдів до 2030-го року.

Від інтуїції до архітектурного принципу

Спочатку доповідач зупинився на історії питання. За його словами, ідея координаційних полімерів не нова, вони були відомі ще задовго до відкриття МОК, а деякі їх тривимірні представники, зокрема жовта та червона кров'яна сіль та пігмент берлінська лазур, відомі більше ніж 200 років. Ці сполуки також мають каркасну будову, але вони є щільними і непористими, оскільки формуються шляхом самоорганізації йонів заліза, які займають вершини кубів у кристалічній упаковці, та дуже коротких лінкерів — ціанід-йонів, отже фактично для пор не залишається ніякого простору.

— Якщо короткий неорганічний ціанід замінити на більш довгий жорсткий органічний лінкер, наприклад — залишок терафталевої кислоти, то такі органічні балки, зв'язуючись через металеві вузли, фізично не зможуть ущільнитися і неминуче сформують каркас із вільним простором та регулярною системою пор, — розповів Ігор Фрицький. — На інтуїтивному рівні це досить зрозуміло, проте справжній прорив полягав у тому, щоби підняти інтуїцію до рівня архітектурного принципу.

Саме це зробив лауреат Нобелівської премії Річард Робсон, який ще в 1974-му році запропонував діамант як ідеальний прототип такого каркасу. Також він показав, що його тетрадричну топологію можна відтворити у формі координаційного полімеру, замінивши атоми вуглецю на йони металів, а ковалентні зв'язки «вуглець-вуглець» на жорсткі лінійні органічні містки, до того ж повністю зберігаючи ту ж саму просторову організацію діаманта.

Практичне підтвердження з'явилося через 15 років. В 1989 році Річард Робсон вперше, застосувавши класичний інструментарій координаційної хімії, отримав каркас із відкритою системою пор на основі йонів міді та тетрадричних органічних молекул.

— Подальший розвиток надав цим структурам функціональності, — розповів академік Фрицький. — Сусуму Кітагава показав, що такі каркасні структури здатні до зворотної адсорбції газів, а пізніше ввів концепцію гнучких МОК, структура яких може змінюватися під дією гостей

молекул. А Омар Ягі пішов далі і створив надзвичайно стабільні каркасні структури, зокрема канонічний MOF 5, у якому тетраедричні кластери Sn_4O поєднуються жорсткими органічними балками у регулярну тривимірну кубічну сітку із упорядкованою системою пор, що забезпечило рекордну на той час питому поверхню такого матеріалу. Пізніше, на цій основі Ягі запропонував концепцію так званої ретикулярної хімії. Варіюючи різні типи металевих блоків та органічних лінкерів, можна створювати цілі сімейства перфорованих структур з однаковою базовою топологією, але з різним розміром пор та різними функціональними властивостями.

Що з комерціалізацією?

Окрім йонів металів, як вузлові блоки можна використовувати багатоядерні металеві кластери — так звані вторинні будівельні блоки. За словами Ігоря Фрицького, їх використання значно збільшує різноманіття архітектур МОК та форми і розміри пор та каналів, що разом (якщо взяти до уваги величезну кількість можливих органічних лінкерів) приводить до величезної кількості можливих комбінацій, які можна реалізувати в каркасах. Їхня кількість оцінюється як 10 в сотому ступені, що приблизно на 20 порядків більше, ніж оціночна кількість атомів у Всесвіті.

Щодо практичного застосування, то, як ішлося в доповіді, металоорганічні каркаси відкривають широкі можливості для практичного застосування — від селективної сорбції і зберігання газів до очищення води і каталізу хімічних перетворень.

— На сьогодні вже комерціалізовано декілька десятків МОК й окремі з них вже виробляються у промислових масштабах, — розповів Олег Фрицький. — Зокрема, MOF-303 був розроблений з метою адсорбції водяної пари у посушливих умовах, а MIL-101 з гігантськими порами може бути використаний для зберігання водню, CO_2 або каталізу розкладання залишків нафти й антибіотиків у забрудненій воді. UIO-67 може поглинати із води так звані вічні хімікати (PFAS) — сполуки, які в останні роки вважаються одним із глобальних екологічних викликів. ZIF-8 може ефективно бути застосований для вилучення рідкісноземельних елементів зі стічних вод, а CALF-20 виявив виняткову здатність поглинати CO_2 . NU-1501 був запропонований для зберігання та вивільнення водню за нормального тиску.

Україна серед піонерів

Дослідження металоорганічних каркасів в Україні розпочалися від самого зародження цього напрямку у світі — ще з початку 90-х років минулого століття. Як ішлося у доповіді, вони базуються на фундаменті класичних наукових шкіл з координаційної хімії академіків НАН України Костянтина Яцимирського та Віктора Скопенка, а провідними центрами цих досліджень є Інститут фізичної хімії імені Л.В. Писаржевського НАН України та Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

— Характерними особливостями дослідження українських вчених в галузі МОК є зосередженість на вивченні процесів утворення та одержання металоорганічних каркасів на основі великих конструкційних блоків на базі

макроциклічних сполук та багатометальних кластерів, а також створення мультифункціональних МОК, в яких здатність до абсорбції газів та інших гостьових молекул поєднуються з іншими цінними функціональними властивостями, — розповів академік Фрицький.

Окремий блок доповіді було присвячено конкретним здобуткам. Зокрема, в Інституті фізичної хімії під керівництвом академіка НАНУ Віталія Павліщука та членів-кореспондентів НАНУ Ярослава Лампеки та Сергія Колотілова розроблено низку інноваційних підходів до створення функціональних МОК з контрольованою пористістю та селективністю. Показано, що структурна модифікація макроциклічних комплексів та ароматичних карбоксилатів забезпечує прогнозовані сорбційні, каталітичні та сенсорні властивості. Зокрема, створено пористі люмінесцентні МОК, здатні до вибіркового гасіння випромінювання при контакті з різноманітними органічними речовинами, що відкриває перспективи для створення високочутливих сенсорів. А також — каркаси, які проявили високу сорбційну ємність щодо йоду, що створює підґрунтя для розробки нових технологій вилучення цього елемента. Окрему увагу була приділено дослідженню каталітичних властивостей МОК трикарбоксилатного типу, для яких було знайдено кореляцію між доступністю пор, сорбційною ємністю та активністю у реакції конденсації та окиснення органічних субстратів. Каталітичні дослідження МОК серії HKUST-1 виявили їх високу активність у реакції конденсації ароматичних альдегідів з нітрометаном.

У Київському національному університеті імені Тараса Шевченка під керівництвом Ігоря Фрицького та доктора хімічних наук Костянтина Домасевича розроблено нові типи функціональних МОК, що забезпечують керовані сорбційні, оптичні, сенсорні властивості та можливість каталітичних перетворень малих молекул. Створено родини МОК, у яких цілеспрямована модифікація функціональних груп здатна забезпечувати високу селективність сорбції вуглекислого газу, що робить їх перспективним для технологій видалення та концентрування CO₂ з промислових викидів, очищення природного газу та в інших низьковуглецевих технологіях. Отримано також матеріали, які не лише ефективно поглинають CO₂, а і виступають каталізаторами його подальшого перетворення, зокрема в реакціях з епоксидами з утворенням цінних циклічних карбонатів.

Спільні здобутки

У співпраці з Інститутом фізичної хімії імені Писаржевського вперше була продемонстрована можливість використання металокраунів для побудови пористих МОК, здатних до селективної сорбції спиртів. На основі проведених досліджень уперше було запропоновано концепцію кооперативності сорбції у супрамолекулярних системах, яка нині у контексті МОК використовується у різних лабораторіях світу, зокрема Нобелівського лауреата Кітагани.

Також у співпраці з Інститутом фізичної хімії уперше продемонстровано енантіоселективний гостьовий ефект при спіновому переході. Він полягає в

тому, що, якщо МОК містить якийсь оптично-активний компонент, він може по-різному взаємодіяти із молекулами, що можуть існувати у різних конфігураціях.

— Зокрема, ізобутиловий спирт може бути у лівій і правій формах, і вони по-різному взаємодіють з цим МОК, — розповів Ігор Фрицький. — Образно кажучи, одна із форм краще сідає у пори, ніж інша. Так само, як простіше ліву рукавичку одягнути на ліву руку, ніж на праву. Це відображається у різній температурі зміни кольору, які відрізняються на два градуси, що відкриває перспективи енантіоселективної детекції оптично-активних молекул.

На основі проведених досліджень розроблено технологію виготовлення термохромних матеріалів та полімерних композитів на їх основі, для термоконтролю в широкому діапазоні температур. «Додавання барвників дозволило значно розширити кольорову гаму термохромного ефекту та створити матеріали зі змінною флуоресценцією при спіновому переході, що може бути використано для захисту цінних паперів», — зауважив академік Фрицький. Крім того, розроблено термохромні мітки, у яких зміна кольору при охолодженні та нагріванні відбувається за різних температур. За словами доповідача, їх можна використовувати для маркування упаковок харчових продуктів та фармпрепаратів. Також одержані матеріали мають значний потенціал для застосування як ефективні адсорбери або перемикачі мікрохвильового випромінювання.

Фокус — на нішевих завданнях

Хоча металоорганічні каркаси демонструють унікальні властивості і значний потенціал застосування, перспективи їхнього подальшого розвитку, за словами доповідача, потребують зваженої оцінки з урахуванням наявних обмежень.

— Їхньому практичному впровадженню перешкоджає відносно низька термічна та хімічна стабільність, зокрема у вологих та кислих середовищах, а також висока собівартість синтезу у порівнянні з традиційними пористими матеріалами, особливо під час масштабування технологій, — пояснив Ігор Фрицький. — Для біомедичних застосувань критичним є питання потенційної токсичності металів, що формують каркас, а також органічних компонентів.

Як констатував доповідач, більшість експертів, зокрема українських, вважає перебільшенням твердження, що МОК слід вважати матеріалами XXI століття, здатними здійснити революцію у науці про матеріали. Аргумент, який вони наводять — серед десятків тисяч синтезованих МОК лише десятки стали успішно комерціалізованими, а обсяг ринку на порядки менший, ніж обсяг ринку традиційних пористих матеріалів, зокрема цеолітів.

— Втім, ці обмеження не применшують їхнього потенціалу, як високоспеціалізованих, насамперед нішевих матеріалів для критично важливих завдань — селективної сенсорики, адресної доставки ліків чи

вилучення специфічних забруднювачів, та окреслюють головні вектори подальшого розвитку, — переконаний академік Фрицький.

Важливий акцент, який зробив доповідач — сьогодні фокус досліджень поступово зміщується із синтезу і масового пошуку нових МОК до цілеспрямованого проектування матеріалів для конкретних нішевих завдань, де їхня висока селективність та структурна керованість дають можливість створювати матеріали під якісь конкретні задачі. Зокрема, одним із способів подолання наявних недоліків та обмежень є інтеграція МОК до складу різноманітних композитів, плівок, покриттів гібридних матеріалів, що може значно підвищити стійкість таких матеріалів, також адаптувати до експлуатації у реальних умовах.

Серед ключових напрямів розвитку досліджень МОК сьогодні Ігор Фрицький назвав розробку селективних сенсорів, спеціалізованих катализаторів із заданою селективністю, екологічних технологій уловлювання CO₂ та очищення води, біомедичне застосування та застосування МОК як матеріалів для енергетичних систем.

— В українському контексті це відкриває стратегічне вікно можливостей, — переконаний академік. — У ситуації, коли масова комерціалізація відсутня, саме впровадження нішевих матеріалів з високою доданою вартістю, з урахуванням наявності в Україні сильних шкіл з координаційної хімії, а також вагомою позицією українських фірм на світовому ринку органічних будівельних блоків може стати основою для створення конкурентоздатних рішень.

Як резюмував Ігор Фрицький, із десятків і сотень тисяч спроб кристалізації металоорганічних каркасів, лише одиничні приводять до успішного отримання стійких МОК із заданою архітектурою та цільовими функціональними властивостями і хоча зараз практичне застосування МОК знаходиться лише на самому початку і лише подальший розвиток покаже, наскільки виправданими виявляться очікування, пов'язані з МОК, але в будь-якому разі беззаперечним є фундаментальне значення цього відкриття. А ще — МОК явили перший приклад матеріалів, у яких архітектура каркасу, варіативність структури та функціональність внутрішнього простору поєднані у єдиній логіці модульного дизайну, що радикально змінило парадигму кристалоінженерії та матеріалознавства.

Науковці не помилились

Під час обговорення доповіді заступник директора з наукової роботи Інституту фізичної хімії імені Писаржевського, член-кореспондент НАНУ Сергій Колотілов констатував, що коли 25-30 років тому в Україні починали досліджувати МОК, серед науковців був деякий скептицизм: чи варта ця тема досліджень взагалі. «Тепер можу впевнено говорити, що ми не помилилися, — додав він. — Ці дослідження справді привели до дуже цікавих результатів: було відкрито принципово нові ефекти і властивості, виявлено, що деякі металоорганічні каркасні сполуки мають дійсно унікальні якості, що принципово недосяжні для сполук інших класів». На думку Сергія

Колотілова, українські науковці зробили вагомий внесок в світову науку, особливо він відзначив дослідження сполук з так званими гнучкими ґратками.

<...>

Професор кафедри супрамолекулярної хімії Інституту високих технологій Київського національного університету імені Тараса Шевченка Валерія Маханькова назвала показовою синергію між Інститутом фізичної хімії імені Писаржевського та Київським національним університетом імені Тараса Шевченка. Вона зауважила, що наявність традиційних шкіл в поєднанні із активністю молодих науковців створює потужне підґрунтя для розвитку напрямку досліджень МОК — це гарантує як спадковість традицій, так і відкритість до нових ідей.

МОК — саме той клас матеріалів, який особливо цікавий невеликим високотехнологічним компаніям, оскільки поєднує і фундаментальну глибину, і дуже чітку прикладну спрямованість. На цьому акцентував увагу директор ТОВ «Центр інноваційного розвитку «АБН» Олександр Бліндер.

За його словами, саме нішевість і привернула останнім часом увагу підприємств до цих композицій. За словами Олександра Бліндера, дуже важливо, що сьогодні Україна має власне промислове виробництво органічних будівельних блоків. Тож поєднання цього промислового потенціалу з потужними академічними можливостями України, які досі залишилися, робить можливим створення нових матеріалів, і не тільки на основі МОК.

Як зауважив академік-секретар Відділення хімії НАН України Петро Стрижак, українські хіміки від початку зайняли достойне місце в дослідження металоорганічних каркасів і не лише були в тренді світової науки щодо таких досліджень, але й запропонували нові інноваційні, цікаві, фундаментальні підходи. Водночас отримані прикладні результати показують перспективність таких матеріалів.

<...>

Як резюмував президент НАНУ академік Анатолій Загородній, надалі науковцям доцільно визначити найперспективніші напрями досліджень та зосередитись на отриманні не тільки фундаментальних, але й вагомих прикладних результатів, а також намагатися розширити співпрацю з науковими центрами та підприємствами, що зацікавлені у впровадженні матеріалів, створених на основі металоорганічних каркасів.

Підготував Дмитро ШУЛІКІН

([вгору](#))

Додаток 22

26.02.2026

Науковці вперше оцінили вплив ракетних ударів і руйнування промисловості на атмосферу

Що показало дослідження? [\(Світ\)](#).

■ Після ракетних і дронів атак концентрації забруднювальних речовин поблизу станцій моніторингу зростали в середньому на 100-400%, а в окремих випадках – більш ніж на 1000%.

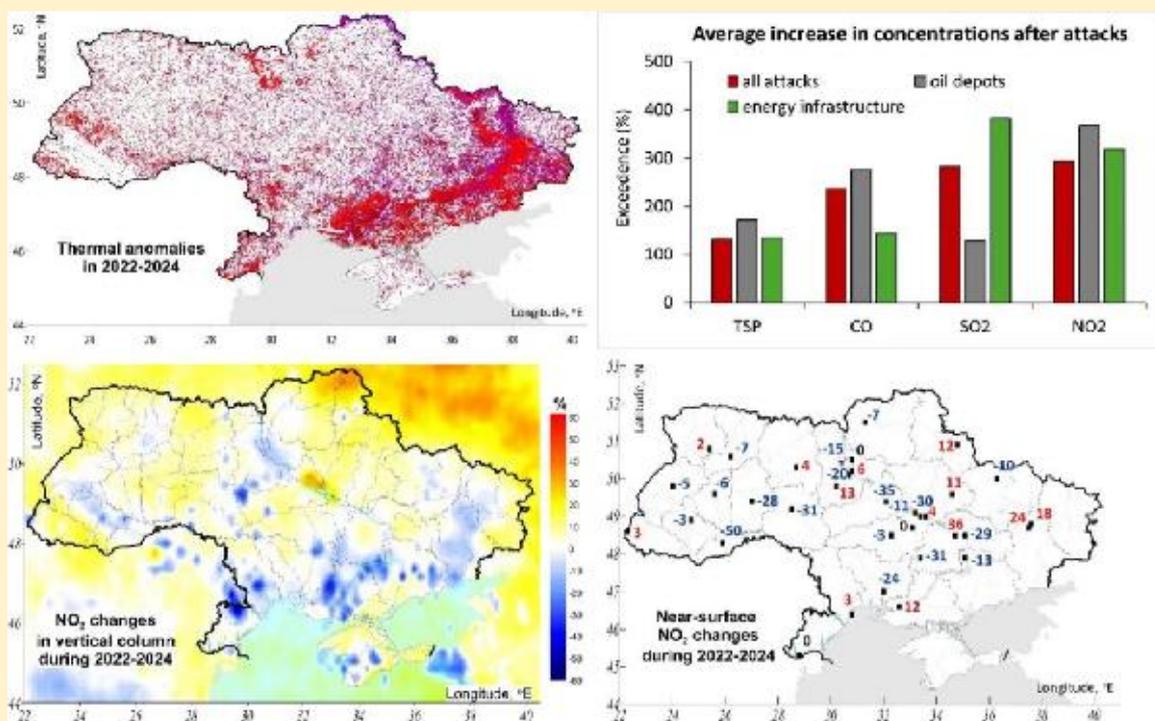
■ Водночас у довгостроковій перспективі ситуація виявилася парадоксальною: у великих містах і промислових регіонах частина показників забруднення навіть зменшилася – через руйнування підприємств, скорочення транспорту та зміни в енергетиці.

■ Супутникові дані Sentinel-5 Precursor зафіксували загальне зниження рівнів NO₂ на 10-30% у великих містах і вздовж лінії фронту.

Але це не «екологічне покращення». Це – наслідок руйнувань, втрат і зупинки економіки.

Науковці говорять про екологічний парадокс війни: загальне зменшення частини викидів супроводжується небезпечними локальними піками забруднення – після вибухів, пожеж і через масове використання дизельних генераторів. Саме ці короткі, але різкі сплески можуть становити найбільшу загрозу для людей.

Дослідження базується на аналізі тисяч вибухів і поєднує наземні спостереження з супутниковими даними, що дозволило вперше оцінити реальний вплив війни на атмосферу України у регіональному масштабі.

Отримані результати важливі не лише для науки. Вони можуть стати основою для:

- документування екологічних наслідків російської агресії;
- обґрунтування міжнародних компенсацій;

– формування стратегій післявоєнної відбудови та модернізації системи управління якістю повітря.

([вгору](#))

Додаток 23

04.02.2026

Відкриття нової лабораторії медико-біологічних досліджень – ще один важливий крок у розвитку наукового потенціалу Комплексу

Учора, 3 лютого 2026 року, в Інституті хімії функціональних матеріалів НТК «Інститут монокристалів» НАН України відбулося урочисте відкриття сучасної лабораторії медико-біологічних досліджень, оснащеної високотехнологічним науковим обладнанням ([Науково-технологічний комплекс “Інститут монокристалів” Національної академії наук України](#)).

Створення цього підрозділу стало результатом послідовної командної роботи науковців та партнерів Комплексу. Лабораторія укомплектована сучасним устаткуванням, що дозволяє проводити випробування новітніх протимікробних препаратів, здійснювати молекулярно-генетичні дослідження, зокрема аналіз експресії генів, секвенування та розшифрування геномів, а також вивчати гени антибіотикорезистентності. Її оснащення відкриває широкі можливості для проведення мікробіологічних і молекулярно-генетичних досліджень на рівні провідних світових наукових центрів.

Науковці лабораторії вже сьогодні виконують складні мікробіологічні та молекулярно-генетичні дослідження на високому професійному рівні. Активна участь колективу в міжнародних наукових проєктах і грантових програмах підтверджує затребуваність і конкурентоспроможність цих досліджень.

Відкриття лабораторії суттєво підсилює дослідницький потенціал НТК та створює нові можливості для комплексних міждисциплінарних робіт, спрямованих на розробку ефективних протимікробних препаратів і сучасних методів молекулярно-генетичної діагностики.

В урочистому заході взяли участь керівники та науковці провідних наукових установ і закладів вищої освіти медико-біологічного напрямку, представники бізнесу та виробничого сектору, зокрема: в.о. директора Інституту мікробіології і імунології імені І. І. Мечникова НАМН України д.м.н., професор Валерій Мінухін, ректор Національного фармацевтичного університету, доктор фармацевтичних наук, професор Олександр Кухтенко, ректор Харківського національного медичного університету, д.мед.н., професор, Валерій М'ясоєдов, директор Інституту дерматології та венерології НАМН України, д.м.н., професор Яніна Кутасевич, представники Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та інші науковці й керівники.

Генеральний директор НТК «Інститут монокристалів» НАН України, академік НАН України Володимир Семиноженко зазначив: «Навіть у надзвичайно складний для України час наша команда послідовно працює над розвитком нових напрямів наукових досліджень та оновленням матеріально-технічної бази. Створення надсучасної лабораторії відкриває перед науковцями Комплексу нові можливості для роботи в тематиці, тісно пов'язаній із сучасними фармацевтичними технологіями, що є особливо актуальним в умовах нещодавно створеного Харківського фармацевтичного кластеру».

Директор Інституту хімії функціональних матеріалів, заступник генерального директора НТК «Інститут монокристалів» НАН України, академік НАН України Валентин Чебанов підкреслив, що нова лабораторія суттєво розширює можливості для міждисциплінарних досліджень та розвитку прикладних наукових напрямів, орієнтованих на створення й впровадження у виробництво нових вітчизняних лікарських засобів.

Унікальне сучасне оснащення лабораторії медико-біологічних досліджень є яскравим прикладом того, як ефективна співпраця держави, наукової спільноти та бізнесу сприяє розвитку вітчизняної науки й відкриває нові перспективи для науковців нашого Комплексу.

[\(вгору\)](#)

Додаток 24

11.02.2026

Перемогти темряву: українські науковиці допомагають забезпечити стійкість критичної інфраструктури

11 лютого світ відзначає Міжнародний день жінок і дівчат у науці. Резолюція «Наука, техніка та інновації в цілях розвитку» Генеральної асамблеї ООН закликає країни світу звернути увагу на дисбаланс участі чоловіків і жінок у наукових дослідженнях та створити програми заходів щодо залучення жінок і дівчат до наукової діяльності ([Національний фонд досліджень України](#)).

Журналісти провідних світових видань порівнюють розширення можливостей для жінок і дівчат у науці та зростання видимості здобутків жінок-науковиць із перемогою світла над темрявою.

В Україні це порівняння не є метафорою. Сьогодні, коли ворог б'є по критичній інфраструктурі і намагається занурити міста в темряву й холод, одними з найважливіших є дослідження, які допомагають захистити та відновити енергетику, створити альтернативні джерела енергії, інакше кажучи – перемогти темряву. Саме такі проекти за кошти грантового фінансування Національного фонду досліджень України виконують команди, які очолюють чи в яких працюють наші дослідниці.

Вчені Фізико-механічного інституту ім. Г. В. Карпенка НАН України під керівництвом членкині-кореспондентки НАН України Ольги Звірко створили

методологію оцінювання роботоздатності існуючих газопроводів щодо транспортування водню. Науковці встановили, за яких умов можна безпечно транспортувати водень вітчизняними трубопроводами та що потрібно зробити, щоб газогін працював безпечно й ефективно навіть у складних кліматичних умовах експлуатації (Проект: «Розроблення методології оцінювання роботоздатності існуючих газопроводів для підвищення стійкості функціонування енергетичної системи України при транспортуванні зеленого водню»).

Дослідниці Тетяна Бубела та Тетяна Федішин з Львівської політехніки разом з іншими членами команди проєкту «Оцінювання та прогнозування загроз відбудові та сталому функціонуванню об'єктів критичної інфраструктури» створили рекомендації, як діяти в екстремальних умовах, швидко відновити функціонування критичної інфраструктури і мінімізувати збитки. За результатами дослідження створено національний стандарт ДСТУ «Управління загрозами відбудові та сталому функціонуванню об'єктів критичної інфраструктури» (Проект «Оцінювання та прогнозування загроз відбудові та сталому функціонуванню об'єктів критичної інфраструктури»).

Докторка технічних наук Наталія Дунаєвська разом із вченими Інституту теплоенергетичних технологій НАН України знайшли способи модернізувати вугільні котлоагрегати ТЕС і ТЕЦ (Проект «Модернізація вугільних котлоагрегатів ТЕС і ТЕЦ з урахуванням диверсифікації їх паливної бази для забезпечення стабільного тепло- та енергопостачання і регулювання навантаження в енергосистемі»). Результати проєкту буде використано для відновлення пошкоджених теплоелектростанцій та теплоелектроцентралей.

Докторка економічних наук Вікторія Хаустова та команда вчених Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України запропонували технологічні рішення використання вітчизняного вугілля для виробництва моторних палив. Впровадження результатів дослідження дозволить державі, бізнесу і територіальним громадам отримати цілий ряд економічних і соціальних переваг і підвищити енергетичну безпеку (Проект «Створення виробництва синтетичного рідкого палива з вугілля в Україні у воєнний та повоєнний періоди»).

Перелік важливих досліджень, над якими працюють наші жінки-науковиці, надзвичайно широкий. За підтримки Національного фонду досліджень України вони реалізують як фундаментальні, так і прикладні наукові проєкти: аналізують кліматичні зміни та їхній вплив на довкілля, досліджують виклики деокупованих територій і потреби внутрішньо переміщених осіб, оцінюють стан деградованих і порушених ґрунтів, розробляють інноваційні матеріали та технології, в тому числі для авіаційної й космічної галузей, роблячи внесок у наукову, технологічну та безпекову стійкість країни.

Щиро вітаємо кожну з цих жінок. Дякуємо кожній українській науковиці за знання, наполегливість і внесок у зміцнення стійкості нашої держави. Зі святом!

([вгору](#))

Додаток 25

18.02.2026

Зелені технології, інновації та інтелектуальна власність в Україні: перший узагальнений аналіз

([IP офіс](#)).

Зокрема, дослідження демонструє:

- Розвиток зелених технологій в Україні має чітко виражені галузеві та регіональні особливості.

- Найбільша кількість розробок зосереджена в альтернативній енергетиці та управлінні відходами.

- Ключовими центрами патентування залишаються Київ, Харківська та Дніпропетровська області.

- Основну роль у формуванні патентного портфеля відіграють індивідуальні винахідники та науковий сектор, тоді як участь бізнесу поки що залишається обмеженою.

- Водночас у 2023–2024 роках простежуються ознаки відновлення патентної активності, що свідчить про наявність потенціалу для подальшого розвитку зелених інновацій та важливість їх підтримки на рівні державної політики.

Документ охоплює такі основні розділи:

- Державна політика України щодо переходу до зеленої економіки.
- Зелені технології в Україні (узагальнений аналітичний звіт).
- Основні стимули розвитку зелених технологій в Україні.

Крім того, у звіті наведено узагальнений аналіз розвитку зелених технологій та інновацій на основі даних [IP Catalog Green Tech UA](#) (Український каталог зелених технологій УКРНОІВІ), що дозволяє оцінити галузеву, інституційну та регіональну структуру відповідних розробок, визначити ключові технологічні напрями та оцінити потенціал їх подальшого розвитку в контексті реалізації державної політики.

Ознайомитись з повним текстом інформаційного звіту можна за [посиланням](#)

Для України, яка змушена відбудовуватися в умовах повномасштабної війни, принцип відновлення “краще, ніж було” уже сьогодні еволюціонує у підхід “будувати наперед краще”. Йдеться не про відтворення зруйнованої інфраструктури у її попередньому вигляді, а про формування нової моделі економіки та інфраструктури, заснованої на зелених технологіях, інноваціях, енергоефективності та безпековій стійкості держави.

З огляду на всі виклики, зелені технології слід розглядати не лише як елемент екологічної політики, а як складову інноваційної та безпекової стратегії держави. Саме технологічні рішення у сфері енергетики, ресурсоефективності, переробки відходів, агроєкології, будівництва та транспорту забезпечують стійкість територій, економічну адаптивність та можливість швидкого відновлення пошкодженої інфраструктури.

Довідково:

Подальші дані, починаючи з 1 січня 2025 року, будуть підготовлені та проаналізовані у наступних публікаціях, що дозволить відстежувати динаміку розвитку сектору та формувати обґрунтовані управлінські рішення.

([вгору](#))

Додаток 26

05.02.2026

Борисіхіна К.

Енергія з відходів. Японські вчені перетворюють відпрацьоване тепло на електрику

За словами керівника проекту, доктора Оказакі, команда зосередилася на дослідженні поперечних термоелектричних матеріалів. Ключовим індикатором здатності генерувати енергію стала наявність у матеріалі полярності провідності, що залежить від осі (ADCP). Хоча змішані металеві провідники вважалися потенційними кандидатами на цю роль, саме властивості MoSi₂ до цього часу не були детально вивчені ([nv.ua](#)).

Проблема енергоефективності в сучасній промисловості стоїть надзвичайно гостро: за оцінками експертів, від 20% до 50% споживаної енергії втрачається у вигляді побічного тепла. Нова технологія дозволяє використовувати цей ресурс як джерело живлення. Це особливо актуально для двигунів внутрішнього згоряння та промислових установок, де рекуперація тепла може суттєво зменшити екологічний слід. Окрім промислового масштабу, пристрої на основі MoSi₂ можуть застосовуватися для автономного живлення невеликих датчиків у важкодоступних місцях, вимірювання в яких проводяться на відстані багатьох метрів або навіть кілометрів від традиційних джерел мережі.

У дослідженні, [опублікованому](#) в журналі Communications Materials, зазначається, що MoSi₂ є ідеальним поперечним термоелектричним матеріалом, який не потребує зовнішнього магнітного поля для своєї роботи. Це спрощує конструкцію та знижує вартість виробництва. Експерименти підтвердили, що матеріал демонструє чітку залежність ADCP як у коефіцієнтах Зеєбека, так і в коефіцієнтах Холла. Аналіз електронної структури показав, що вирішальну роль у виникненні цього ефекту відіграють особливості поверхні Фермі.

Більшість сучасних термоелектричних систем працюють на поздовжньому ефекті, де струм тече в тому ж напрямку, що й тепло. Такі

пристрої складаються з багатьох шарів напівпровідників р- та n-типу, що створює високий контактний опір і призводить до втрат енергії. Натомість використання тонких плівок MoSi₂ дозволяє покривати великі площі джерел тепла (вимірювані квадратними метрами), мінімізуючи втрати та спрощуючи експлуатацію.

Це дослідження задає новий вектор у пошуку термоелектричних матеріалів, пропонуючи ефективні інструменти для побудови «зеленого» майбутнього через раціональне використання ресурсів, які раніше просто розсіювалися в атмосфері.

([вгору](#))

Додаток 27

16.02.2026

В Національній академії наук України вшанували пам'ять видатного вітчизняного науковця-механіка академіка Олександра Динника

З доповіддю «*Життя і творчий шлях академіка О.М. Динника. До 150-річчя від дня народження*» виступив перший віцепрезидент Національної академії наук України, голова Секції фізико-технічних і математичних наук НАН України академік **Вячеслав Богданов**, стисло висвітливши основні етапи життєвого і творчого шляху цього великого українця. Пошанування академіка Динника у доповідях та виступах висловили академік-секретар Відділення механіки і машинознавства НАН України, виконувач обов'язків директора Інституту механіки імені С.П. Тимошенка НАН України академік **Володимир Назаренко**, ректор Криворізького національного університету член-кореспондент НАН України **Микола Ступнік**, директор Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського доктор історичних наук **Андрій Шаповал**, заступник академіка-секретаря Відділення механіки і машинознавства НАН України, директор Інституту проблем міцності імені Г.С. Писаренка НАН України член-кореспондент НАН України **Олександр Чирков** ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

Зокрема, директор Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського доктор історичних наук **Андрій Шаповал** представив біобібліографічний довідник «Академік Олександр Миколайович Динник: український вчений-механік і організатор науки (1876–1950)».

Від зазначив, що персональний біобібліографічний довідник «Академік Олександр Миколайович Динник: український вчений-механік і організатор науки (1876–1950)» було підготовлено під егідою Національної академії наук України, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та Національного комітету України з теоретичної і прикладної механіки. Ініціював підготовку ювілейного видання академік НАН України Вячеслав

Леонідович Богданов, який виступив також як відповідальний редактор і співавтор довідника. До складу авторського колективу видання увійшли й працівники Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, зокрема очільник Інституту архівознавства доктор історичних наук Андрій Іванович Шаповал, наукові співробітники Бібліотеки Павло Михайлович Штих і Наталія Миколаївна Носкіна та директор Державного архіву міста Києва кандидат історичних наук Іван Миколайович Кісіль.

Автори видання ставили за мету виявити й опрацювати якомога ширший і повніший комплекс архівних, бібліографічних, епістолярних, мемуарних і електронних джерел із життя, діяльності та наукової творчості Олександра Динника. Прагнули також реконструювати на основі аналізу матеріалів життєвий шлях ученого, визначити роль і значення його наукової творчості, розкрити багатогранну діяльність науковця, максимально окреслити і представити науковій громадськості коло українських та іноземних учених, з якими Олександр Динник науково співпрацював і підтримував професійні та дружні взаємини. А також увести до наукового й соціально-культурного обігу раніше не відомі документи, уточнити й доповнити бібліографію та персоналію О.М. Динника.

Постать Олександра Динника та його творча наукова спадщина завжди викликали великий інтерес у дослідників наукової біографії вченого й істориків науки. Особливо корисними для підготовки ювілейного довідника стали праці учнів О.М. Динника та його послідовників, а саме: В.В. Георгієвської, Н.П. Гришкової, О.М. Гузя, В.А. Лазаряна, О.М. Пенькова, Т.В. Путяти, Г.М. Савіна й інших, у дослідженнях яких велику увагу приділено висвітленню життя вченого й аналізу його наукового доробку.

А.І. Шаповал наголосив, що вперше під час підготовки видання про Олександра Миколайовича Динника використано такий широкий масив архівних документів, значну частину яких, знов-таки вперше, введено до наукового та соціально-культурного обігу. До комплексу архівних джерел увійшли біографічні документи й документи з професійної діяльності науковця, які вміщено в особових справах Олександра Динника, що зберігаються в Архіві Президії Національної академії наук України й Архіві Інституту механіки імені С. П. Тимошенка НАН України.

Важливою складовою для підготовки видання стали документи, що зберігаються в Інституті архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, де сформовано та науково описано особовий фонд академіка Олександра Миколайовича Динника за №85, в якому представлено наукові публікації вченого, список його друкованих праць, дослідження про науковця та фотодокументи.

Новинкою у підготовці довідника про Олександра Динника стало використання науково-популярних і публіцистичних праць ученого мемуарного характеру як джерел видання. Працівники Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського виконали копітку пошукову роботу, щоб знайти у періодичній пресі статті Олександра Динника, які досі

не було представлено в жодній бібліографії праць науковця. Це, зокрема, такі опубліковані у дніпропетровській періодиці розвідки О.М. Динника, як «Центральній бібліотеці потрібні чужоземні журнали», «Чи готова катедра опору матеріалів до початку року», «Про друкування курсів механіки», «Із історії механічної лабораторії» та інші.

Отже, персональний біобібліографічний довідник «Академік Олександр Миколайович Динник: український вчений-механік і організатор науки (1876–1950)» є комплексним і на сьогодні найповнішим відображенням життя, багатогранної діяльності та творчості Олександра Динника. Доповідач висловив упевненість, що презентоване ювілейне видання є вагомим внеском у вшанування пам'яті видатного українського вченого та сприятиме популяризації його видатних наукових досягнень.

Учасники ювілейних зборів були єдині в тому, що надзвичайні здібності Олександра Миколайовича Динника як організатора науки, далекоглядність ученого та педагога назавжди залишать його ім'я в пам'яті людства і слугуватимуть взірцем самовідданого служіння науці, державі, суспільству.

([вгору](#))

Додаток 28

26.02.2026

Спільний семінар провели науковці НТК «Інститут монокристалів» та Інституту мікробіології та імунології імені І.І. Мечникова

Нова лабораторія вже стала майданчиком для поєднання хімічних і біомедичних досліджень, а семінар — першим кроком до активного розширення міжінституційної співпраці ([Світ](#)).

У роботі семінару взяли участь заступниця директора з наукової роботи Інституту імені І.І. Мечникова, кандидат медичних наук, старша наукова співробітниця Надія Скляр, перший заступник генерального директора НТК «Інститут монокристалів», директор Інституту хімії функціональних матеріалів, академік НАН України Валентин Чебанов, а також провідні науковці обох установ та інші

Координаторкою заходу виступила завідувачка новоствореної лабораторії, докторка хімічних наук, професорка Вікторія Ліпсон. Вона наголосила, що саме синергія фундаментальної хімії та сучасної мікробіології відкриває шлях до створення інноваційних медико-біологічних рішень і нових підходів у профілактиці та лікуванні захворювань.

Із доповіддю «Розробки та можливості ДУ “Інститут мікробіології та імунології ім. І.І. Мечникова НАМН України”» виступив доктор фармацевтичних наук, професор, завідувач лабораторії молекулярної імунофармакології Артур Мартинов. Він окреслив ключові напрями досліджень установи та представив перспективи для спільних проєктів.

Презентацію «Медико-біологічні дослідження в ІХФМ НТК “Інститут монокристалів” НАН України» представив кандидат біологічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник лабораторії медико-біологічних досліджень ІХФМ Олексій Солодянкін. Було продемонстровано сучасні підходи до створення антибактеріальних та імунотропних засобів, а також результати експериментальних розробок.

([вгору](#))

Додаток 29

11.02.2026

Верховна Рада ухвалила за основу проєкт Закону «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності»

Що передбачає законопроєкт

1. Гармонізація з правом ЄС та оновлення поняттєвої бази
Законопроєкт запроваджує комплексне правове регулювання інноваційної діяльності відповідно до євроінтеграційного курсу України. Пропоновано визнати таким, що втратив чинність, Закон України «Про інноваційну діяльність» та закласти нову нормативну основу ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Документ визначає ключові поняття, необхідні для формування сучасної державної політики у сфері інновацій, зокрема: стартап, бізнес-інкубатор, бізнес-акселератор, інноваційний кластер, спіноф-компанія, дослідницький центр передового досвіду, бізнес-ангел, інноваційний хаб, інноваційна екосистема, інноваційний грант, інноваційний ваучер тощо.

2. Інституційні зміни та визначення повноважень ЦОВВ

Законопроєкт передбачає інституційні зміни та розмежування повноважень між різними державними органами, зокрема між Міністерством освіти і науки України, Міністерством економіки України, Міністерством цифрової трансформації України, Міністерством оборони України та Міністерством охорони здоров'я України. Це дасть змогу усунути дублювання функцій і посилити координацію державної політики у сфері інноваційної діяльності.

3. Скорочення бюрократичних процедур

Передбачається скасування обов'язкової реєстрації та платних експертиз інноваційних проєктів як передумови для отримання державної підтримки. Такий підхід спрощує доступ до інструментів підтримки та зменшує адміністративні бар'єри для ініціаторів інновацій.

4. Визначення цілей політики та засад формування інноваційної структури

Законопроєкт визначає цілі інноваційної політики та засади взаємодії між державою, науковими установами, університетами, бізнесом, стартапами та інвесторами. Йдеться про створення системи, яка охоплює всі етапи

інноваційного циклу — від формування ідеї та дослідження до масштабування й комерціалізації продукту.

У межах такої структури взаємодіють наукові парки, інноваційні хаби, бізнес-інкубатори, акселератори, кластери та інші інфраструктурні майданчики.

5. Сучасні й чіткі інструменти державної підтримки

Законопроект передбачає впровадження нових інструментів підтримки інноваційної діяльності, серед яких:

- пільгове кредитування;
- інноваційні гранти та ваучери;
- фінансування інноваційно орієнтованих досліджень;
- інноваційне партнерство.

Очікувані результати

Реалізація положень законопроекту має забезпечити:

- зростання кількості інноваційно активних підприємств;
- збільшення обсягів впровадженої інноваційної продукції;
- посилення співпраці науки й бізнесу;
- формування сучасної інноваційної екосистеми, що відповідає європейським стандартам.

Ухвалення законопроекту за основу є кроком до формування системної державної політики у сфері інновацій та створення умов для розвитку конкурентоспроможної економіки України.

[\(вгору\)](#)

Додаток 30

25.02.2026

ДНТБ України долучилась до проєкту StartAid Ukraine – нової ери цифрових можливостей для українців

З 14 січня 2026 року Державна науково-технічна бібліотека України офіційно розпочала роботу в рамках Проєкту «Українська національна коаліція StartAid Ukraine» (Субгрант C4DD). Партнерський Договір №14 укладено між Громадською спілкою «Українська асоціація стартапів» та ДНТБ України спільно з Міністерством освіти і науки України ([O:NAUKA](#)).

Термін реалізації — 14.01.2026 – 31.03.2027.

Проєкт спрямований на ключову мету: дати кожному українцю — науковцю, студенту, підприємцю, педагогу, ветерану, фахівцю — реальний доступ до сучасних цифрових знань та інструментів.

Рушійною силою проєкту виступає [Громадська спілка «Українська асоціація стартапів»](#) — організація, створена для розвитку інноваційної екосистеми, підприємництва та економічного зростання України. Основна місія Асоціації — допомагати стартапам отримати фінансування та побудувати дієву стратегію виходу на ринок або масштабування бізнесу.

Завдяки цьому досвіду StartAid Ukraine стає не просто освітнім проектом, а потужним каталізатором інновацій.

Центральним технологічним партнером є [European Digital Skills and Jobs Platform](#) (DSJP) — офіційна платформа Єврокомісії, яка об'єднує ресурси, курси, фінансові можливості та кар'єрні інструменти у сфері цифрових навичок. DSJP пропонує тисячі безкоштовних навчальних матеріалів — від базової цифрової грамотності до курсів зі штучного інтелекту, кібербезпеки та аналізу даних. Завдяки StartAid Ukraine українські користувачі отримують зручний україномовний доступ до цих ресурсів, а Україна стане частиною єдиної Коаліції цифрових навичок і робочих місць на рівні Єврокомісії. — за прикладом Естонії та Німеччини, які приєдналися до DSJP у січні 2026 року. В межах проекту ДНТБ України у співпраці з МОН України та партнерами проекту проведе низку інформаційно-комунікативних заходів. Усі заходи буде проведено в онлайн-форматі з урахуванням безпекової ситуації в країні, що водночас робить їх доступними для українців з будь-якого регіону та з-за кордону. Реєстрація на заходи, анонси та записи будуть доступні на вебсайтах ДНТБ України, МОН України та на платформі StartAid Ukraine після її запуску.

([вгору](#))

Додаток 31

19.02.2026

Наукові парки в Україні: як використати британський досвід для розвитку інновацій

В Україні зареєстровано 46 наукових парків, однак лише частина з них здійснює системну діяльність, тому дослідження пропонує практичні підходи до їхнього інституційного розвитку ([Міністерство освіти і науки України](#)).

У [дослідженні](#) за листопад 2025 року проаналізовано ключові бар'єри, які стримують розвиток наукових парків в Україні, серед яких — обмежена фінансова автономія, недостатня інтеграція з приватним сектором і потреба в гнучкому корпоративному управлінні. На основі британського досвіду запропоновано практичні підходи, що можуть посилити спроможність наукових парків виконувати роль операторів трансферу технологій та інноваційних проєктів.

Наукові парки є одним з інструментів реалізації **Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України до 2030 року (WINWIN 2030)** та ініціативи **Science.City**, яку МОН реалізує спільно з Мінцифри. Ці стратегічні ініціативи визначають розвиток інструментів підтримки інновацій, зокрема підсилення ролі університетів та наукових установ як центральних гравців у трансфері технологій та комерціалізації інноваційних продуктів та послуг з високою доданою вартістю.

Практичні висновки з британського досвіду

Британський підхід демонструє, що наукові парки працюють результативно, коли вони є частиною державної інноваційної політики, мають чіткі функції, управлінську спроможність і сталі моделі співпраці з університетами, бізнесом, інвесторами та місцевою владою. У таких умовах наукові парки стають інструментом комерціалізації досліджень і розвитку технологічного підприємництва, а не лише формальною інфраструктурою.

Для України ключовим завданням є перехід до моделі, за якої наукові парки виконують роль операторів трансферу технологій і підтримують інноваційні проекти на всіх етапах — від наукової розробки до впровадження на ринку. Запропоновані в дослідженні рішення можуть стати основою для подальших кроків державної політики з інституційного розвитку наукових парків і посилення взаємодії науки та економіки.

Довідково.

Триває підготовка до запровадження спеціального режиму Science.City як інструменту розвитку наукових парків і співпраці науки, бізнесу та держави.

Дослідження проведено в межах проекту «Цифровізація для зростання, доброчесності та прозорості» (UK DIGIT), що виконується Фондом «Євразія» та фінансується UK Dev. Партнер проекту — Офіс ефективного регулювання BRDO.

[\(вгору\)](#)

Додаток 32

20.02.2026

Технології в русі – динаміка та виклики глобалізації: звіт ВОІВ про ІР та інновації 2026

[\(ІР офіс\).](#)

Ознайомитися зі звітом ВОІВ можна [за посиланням](#)

Швидкість дифузії знань та технологій

Одним із головних висновків звіту є безпрецедентне прискорення глобального впровадження технологій. Якщо телеграфу знадобилося близько **40 років**, щоб охопити світ, то сучасні цифрові рішення, зокрема генеративний штучний інтелект, стають доступними в різних країнах за **лічені дні**. Це змінює темп економічної конкуренції та підвищує значення готовності економік швидко засвоювати нові знання.

Водночас швидкість поширення не означає рівність можливостей. Дослідження показує, що хоча технологічний розрив між країнами поступово скорочується, різниця в інтенсивності використання інновацій залишається відчутною. Її визначають рівень інфраструктури, доступ до фінансування, якість освіти та ефективність регуляторної політики.

Скорочення технологічного розриву

Для новітніх цифрових технологій розрив у інтенсивності використання між розвиненими країнами та економіками, що розвиваються, поступово

зникає. Звіт фіксує позитивну тенденцію: розрив у використанні новітніх технологій між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, поступово зменшується. Це створює умови для “*технологічного стрибка*” (leapfrogging), коли держави можуть впроваджувати найсучасніші рішення (наприклад, у сфері відновлюваної енергії), оминаючи застарілі етапи.

Окрему увагу приділено глобальним потокам знань. ВОІВ відзначає, що міжнародний обмін науковими результатами та патентною інформацією суттєво прискорився, дозволяючи інноваторам у різних країнах швидше створювати нові продукти на основі вже існуючих рішень.

Абсорбційна здатність

Важливим поняттям, яке підкреслює звіт, є *абсорбційна здатність* (absorptive capacity) економіки – спроможність країни розпізнавати, адаптувати та використовувати зовнішні знання. Наявність технологій на ринку не гарантує їх ефективного застосування без підготовлених кадрів, дослідницької бази та сприятливого правового середовища.

Наприклад, США у **три рази швидше** відтворюють проривні винаходи, що походять з Індії, ніж сама Індія. Саме тому поєднання доступу до технологій та внутрішніх можливостей країни визначає успіх її модернізації.

Регіональний контекст

Звіт відзначає, що країни Центральної та Східної Європи, до яких належить і Україна, демонструють стабільну динаміку в отриманні знань, хоча швидкість внутрішнього освоєння інновацій все ще дещо поступається лідерам з Західної Європи та Східної Азії.

Водночас цифровізація практично нівелювала географічні бар'єри – якщо у 1988 році міжнародні потоки знань були на 12% повільнішими за внутрішні, то до 2020 року цей розрив фактично зник. Таким чином, країнам надаються безпрецедентні можливості для технологічного стрибка через інтеграцію в глобальні мережі знань.

([вгору](#))

Додаток 33

04.02.2026

CENL – 2025 в Единбурзі: участь НБУВ у професійному діалозі щодо штучного інтелекту та культурної спадщини

Виступи керівників НБУВ на 39-х щорічних загальних зборах Конференції європейських національних бібліотек ([CENL](#)) ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

15–17 червня 2025 року в Единбурзі відбулися 39-ті щорічні загальні збори Конференції європейських національних бібліотек ([CENL](#)), приймаючою стороною яких стала Національна бібліотека Шотландії, що у 2025 році святкувала 100-річний ювілей. У заході взяли участь директори та провідні фахівці національних бібліотек із різних країн Європи.

Центральною темою зустрічі стала «Штучний інтелект зустрічається з культурною спадщиною: трансформаційна сила ШІ для та через національні бібліотеки» (Artificial Intelligence meets Cultural Heritage – the Transformative Power of AI for and through National Libraries). Під час засідання обговорювалися етичні аспекти використання ШІ, інноваційні підходи до збереження культурної спадщини, нові можливості пошуку інформації, створення цифрових платформ та інфраструктур співпраці між національними бібліотеками Європи.

Національну бібліотеку України імені В. І. Вернадського представляли генеральний директор [Любов Дубровіна](#) та заступник генерального директора з наукової роботи [Юрій Ковтанюк](#), який уперше долучився до участі у щорічних загальних зборах [CENL](#). Під час заходу науковці НБУВ поділилися досвідом діяльності Бібліотеки в умовах наукових, соціокультурних та цифрових трансформацій, а також напрацюваннями щодо впровадження технологій ШІ в бібліотечну практику. [Любов Дубровіна](#) виступила з доповіддю «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського у 2024–2025 рр. у контексті наукової та соціокультурної діяльності: ключові напрями» (V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine in 2024–2025 in the Context of Scientific and Socio-Cultural Activities: Key Directions), у якій окреслила основні напрями наукової та соціокультурної діяльності бібліотеки в умовах сучасних викликів і цифрової трансформації. Переглянути відеозапис виступу можна за посиланням:

<https://c18004vod.l.core.cdn.streamfarm.net/18004initag/ondemand/app2080931841/>

[Юрій Ковтанюк](#) презентував доповідь «Застосування штучного інтелекту в діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: початок покладено» (Application of Artificial Intelligence in the activities of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine: the beginning has been laid), у якій висвітлив перші кроки впровадження технологій ШІ в діяльність НБУВ та перспективи їх подальшого розвитку.

Доповіді учасників заходу опубліковано у збірнику матеріалів [CENL Artificial Intelligence Meets Cultural Heritage – The Transformative Power of AI for and through National Libraries](#) (edited by Susanne Oehlschläger and Annika Wenzel, 2025), з електронною версією якого можна ознайомитися за посиланням:

<https://www.cenl.org/wp-content/uploads/2026/01/ArtificialIntelligenceMeetsCulturalHeritage.pdf>

Участь Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в роботі [CENL](#) засвідчує активну інтеграцію українських національних бібліотек у європейський професійний простір, сприяє обміну досвідом у сфері застосування ШІ та розвитку міжнародної співпраці у галузі збереження культурної спадщини.

Варто зазначити, що увага спільноти європейських національних бібліотек уже зосереджена на наступних загальних зборах [CENL](#), які

відбудуться 14–16 червня 2026 року в Національній бібліотеці Люксембургу. Зустріч 2026 року матиме особливо символічне значення, адже проходить через 40 років після зародження ідей, що стали основою створення мережі [CENL](#). Тема цього річного заходу визначена як «Ушановуючи майбутнє» (Commemorating the Future). Секретаріат [CENL](#) у тісній співпраці з колегами з Національної бібліотеки Люксембургу вже працює над формуванням насиченої та змістовної програми, спрямованої на подальший розвиток професійної взаємодії та зміцнення мережі європейських національних бібліотек.

([вгору](#))

Додаток 34

20.02.2026

Проведено конкурс на заміщення вакантних посад, підсумовано стан науково-інформаційного забезпечення установ НАН України

19 лютого 2026 року під головуванням генерального директора НБУВ [Любові Андріївни Дубровіної](#) відбулось чергове засідання Вченої ради Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

<...> На засіданні обговорено розділ звіту НАН України «Науково-інформаційне забезпечення установ НАН України у 2025 році». З відповідною доповіддю виступила вчений секретар [Інформаційно-бібліотечної ради НАН України](#), провідний науковий працівник НБУВ [Галина Іванівна Солоіденко](#).

Вона, зокрема, акцентувала на тому, що пріоритетним і першочерговим завданням науково-інформаційної діяльності НАН України завжди було накопичення знаннєвого ресурсу. Тож в умовах постійних безпекових загроз, ризиків для фізичного збереження фондів та необхідності протидії дезінформації бібліотечно-інформаційний комплекс НАН України у складі Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (НБУВ), [Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника](#) (ЛННБ України імені В. Стефаника) та 90 бібліотек наукових установ продовжував забезпечувати доступ до документно-інформаційних ресурсів, як вітчизняних так і зарубіжних. Ефективність інформаційного забезпечення у звітному році ґрунтувалася на комплексному поєднанні традиційних форм надання послуг із впровадженням інноваційних цифрових сервісів. Про результативність діяльності цих наукових закладів та установ свідчать наведені доповідачкою статистика та фактичні матеріали.

Зокрема, [Інститут інформаційних технологій](#) НБУВ у 2025 році розширив спектр електронних послуг, упровадив сучасні технології для забезпечення більш ефективного доступу до інформаційних ресурсів. Онлайнвий інформаційний комплекс баз даних НБУВ, доступний користувачам, нині становить 66 баз даних; кількість записів – понад 8 млн

та понад 1,6 млн повних текстів. Тривало наповнення інформаційного порталу «Наука України: доступ до знань», зокрема здійснено редагування понад 5,7 тисячі пошукових профілів науковців та створено понад 550 нових записів на підставі отриманих анкет від науковців та співпраці з науковими установами. Забезпечено подальший розвиток інтелектуального пошукового апарату електронної бібліотеки «Україніка», поточний стан якого на кінець 2025 року склав понад 33 тисячі записів.

У 2025 році електронну інфраструктуру [ЛННБ України імені В. Стефаника](#) було розширено шляхом імплементації бази даних – «Колекція інкунабул ЛННБ України імені В. Стефаника», яка репрезентує 55 найдавніших першодруків з фонду Бібліотеки, забезпечуючи дослідникам доступ до унікальних пам'яток книжкової культури. Центральною подією у сфері цифрових проєктів [ЛННБ України імені В. Стефаника](#) стала презентація та активне наповнення репозитарію «Спільна спадщина», реалізованого у партнерстві з Національним інститутом імені Оссолінських у Вроцлаві. Хронологічні межі репозитарію охоплюють період від XVI століття до 1945 року. Є низка інших вагомих напрацювань.

Пріоритетним напрямом діяльності бібліотечно-інформаційного комплексу залишалося якісне наповнення фондів через різні джерела надходжень. На 1 січня 2026 року сукупні ресурси бібліотечної мережі НАН України на паперових носіях перевищили 32,3 млн одиниць зберігання, зокрема 16, 2 млн – у НБУВ, 8 млн – у ЛННБ України імені В. Стефаника і 8,1 млн – у книгозбірнях академічних установ. Протягом 2025 року до фондів бібліотечної мережі надійшло 104,2 тисячі примірників документів на паперових носіях, в тому числі до НБУВ – 67, 2 тисячі, до ЛННБ України імені В. Стефаника – 27,9 тисячі, до бібліотек наукових установ – понад 9,1 тисячі примірників.

Завершуючи ґрунтовну доповідь, [Г.І. Солоіденко](#) підсумувала, що упродовж 2025 року, який став періодом розширення спектра віртуальних послуг, інтенсивної адаптації сервісів до викликів воєнного стану, бібліотечно-інформаційний комплекс НАН України продовжував нарощувати представлення своєї діяльності в інтерактивному медіасередовищі, забезпечувати зміцнення партнерської взаємодії з провідними бібліотечними центрами Європи з метою презентації української науки як невід'ємного складника світового цивілізаційного поступу.

Вчена рада схвалила заслухану доповідь.

[Повний текст](#)

[\(вгору\)](#)

Додаток 35

19.02.2026

[\(Українська бібліотечна асоціація/Ukrainian Library Association\).](#)

Серія об'єднує конкретні приклади, креативні практики та експертні погляди у чотирьох тематичних сесіях:

«Hope to Act – Envisioning Sustainable Futures at the Library» – Надія діяти: візюнування сталого майбутнього в бібліотеці – 10 березня (10:00–11:00 за центральноєвропейським часом)

«Embracing Complexity in Sustainability» – Прийняття складності у сфері сталого розвитку – 12 березня (10:00–11:00 за центральноєвропейським часом)

«Growing New Ideas About Climate and Sustainability – Libraries Leading Beyond the Sector» – Розвиток нових ідей щодо клімату та сталого розвитку: бібліотеки як лідери поза межами свого сектору – 17 березня (16:30–18:00 за центральноєвропейським часом)

«Empowering Librarians for Sustainability – The Green Librarian Handbook» – Розширення можливостей бібліотекарів для сталого розвитку: посібник «Зелений бібліотекар» – 19 березня (16:30–17:30 за центральноєвропейським часом)

Ця серія вебінарів орієнтована на бібліотечні асоціації, бібліотечних фахівців, культурні організації та зацікавлених учасників сектору, які працюють у сфері сталого розвитку, кліматичних дій, грамотності майбутнього та змінюваної суспільної ролі бібліотек

Завдяки одній реєстрації учасники отримують доступ до всіх чотирьох сесій.

Реєстрація на серію вебінарів: <https://lnkd.in/edTvj7cE>
(вгору)

Додаток 36

09.02.2026

**ДОКТОРСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК СУСПІЛЬНЕ НАДБАННЯ:
ВИКЛИКИ ЗБЕРЕЖЕННЯ І ДОСТУПУ**

(Національний репозитарій академічних текстів).

Наголошується, що дисертаційні роботи становлять важливу частину національної наукової спадщини, але наразі залишаються недостатньо інтегрованими в сучасну систему академічної комунікації. Тисячі дисертацій, підготовлених у британських університетах, формально зберігаються в архівах, проте на практиці є складнодоступними для дослідників, політиків і широкої академічної спільноти. Попри розвиток цифрових репозитаріїв, наявна система залишається фрагментованою: різні університети застосовують власні стандарти зберігання, опису та доступу, що ускладнює пошук і повторне використання результатів досліджень. У цьому контексті Британська бібліотека розглядається як інституція, здатна відіграти координаційну роль і забезпечити більш цілісний підхід до архівування докторських робіт. Обмежений доступ до дисертацій знижує можливості перевірки методології, якості аналізу первинних даних та інтелектуальної

еволюції наукових ідей. В умовах поширення відкритої науки така ситуація виглядає дедалі більш проблемною, адже докторські дослідження містять унікальні емпіричні матеріали, які не завжди повністю представлені у журнальних публікаціях. Недооцінка архівів дисертацій неприпустима. Докторська дисертація є кульмінацією багаторічної дослідницької роботи, а її маргіналізація у національній інфраструктурі знань суперечить декларованій цінності досліджень для суспільства. Посилення ролі Британської бібліотеки у створенні зрозумілих стандартів, інвестування у цифрову інфраструктуру та співпраця з університетами мають бути ключовими кроками, що допоможуть виправити ситуацію.

Детальніше: <https://qrpage.net/qr/X7HEs>
(вгору)

Додаток 37

13.02.2026

Генасамблея ООН створила світову комісію для вивчення штучного інтелекту – попри заперечення США

За його словами, комісія, створена 12 лютого, стане першим повністю незалежним світовим науковим органом, що фокусується на подоланні прогалів у знаннях про ШІ та оцінці його реального економічного і соціального впливу (ukrinform.ua).

«У світі, де штучний інтелект стрімко розвивається, ця група забезпечить те, чого бракувало, - ґрунтовні, незалежні наукові знання, які дозволять усім державам-членам, незалежно від їхніх технологічних можливостей, брати участь на рівних умовах», - зазначив він.

Створення групи підтримали 117 з 193 членів Генеральної Асамблеї ООН. США та Парагвай проголосували «проти», а Туніс і Україна утрималися. Водночас союзники США в Європі, Азії та інших регіонах підтримали ініціативу, так само як і Росія та Китай.

Радниця місії США Лорен Лавлейс назвала цю групу «значним перевищенням повноважень і компетенції ООН» і заявила, що «управління ШІ не є питанням, яке має вирішувати ООН». Вона сказала, що США, як світовий лідер у галузі ШІ, готові зробити все можливе для прискорення інновацій у цій сфері та розбудови інфраструктури, але «не передаватимуть повноваження щодо ШІ міжнародним органам, на які можуть впливати авторитарні режими, що прагнуть нав'язати своє бачення контрольованих суспільств». Лавлейс додала, що адміністрація Дональда Трампа стурбована «непрозорим способом» обрання групи експертів.

Гутерреш зазначив, що 40 членів обрали з понад 2600 кандидатів після незалежної перевірки Міжнародним союзом електрозв'язку, Управлінням ООН з цифрових та нових технологій та ЮНЕСКО, Організацією ООН з питань освіти, науки і культури. Експерти працюватимуть протягом трьох років.

Члени групи здебільшого є експертами з штучного інтелекту, але серед них є й представники інших дисциплін. Серед таких, зокрема, філіппінська журналістка та лауреатка Нобелівської премії миру 2021 року Марія Ресса.

Зазначається, що у складі групи є двоє американців та двоє китайців. Україна пояснила своє утримання запереченням проти включення до складу групи росіянина Андрія Незнамова, експерта з регулювання, етики та управління штучним інтелектом.

([вгору](#))

Додаток 38

23.02.2026

ПОСИЛЕННЯ ЗАХИСТУ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ЄС

([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Також у матеріалі представлені нові ініціативи ЄС щодо заснування нового Європейського центру експертизи з питань безпеки досліджень у складі Європейської комісії; створення платформи належної перевірки, яка допоможе дослідникам оцінювати ризики міжнародної співпраці; нові рекомендації щодо спільної методології з перевірки стійкості науково-дослідних організацій країн ЄС. Зазначається, що останнім часом у державах-членах та на рівні Європейського союзу тривають дискусії щодо зміцнення безпеки наукових досліджень. У травні 2024 року Рада Європи прийняла «Рекомендацію щодо підвищення безпеки наукових досліджень», яка стала основою для вирішення проблем, пов'язаних із міжнародним співробітництвом у галузі досліджень та інновацій. Національним урядовим структурам рекомендовано розробити політику безпеки наукових досліджень; національним фондам, які фінансують дослідження, – упровадити надійні заходи захисту; організаціям, які проводять дослідження, – запровадити процеси управління ризиками («з академічною свободою приходить академічна відповідальність»). Державні органи повинні підтримувати цей сектор та надавати дослідникам можливості для прийняття обґрунтованих рішень про міжнародне співробітництво. З цією метою питання безпеки наукових досліджень визначені пріоритетним напрямком наступної політичної програми ERA на 2025-2027 роки, прийнятої Радою у травні 2025 року. Єврокомісія стежитиме за ходом її реалізації, наразі здійснюється підготовка звіту з моніторингу безпеки наукових досліджень; ведеться робота зі створення Європейського центру експертизи з питань безпеки досліджень, щоб інвестувати в доказову базу для розробки політики та створити спільноту практиків у масштабах усього ЄС. Очікується, що цей центр розпочне роботу у середині 2026 року.

Детальніше: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/commission-announces-new-measures-strengthen-research-security-2025-10-28_en

([вгору](#))

12.02.2026

ЄВРОПЕЙСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА НОВА ГЕОПОЛІТИЧНА РЕАЛЬНІСТЬ

[\(Національний репозитарій академічних текстів\).](#)

Автор вважає, європейські університети та національні наукові системи країн ЄС мають переосмислити академічні стратегії, щоб залишатися конкурентоспроможними й відкритими у новому світі. Зовнішня політика США впливає на європейські інституції та наукові структури, що стало предметом дискусій на Всесвітньому економічному форумі в Давосі. Зміна «світового порядку» має прямі наслідки для фінансування, стратегічних пріоритетів і кооперації у сфері наукових досліджень. Економічна конкурентоспроможність та геополітичне позиціонування тісно пов'язані з інвестиціями в ДіР на національному і наднаціональному рівнях. Майбутні програми фінансування досліджень, зокрема – FP10, мають відображати ці стратегічні вимоги, забезпечуючи підтримку науки не лише усередині Європи, а й у глобальному контексті. Для успішної адаптації до змін необхідно посилити співпрацю не лише країн ЄС, а й активно залучати інші держави за межами Європи через «Горизонт Європа» та інші ініціативи, спрямовані на стимулювання обміну знаннями. Також потрібна адаптація внутрішніх європейських програм фінансування до глобальних цілей, створення справжнього «альянсу досліджень», в якому відкритість та партнерство стають ключовими цінностями. Університети і дослідницькі інституції будуть адаптуватись до зовнішніх викликів щоб при формуванні нових моделей співпраці зберегти відкрити, інклюзивну і конкурентоспроможну наукову екосистему Європи.

Детальніше: <https://qrpage.net/qr/Sp63W>

[\(вгору\)](#)

16.02.2026

ВИКЛИКИ ОЦІНЮВАННЯ ПРОРИВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: МІЖ АВТОНОМІЄЮ ТА ПІДЗВІТНІСТЮ

[\(Національний репозитарій академічних текстів\).](#)

Очікується, що ARIA працюватиме швидко, гнучко і з мінімальними адміністративними бар'єрами, але саме ці особливості ускладнюють коректне всеохоплююче визначення результатів її діяльності за допомогою традиційних академічних метрик (зокрема – за кількістю публікацій та цитувань). Система фінансування ARIA та її цільові показники суттєво відрізняються від інших інституцій підтримки наукової діяльності, тому важливо зрозуміти, які саме індикатори можуть найкраще відобразити внесок ARIA у науковий прогрес. Багато потенційних проривів у фундаментальних

дослідженнях можуть бути непомітними у короткій перспективі, тому покладатися виключно на звичні показники наукової продуктивності недоцільно. Автор пропонує використовувати більш широкий спектр критеріїв, які будуть враховувати не лише академічні результати, а й вплив на інноваційну екосистему, міждисциплінарну співпрацю та внесок у вирішення стратегічних соціальних проблем. Питання підзвітності й прозорості також є важливим викликом, оскільки ARIA має працювати автономно і при цьому зберігати довіру наукової спільноти та громадськості до своїх рішень. Як знайти баланс між автономією агенції і вимогами підзвітності, не обмежуючи здатності підтримувати ризикові, але потенційно проривні проєкти? Ефективне оцінювання ARIA — це не лише питання створення нових метрик, а й дискусія про те, що саме в науці вважається «успіхом» та як поєднувати академічність і довгостроковий вплив.

Детальніше: <https://www.timeshighereducation.com/depth/amid-funding-discord-how-will-we-know-if-aria-hitting-right-notes>, <https://www.aria.org.uk/>
(вгору)

Додаток 41

02.02.2026

ДОКТОРСЬКА ОСВІТА: ГЕОПОЛІТИЧНІ ЗМІНИ ТА ТЕХНОЛОГІЧНЕ ПРИСКОРЕННЯ

(Національний репозитарій академічних текстів).

Представлено результати опитування EUA-CDE 2025 року, в якому взяли участь 217 університетів з 37 країн. Розглядається широкий спектр політик на інституційному та європейському рівнях, які важливі для докторської освіти в умовах зміни контексту безпеки та з огляду на зростання задіяння технологій штучного інтелекту. Досліджується, як університети сприяють розвитку європейського суспільства та конкурентоспроможності через співпрацю з соціальними групами. Пропонується по-новому поглянути на академічну свободу на докторському рівні та інституційні підходи до безпеки досліджень. Аналізується використання штучного інтелекту. Узагальнюються перспективи реформування оцінювання досліджень та кар'єри та їхній вплив на докторську освіту. Пропонується актуалізувати дискусію щодо європейської дослідницької політики, зокрема – перспектив та очікувань щодо наступного покоління європейських дослідницьких та інноваційних програм на період 2028-2034 років. Результати опитування будуть основою подальшої діяльності асоціації у галузі зміцнення потенціалу закладів вищої освіти в галузі підготовки та розвитку кар'єри докторантів.

Детальніше: <https://qrpage.net/qr/H6t2B>, <https://qrpage.net/qr/H6t2B>
(вгору)

11.02.2026

ОЕСР: ЕКОСИСТЕМА РОЗВИТКУ БІОТЕХНОЛОГІЙ ТА БІОРИШЕНЬ У ЄС ТА США(Національний репозитарій академічних текстів).

Зазвичай ці технології пов'язували із застосуванням в системі охороні здоров'я. Але їх упровадження в інших секторах («біорішення») також може принести значну економічну та соціальну вигоду. Для розвитку цього напрямку урядам необхідно створити сприятливі умови для інновацій та полегшити їх вихід на ринок. У документі порівнюються дві юрисдикції – Європейський Союз і Сполучені Штати. Наводиться порівняльна оцінка інноваційного потенціалу біотехнологій, а також нормативно-правового середовища. Обидві юрисдикції мають розвинену екосистему біотехнологічних досліджень та інновацій, але дотримуються різних підходів. Розуміння того, як ці відмінності впливають на біотехнологічні продукти, може показати, як країни формують політику, що сприяє інноваціям, використовує економічний потенціал біотехнологій та забезпечує їхнє проникнення на ринок для підвищення конкурентоспроможності. Ці питання розглядаються, зокрема, з позицій розвитку венчурного капіталу, патентування, фінансування, кваліфікації робочої сили та наявних виробничих потужностей. Експерти говорять про проблеми правової невизначеності, складності регулювання, обмеженої адаптивності, довготривалість процесів затвердження та високі супутні витрати.

Детальніше: <https://qrpage.net/qr/QbWN4>, <https://qrpage.net/qr/BsRq0>, <https://doi.org/10.1787/1ec20342-en>

(вгору)

16.02.2026

Борисіхіна К.**Бізнес проти вчених. Дональд Трамп скасував ключове наукове рішення про небезпеку парникових газів для здоров'я**

Дональд Трамп назвав цей крок «найбільшим в історії Америки заходом із дерегуляції», запевняючи, що скасування норм допоможе знизити витрати на регулювання на понад 1,3 трильйона доларів. За словами президента, попередні екологічні правила лише стримували розвиток автомобільної промисловості та обмежували вибір споживачів. Він стверджує, що американці отримають кращі та дешевші автомобілі, а саме рішення про небезпеку викопного палива нібито не мало під собою жодних правових чи фактичних підстав (nv.ua).

Наукова спільнота та екологічні організації висловили глибоке занепокоєння через такий поворот подій. Експерти наголошують, що 99,9%

рецензованих досліджень підтверджують: зміна клімату спричинена діяльністю людини та шкодить здоров'ю. Скасування «Заключення про загрозу» називають «похмурим днем для науки», оскільки це рішення ігнорує зв'язок між забрудненням повітря та зростанням кількості захворювань легенів, а також збільшенням частоти стихійних лих.

Крім екологічних ризиків, аналітики застерігають про економічні наслідки для пересічних громадян. Відмова від кліматичного регулювання може призвести до зростання рахунків за електроенергію через спеку, здорожчання страхових полісів на житло через екстремальні погодні умови та підвищення цін на продукти харчування внаслідок втрат врожаю у фермерів. Представники громадських організацій зазначають, що такий крок вигідний лише керівникам великих нафтових компаній, тоді як американське суспільство залишається без захисту перед кліматичними загрозами.

(вгору)

Додаток 44

03.02.2026

НАУКА МІЖ ЕТИКОЮ ТА КОНТРАКТМ: СКЛАДНА ПОЗИЦІЯ СУЧАСНОГО ДОСЛІДНИКА

На сайті *Times Higher Education* опубліковано статтю Джона Росса «Права фінансуючих організацій на перегляд результатів досліджень ставлять науковців у складну позицію» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній автор говорить про вимоги державних і публічних інституцій щодо обов'язкового перегляду наукових результатів до публікації можуть суперечити принципам академічної доброчесності та етичним зобов'язанням дослідників. Права грантодавців на редагування або затвердження результатів досліджень суттєво різняться залежно від інституції. В окремих випадках йдеться лише про технічні або стилістичні правки, однак іноді ситуація буває гіршою: доходить до вимог примусового перегляду висновків або навіть блокування оприлюднення небажаних результатів. Відмова науковців щодо виконання таких вимог може трактуватися як порушення дослідницьких зобов'язань, тоді як згода на них буде відступом від етичних стандартів. Найбільш гострою є ситуація з дослідженнями, які залежать не від прямого фінансування, а від доступу до даних або інституційної інфраструктури, адже за таких умов дослідник фактично позбавлений рівноправних механізмів захисту. Наявні університетські процедури дотримання доброчесності не завжди можуть врегулювати таке питання. Створюється «сіра зона» відповідальності, де втручання у зміст досліджень може залишатися непоміченим або формально допустимим. Такого роду проблеми наразі майже не обговорюються у контексті академічної доброчесності, оскільки основна увага традиційно зосереджена на

комерційних спонсорах, тоді як державні та публічні організації можуть мати репутаційні мотиви для впливу на наукові висновки. Автор наводить аргументи на користь необхідності запровадження більш чітких і прозорих правил рецензування (строки, процедури), порядку оскарження та протидії пропозиціям приховування або викривлення результатів. Збереження автономії у науці потребує не лише індивідуальної відповідальності дослідника, а й системних змін у політиках фінансування та управління дослідженнями. Без чітко визначених меж втручання з боку фінансуючих організацій ризик підміни наукової експертизи адміністративним контролем зростає, ставлячи під загрозу довіру до результатів досліджень.

Детальніше: <https://qrpage.net/qr/LOkpz>
(вгору)

Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс

Інформаційно-аналітичний бюлетень
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»
Ідентифікатор медіа R30-01101

Упорядник **Натаров Олег Олександрович**

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03
E-mail: siaz2014@ukr.net
Сайт: <http://nbuviap.gov.ua/>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 7871 від 28.06.2023 р.